

Evaluatieonderzoek Vlaamse Toegankelijkheidsverordening

EINDRAPPORT

INTER
tussen mens en omgeving

Vlaanderen
is gelijke kansen

Vlaanderen
is omgeving

Abstract

Sinds 1 maart 2010 is de regelgeving betreffende toegankelijkheid van publieke gebouwen in Vlaanderen¹ in werking. Op basis van artikel 37/1² kreeg Inter de opdracht van Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding, Liesbeth Homans, en Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, Koen Van den Heuvel, om de toegankelijkheidsverordening te evalueren. Het centraal doel van het onderzoek was een evaluatie uit te voeren op de implementatie van de Vlaamse toegankelijkheidsverordening.

Het voorliggende evaluatierapport bestaat uit vier hoofdstukken. [Hoofdstuk 1](#) omschrijft de context van het evaluatieonderzoek. [Hoofdstuk 2](#) geeft een gedetailleerde omschrijving van de zes onderzoeksvragen:

1. Hoe vormt 'toegankelijkheid' een maatschappelijke uitdaging en welke opties heeft een overheid om met deze uitdagingen om te gaan?
2. Slaagt de toegankelijkheidsverordening in haar doelstellingen (basistoegankelijkheid alsook hefboom tot integrale toegankelijkheid) te realiseren?
3. Welke zijn volgens de verschillende stakeholders factoren die de effectiviteit van de toegankelijkheidsverordening beïnvloeden?
4. Wat zijn mogelijke voorstellen tot aanpassing van de toegankelijkheidsverordening en welke impact zouden deze aanpassingen hebben?
5. Hoe worden de flankerende beleidsinstrumenten door de verschillende stakeholders geëvalueerd? Welke aanpassingen of vernieuwingen zijn desgevallend nodig?
6. Is de toegankelijkheidsverordening een voldoende geschikt en performant instrumentarium in functie van het verhogen van de toegankelijkheid van de leefomgeving in Vlaanderen?

Verder lees je er meer over de methodologie van het onderzoek. Die bestond uit onlinebevragingen bij stakeholders, een onderzoek van vergunningsaanvragen, een diepteonderzoek met negen focusgesprekken, een terreinonderzoek en een ontwerpend onderzoek.

In [hoofdstuk 3](#) lichten we de rechtstreekse resultaten van het evaluatieonderzoek toe.

In [hoofdstuk 4](#) geven we de belangrijkste conclusies, met een antwoord op de zes onderzoeksvragen.

Dit evaluatieonderzoek leverde opvallende resultaten op. Niet in het minst bleken maar negen van de 147 onderzochte dossiers bij de bouwaanvraag een correcte toepassing van de Vlaamse toegankelijkheidsverordening te hebben. Na effectieve uitvoering bleek geen enkel van deze dossiers nog volledig te voldoen aan de vereisten van de toegankelijkheidsverordening. Een opvallende vaststelling, die vragen oproept naar de factoren die bijdragen tot dit resultaat.

Zowel de online bevraging met de reacties van 154 ontwerpers, 137 stedenbouwkundige ambtenaren en 109 gebruikers, de diverse focusgroepen als de casestudies geven meer inzicht. Enkele van de meest relevante vaststellingen:

- Er is een algemene wil om de toegankelijkheidsverordening te behouden. Iedereen erkent het belang van deze regelgeving. Er zijn wel een **beperkt aantal aspecten** in de huidige toegankelijkheidsverordening die de stakeholders **in vraag stellen**. In het geval van

---

¹ Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening betreffende toegankelijkheid van 5 juni 2009

² Art. 37/1 van de toegankelijkheidsverordening geeft aan dat "De Vlaamse Regering evalueert twee jaar na de inwerkingtreding de werking van dit besluit. De uitgangspunten bij deze evaluatie zijn enerzijds het streven naar integrale toegankelijkheid en anderzijds het streven naar een effectieve en efficiënte regelgeving."

nieuwbouw vragen ontwerpers geen grote aanpassingen aan de toegankelijkheidsverordening. Zij erkennen dat deze maatregelen nodig zijn om een basistoegankelijkheid te garanderen. In het geval van **renovatieprojecten** blijkt het **moeilijker om de normen van de toegankelijkheidsverordening nauwgezet toe te passen**. Er is vraag naar een kader voor een betere toepassing. De **afwijkingmogelijkheden** die de toegankelijkheidsverordening biedt, zijn vandaag onvoldoende gekend en laten daarenboven **onvoldoende een alternatieve aanpak** toe, zelfs al ligt deze binnen de geest van de toegankelijkheidsverordening.

- Ontwerpers, maar ook andere stakeholders, onderstrepen dat effectieve **controle en handhaving essentiële hefboomen** zijn om de toepassing en de effectiviteit van de toegankelijkheidsverordening te bevorderen. Zij geven aan dat opdrachtgevers niet geneigd zijn om financieel en/of ruimtelijk te investeren in toegankelijkheid wanneer de kans op een vergunningsweigering klein of onbestaand blijft.
- Maar ook op niveau van de realisatie van het gebouw is controle noodzakelijk om het effect van de verordening te vergroten. De handhaving is zeer beperkt. Toegankelijkheid **behoort vandaag niet tot de gewestelijke handhavingsprioriteiten** en op het **lokale niveau blijkt onvoldoende expertise voorhanden** voor een nauwgezette controle.
- Naast een effectieve sanctionering bij niet-naleving, halen ontwerpers ook **belonende maatregelen** aan als mogelijke stimulans om de toegankelijkheidsverordening effectief toe te passen. Goede voorbeelden zijn de toekenning van labels aan goed toegankelijke gebouwen of een financiële ondersteuning (cf. tijdelijke vermindering van onroerende voorheffing bij het behalen van een vooropgesteld energieprestatiepeil).
- Ontwerpers geven aan nog over **onvoldoende toegankelijkheidskennis** te beschikken om de toegankelijkheidsverordening correct toe te passen en de juiste afwegingen te maken. Omgevingsambtenaren menen op hun beurt over onvoldoende kennis én **onvoldoende tijd** te beschikken om de correcte toepassing van de toegankelijkheidsverordening op het plan te controleren.
- Er zijn al veel inspanningen geleverd voor **flankerende instrumenten** ter ondersteuning van de toepassing van de toegankelijkheidsverordening. Er is www.toegankelijkgebouw.be met de integrale tekst van de regelgeving, een handboek over het hoe en waarom van de normen, een checklist en quickscan, een FAQ-pagina en een formulier voor vragen aan Inter³. Daarnaast is er een telefonische helpdesk voor vragen van ontwerpers, omgevingsambtenaren en anderen. Over het algemeen zijn zowel de ambtenaren als de ontwerpers tevreden over het aanbod aan flankerende instrumenten. We zien wel dat het instrumentarium kan geoptimaliseerd worden.
- Uit de focusgesprekken komt de vraag om een **duidelijk ambitieniveau**, maar ook een **gefaseerd groeitraject**, waarbij ook aandacht is voor een verbeterde toegankelijkheid van het **bestaande gebouwenpatrimonium**.
- Gebruikers merken sinds de invoering van de toegankelijkheidsverordening geen of weinig **verbetering op vlak van toegankelijkheid** op het terrein. Bovendien maakt het feit dat alleen

---

³ In 2014 keurde de Vlaamse Regering de oprichting van het 'Agentschap Toegankelijk Vlaanderen' goed. Ato vzw, Intro vzw, Toegankelijkheidsbureau vzw, Enter vzw en Westkans vzw gingen op 1 mei 2015 samen verder onder de naam Inter. Samen willen we de inter-actie tussen mens en omgeving verbeteren. Wat we voordien als aparte entiteiten deden, doen we sinds 2015 nog beter samen. Inter werd onder andere opgericht om de uniformiteit van de toepassing van de verordening te verbeteren.

op plan afleesbare elementen werden opgenomen in de toegankelijkheidsverordening⁴, dat toegankelijkheidsvoorwaarden voor bepaalde doelgroepen niet aan bod komen, bijvoorbeeld die voor mensen met sensorische beperkingen.

De resultaten van dit onderzoek tonen aan dat de toegankelijkheidsverordening momenteel niet de verwachte impact heeft op de effectieve basistoegankelijkheid van nieuwe gebouwen en grondige renovaties. Desondanks blijkt de toegankelijkheidsverordening een breed sensibiliserende waarde te hebben en voor de verschillende stakeholders zeer zinvol te zijn.

Dit rapport eindigt met beleidsaanbevelingen. Het inzetten op een meersporenbeleid en een verdere en doorgedreven bewustmaking van alle stakeholders die bij het ontwerp- en bouwproces betrokken zijn, vatten de zes hefboomen samen die we hier formuleren.

Uit het evaluatieonderzoek blijkt dat aandacht en acties voor één aspect niet zullen volstaan. Het is duidelijk dat er op verschillende vlakken aanvullende maatregelen nodig zijn. Daarbij gaat het niet alleen om aanpassingen aan de toegankelijkheidsverordening en het begeleidende instrumentarium. Maar ook om aandacht voor essentiële randfactoren zoals de opleiding van ontwerpers. Om de effectiviteit van de toegankelijkheidsverordening gevoelig te vergroten, zijn controle en handhaving belangrijk. Nog belangrijker is inzet op het voortraject. Ondersteuning van een goede implementatie van de toegankelijkheidsverordening in projecten is essentieel. In renovatie- en erfgoedcontext loopt men daar nu vaak op vast.

Door het onderzoek heen hebben de stakeholders een aantal voorstellen geformuleerd om hieraan tegemoet te komen en de effectiviteit te verhogen. Een aantal mogelijke opties zijn eenvoudiger te realiseren, andere hebben meer ingrijpendere gevolgen en zijn niet van vandaag op morgen realiseerbaar. Dit zal afhankelijk zijn van toekomstige keuzes. Verder onderzoek en verfijning van de voorstellen zijn nodig om een zicht te krijgen op de juiste acties en op welke manier je kan bijsturen.

Een laatste element dat sterk naar voren komt uit het evaluatieonderzoek, is de nood aan meer bewustwording bij verschillende stakeholders zoals ontwerpers, maar ook bouwheren, projectontwikkelaars, het beleid en het middenveld. Deze zogenaamde KAP-gap⁵ moet gedicht worden. Hierbij is het essentieel om in te zetten kennisverhoging en bewustmaking om een verandering teweeg te brengen in instelling en gedrag en dus ook in de praktijk. Het ontbreken van de juiste instelling of de bewustwording van het belang en de meerwaarde van toegankelijkheid, is misschien nog de grootste uitdaging waar we voor staan.

---

⁴ Voor Vlaanderen werd er gekozen voor het werken met een stedenbouwkundige verordening en dus voor een inbedding van de toegankelijkheidsregels binnen de structuren van ruimtelijke ordening. Dit houdt in dat de toegankelijkheidsregels verplichtend worden opgenomen in de voorwaarden tot het verkrijgen van de omgevingsvergunning. De omgevingsambtenaar kreeg de taak om de toegankelijkheidsverordening te controleren bij de bouwaanvraag. Vandaar dat enkel op plan afleesbare elementen opgenomen zijn om dit mogelijk te maken. Dit betekent dat er in de huidige toegankelijkheidsverordening enkel aspecten zijn opgenomen die de toegankelijkheid voor personen met een mobiele beperking (rolstoelgebruiker) ten goede komen. Aspecten voor andere doelgroepen zitten voornamelijk gevat in inrichting en afwerking en werden niet meegenomen.

⁵ De KAP-gap staat voor de kloof tussen Knowledge, Attitude en Practice.

Voorwoord

Dit eindrapport, met onderzoeksbesluiten en beleidsaanbevelingen, is een eerste stap om met kennis van zaken verdere inzichten te verwerven en beleidsmaatregelen te nemen. Het echte werk moet nu pas beginnen.

Want uit ons onderzoek blijkt dat de toegankelijkheidsverordening vandaag *niet* in het opzet slaagt om het niveau van basistoegankelijkheid te halen. Er blijven onoplosbare en grote structurele knelpunten bij vergunde gebouwen, zowel nieuwbouw als renovaties. Dat stelden we vast als we de plannen op de lokale diensten Omgeving screenen. Tegelijkertijd zien stakeholders wel potentieel om de regelgeving afdoend te maken om die basistoegankelijkheid wél waar te maken. Weliswaar mits doordachte keuzes, de nodige ondersteuning en sensibilisering.

De tijd is daarom nu rijp om de toegankelijkheidsverordening om te buigen naar een doeltreffend middel en de flankerende tools hierop aan te passen. Zo kunnen mensen met een handicap meer zelfstandig en gelijkwaardig participeren aan onze samenleving.

Stakeholders wijzen op heel wat opportuniteiten. Dat doen ze elk vanuit hun eigen perspectief, praktijk of leefwereld. Zo willen gebruikers bijkomende eisen zodat de doelgroep die baat heeft bij toegankelijkheid verruimd wordt. Bij ontwerpers ligt de klemtoon op meer creativiteit: een meer soepele omgang met de toegankelijkheidsnormen en meer mogelijkheden tot afwijkingen – al naargelang de bouwcontext. Omgevingsambtenaren ten slotte geven aan over onvoldoende inzichten én onvoldoende tijd te beschikken om de correcte toepassing van de verordening op het plan te controleren. Ze geven ook aan dat toegankelijkheid momenteel niet behoort tot de gewestelijke handavingsprioriteiten en dat op het lokale niveau te weinig expertise voorhanden is om de omgevingsaanvraag te behandelen. Ze vragen naar meer inhoudelijk-technische ondersteuning en sturing van de Vlaamse overheid zoals bijvoorbeeld een vorm van verplicht advies door Inter. Maar ook signaleren ze, net als de andere stakeholders, dat de toegankelijkheidsverordening geen dode letter mag blijven. Effectieve opvolging en handhaving vormen het sluitstuk om de toepassing ervan te bevorderen.

We moeten aandacht blijven hebben voor het mogelijk spanningsveld tussen de verschillende gebruikersbehoeften, de opdracht van de omgevingsambtenaren en de aanpak van ontwerpers. De betrokkenheid en de input van de verschillende stakeholders is heel groot, zowel tijdens het onderzoek als achteraf. Dit getuigt van een groot draagvlak om mee na te denken over hoe het beter kan en moet. Die kansen naar dialoog en samenwerking moeten we met beide handen grijpen. Uitwisseling en afstemming met alle relevante actoren is een cruciale factor om de toegankelijkheidsverordening eventueel aan te passen en te voorzien van een passende omkadering. Dit laatste is noodzakelijk om tegemoet te komen aan de verschillende en specifieke ondersteuningsvragen van de bouw- en ontwerperssector. Niet in het minst om de kwaliteit van de toegankelijkheid in de samenleving, en dus voor de burgers en inwoners, te verzekeren. Ook de afdwingbaarheid van de verordening draagt hiertoe bij. Want zonder handhaving leiden alle andere inspanningen zoals informatie, advies en sensibilisering niet tot een gewenst niveau.

Maar hierover meer in dit onderzoeksrapport waar we weliswaar de verbetervoorstellen – en de gevolgen ervan – niet gedetailleerd uitdiepten. Dat valt buiten de draagwijdte van deze opdracht. Maar er is zeker en vast voldoende onderzoek gevoerd en materiaal beschikbaar om de lijnen uit te zetten voor het Vlaams Toegankelijkheidsbeleid.

De inzichten uit dit onderzoek zijn breder toepasbaar dan enkel op de evaluatie van de toegankelijkheidsverordening. Toegankelijkheid verzekeren doe je niet alleen met wetgeving en ook niet door alleen door te wegen op de plannen in de fase van de omgevingsvergunning. Integendeel, het succes van toegankelijkheid is gegarandeerd als er op het juiste moment en continue aandacht is in het hele bouwproces, van ontwerp tot realisatie. Gerichte ondersteuning bij de toepassing van de verordening is essentieel. Net als begeleiding op maat bij de keuzes van producten en opvolging van de werkzaamheden bij de uitvoering.

Het start allemaal bij een brede maatschappelijke sensibilisering die van toegankelijkheid een zaak voor iedereen maakt. Niet alleen ouderen en mensen met een handicap zijn gebaat bij meer toegankelijkheid. Ook wij, jij en ik, hebben voordeel bij meer gebruikscomfort.

Onze beleidsaanbevelingen zijn een waaier van verbetervoorstellen, herleid tot zes essentiële elementen die kansen geven voor een gericht en coherent beleid. Samen kunnen ze een hefboom zijn om een daadkrachtig toegankelijkheidsbeleid in Vlaanderen te voeren en de nodige impulsen te geven op het terrein..

Inter staat klaar om mee uitvoering te geven aan de beleidsopties die door de nieuwe bestuursploeg genomen worden. We doen dit met onze ervaring als Vlaams expertisecentrum toegankelijkheid en Universal Design en vervullen hiermee, met veel toewijding, onze verbindende rol tussen beleid, gebruikers en professionelen.

Wendy Metten

Algemeen directeur Inter

Inhoud

1	Context van het evaluatieonderzoek.....	15
2	Onderzoeksvraag & methodologie van het onderzoek.....	21
2.1	Methodologie evaluatieonderzoek.....	23
2.1.1	Onlinebevragingen bij stakeholders	24
2.1.2	Onderzoek van vergunningsaanvraagdossiers (dossierevaluatie).....	25
2.1.3	Diepteonderzoek door focusgesprekken.....	26
2.1.4	Terreinonderzoek.....	27
2.1.5	Ontwerpend onderzoek.....	28
2.2	Aansturing en omkadering van het evaluatieonderzoek.....	30
2.2.1	Werkgroep	30
2.2.2	Stuurgroep	30
2.2.3	Begeleidings- en klankbordgroepen	30
3	Resultaten van het evaluatieonderzoek.....	33
3.1	Hoe bekend en gekend is de toegankelijkheidsverordening?	35
3.2	Toepassing van de toegankelijkheidsverordening door ontwerpers	40
3.2.1	De regelgeving toepassen in een ontwerp	40
3.2.2	Volgen ontwerpers de juiste procedure - dossiersamenstelling (door ontwerpers)	43
3.2.3	Gaan ontwerpers verder dan de regelgeving?	46
3.3	Dossierbehandeling: beoordeling van de toegankelijkheidsverordening door ambtenaren	49
3.3.1	Wijze waarop ambtenaar dossiers procedureel en inhoudelijk behandeld.....	49
3.3.2	Beoordeling van de dossiers	51
3.3.3	Afwijkingen (art. 33)	56
3.3.4	(Verplichte) adviezen	57
3.3.5	Controle, handhaving en sanctionering.....	59
3.4	Hoe effectief is de toegankelijkheidsverordening in de praktijk?	62
3.5	Moet de toegankelijkheidsregelgeving inhoudelijk worden aangepast?	66
3.5.1	Is er een aanpassing van het toepassingsgebied nodig (art. 2 t.e.m.10)?.....	67
3.5.2	Is er een aanpassing van de normen nodig (art. 11 t.e.m.32)?	72
3.5.3	Principiële opmerkingen over de toegankelijkheidsverordening en het realiseren van (integrale toegankelijkheid).....	73
3.6	Hoe worden het flankerend instrumentarium geëvalueerd?.....	78
3.6.1	Brochure	79
3.6.2	Handboek (www.toegankelijkgebouw.be) en nieuwsbrief	80
3.6.3	De checklist & quickscan.....	81
3.6.4	Andere ondersteuningsvormen bij het maken van een toegankelijk ontwerp.....	84

3.7	De evaluatie van de toegankelijkheidsverordening als instrument voor het verhogen van de toegankelijkheid van de leefomgeving in Vlaanderen.....	89
3.7.1	Bewustmaking.....	89
3.7.2	Van de toegankelijkheidsverordening naar integrale toegankelijkheid.....	91
3.7.3	(Financiële) impulsen.....	92
4	Conclusies en beleidsaanbevelingen.....	93
4.1	Conclusies.....	95
4.1.1	Slaagt de toegankelijkheidsverordening in haar doelstellingen (basistoegankelijkheid alsook hefboom tot integrale toegankelijkheid) te realiseren?.....	95
4.1.2	Welke zijn volgens de verschillende stakeholders factoren die de effectiviteit van de toegankelijkheidsverordening beïnvloeden?.....	95
4.1.3	Moet de toegankelijkheidsverordening aangepast worden en welke impact zouden deze aanpassingen hebben?.....	96
4.1.4	Hoe worden de flankerende beleidsinstrumenten door de verschillende stakeholders geëvalueerd? Welke aanpassingen of vernieuwingen zijn desgevallend nodig?.....	99
4.1.5	Is de toegankelijkheidsverordening een voldoende geschikt en performant instrumentarium voor het verhogen van de toegankelijkheid van de leefomgeving in Vlaanderen? Hoe vormt 'toegankelijkheid' een maatschappelijke uitdaging en welke opties heeft een overheid om met deze uitdagingen om te gaan?.....	100
4.2	Beleidsaanbevelingen met duiding.....	103
4.2.1	Verduidelijking en aanpassing van de regelgeving.....	104
4.2.2	Ondersteuning van een betere toepassing van de regelgeving.....	106
4.2.3	Controle, handhaving en monitoring van de performantie van de regelgeving.....	109
4.2.4	Inzet op een kenniscontinuüm voor toegankelijkheid.....	111
4.2.5	Positieve waardering als impuls voor integrale toegankelijkheid.....	113
4.2.6	Groeipad voor bestaande gebouwen.....	115

Lijst van bijlagen

Bijlage 0	De toegankelijkheidsverordening
Bijlage 1	Verslagen onlinebevragingen
Bijlage 1A	Verspreiding en bereik onlinebevragingen
Bijlage 1B-C-D	Vragenlijsten van de onlinebevragingen
Bijlage 2	Resultaten dossierevaluatie
Bijlage 2A	Vragenlijst dossierevaluatie
Bijlage 3	Verslagen focusgroepen
Bijlage 3A	Presentaties focusgroepen
(Bijlage 4)	(Resultaten terreinonderzoeken (gegevensbescherming GDPR))
(Bijlage 5)	(Resultaten cases ontwerpend onderzoek (gegevensbescherming GDPR))

Lijst van figuren

Figuur 1: Een beeld van de website www.toegankelijkgebouw.be	18
Figuur 2: Schematische voorstelling van de subonderzoeken en hoe de resultaten zijn afgetoetst	23
Figuur 3: Schematisch overzicht van de tijdlijn van het evaluatieonderzoek	23
Figuur 4: Overzicht dossierevaluatie, aantal dossiers onder toepassing van de regelgeving en beoordeling	54
Figuur 5: Een beeld van het handboek met een principetekening van aanbevelingen voor deuren	80
Figuur 6: Opportuniteiten als hefboom voor integrale toegankelijkheid	104

Lijst van tabellen

Tabel 1: De drie grote toepassingsgebieden van de toegankelijkheidsverordening.	17
Tabel 2: Voorstel spreiding definitieve selectie op basis van relevante gebouwcategorieën	26
Tabel 3: Overzicht van de focusgesprekken	27
Tabel 4: Overzicht van de terreinbezoeken	27
Tabel 5: Overzicht van de cases ontwerpend onderzoek	28
Tabel 6: Overzicht gecontacteerde cases ontwerpend onderzoek waarvoor we geen toezegging kregen	29
Tabel 7: Overzicht van leden van de klankbord- en begeleidingsgroepen	31
Tabel 8: Overzicht van de klankbord- en begeleidingsgroepen	31
Tabel 9: Detail van dossiers over de verschillende toepassingsgebieden	55

Lijst van grafieken

Grafiek 1: Eigen inschatting kennis van de toegankelijkheidsverordening door ambtenaren	35
Grafiek 2: Inschatting ontwerpers over de kennis van de toegankelijkheidsverordening door ambtenaren	35
Grafiek 3: Ambtenaren: zijn de normen duidelijk?	36
Grafiek 4: Eigen inschatting kennis van de toegankelijkheidsverordening door ontwerpers	36
Grafiek 5: Inschatting ambtenaren over de kennis van de toegankelijkheidsverordening van ontwerpers	37
Grafiek 6: Ontwerpers over de moeilijkheidsgraad om in te schatten of de toegankelijkheidsverordening van toepassing is op een concreet dossier	37
Grafiek 7: Ontwerpers: zijn de normen duidelijk?	37
Grafiek 8: Ambtenaren: "Wijs jij bouwheren bij contacten, voor de effectieve aanvraag van de vergunning, op het bestaan van de toegankelijkheidsverordening?"	39
Grafiek 9: Ontwerpers: het maken van een ontwerp dat voldoet aan de toegankelijkheidsverordening is ...? ..	40
Grafiek 10: Dossiersamenstelling: is de toegankelijkheidsmotivatie toegevoegd?	44
Grafiek 11: Ontwerpers: heb je al eens afgeweken van de regelgeving toegankelijkheid?	45
Grafiek 12: Geef aan welke motivatie je gaf voor het bekomen van de afwijking, en of deze werd aanvaard? ..	45
Grafiek 13: Ambtenaren over het belang van toegankelijkheid	46
Grafiek 14: Ontwerpers over het belang van toegankelijkheid	47
Grafiek 15: Ambtenaren: gaan aanvragers soms verder dan de eisen van de regelgeving voor een nog betere toegankelijkheid?	47
Grafiek 16: Ontwerpers: ga je soms verder dan de eisen van de regelgeving voor een nog betere toegankelijkheid?	47
Grafiek 17: Wat is de inhoud van de toegankelijkheidsmotivatie bij de 147 dossiers uit de dossierevaluatie. .	48
Grafiek 18: Ambtenaren: binnen de entiteit waar ik werk ...?	49
Grafiek 19: Ambtenaren: bij welke dossiers controleer jij of de toegankelijkheidsverordening van toepassing is en correct toegepast is?	50
Grafiek 20: Ambtenaren: hoe controleer je of de toegankelijkheidsverordening van toepassing is en correct toegepast is?	51
Grafiek 21: Ambtenaren: bepalen of de regelgeving toegankelijkheid van toepassing is op een concreet dossier, is voor mij ...?	52

Grafiek 22: Ambtenaren: zijn de normen van de verordening duidelijk?	52
Grafiek 23: Controleren of een aanvraag voldoet aan de normen van de toegankelijkheidsverordening is voor ambtenaren	52
Grafiek 24: Dossierevaluatie: werd er een toegankelijkheidsadvies toegevoegd?	58
Grafiek 25: De mate waarin ontwerpers uit de onlinebevraging al beroep deden op een advies van Inter	58
Grafiek 26: Vertegenwoordiging van handicaps in de onlinebevraging van gebruikers (meerdere antwoorden waren mogelijk)	62
Grafiek 27: Mening van de gebruikers over de verbetering van de toegankelijkheid van nieuwe of gerenoveerde gebouwen in de voorbije acht jaren	63
Grafiek 28: Overzicht van de welke gebouwen waar gebruikers problemen ondervinden met toegankelijkheid	64
Grafiek 29: De frequentie van problemen ervaren door verschillende gebruikers in welzijnsvoorzieningen zoals ziekenhuizen, woonzorgcentra, assistentiewoningen	65
Grafiek 30: Ambtenaren: is er een aanpassing van het toepassingsgebied nodig?	66
Grafiek 31: Ontwerpers: is er een aanpassing van het toepassingsgebied nodig?	66
Grafiek 32: Gebruikers: de regelgeving is voor kleine gebouwen (bakker, apotheek, dokterspraktijk, winkel) enkel van toepassing op de toegang en het toegangspad. Deze bepaling is ...?	68
Grafiek 33: Gebruikers: de regelgeving is voor grote gebouwen (grote winkels, restaurants, scholen) van toepassing op het gelijkvloers én alle verdiepingen. Deze bepaling is ...?	68
Grafiek 34: Gebruikers: de regelgeving verplicht hotels met meer dan 10 kamers om een toegankelijke kamer te voorzien. Deze bepaling van 10 kamers is ...?	69
Grafiek 35: Gebruikers: de regelgeving is van toepassing op de gemeenschappelijke delen (gangen en toegangen) van appartementsgebouwen met minstens 6 appartementen. Deze bepaling van 6 appartementen is ...?	70
Grafiek 36: Gebruikers: de regelgeving is van toepassing op de gemeenschappelijke delen (gangen en toegangen) van rusthuizen met minstens 20 kamers. Deze bepaling van 20 kamers is ...?	70
Grafiek 37: Gebruikers: de regelgeving is van toepassing op de gemeenschappelijke delen (gangen en toegangen) van studentenkamers met minstens 20 kamers. Deze bepaling van 20 kamers is ...?	71
Grafiek 38: Gebruikers: de regelgeving is van toepassing op de gemeenschappelijke delen (gangen en toegangen) van appartementsgebouwen met minstens 6 appartementen. Deze bepaling van 6 appartementen is ...?	75
Grafiek 39: De mening van gebruikers over het feit dat de huidige toegankelijkheidsverordening niet van toepassing is op bestaande delen van gebouwen	77
Grafiek 40: Algemene beoordeling van flankerend instrumentarium door ambtenaren	78
Grafiek 41: Algemene beoordeling van flankerend instrumentarium door ontwerpers	79
Grafiek 42: Ambtenaren: is de checklist toegankelijkheid of de beschrijvende nota in de dossiersamenstelling een meerwaarde om de toepassing van de verordening te bepalen?	82
Grafiek 43: Percentage dossiers uit de dossierevaluatie waar er een nota toegankelijkheid of een checklist werd toegevoegd.	82
Grafiek 44: Ontwerpers: voor publiek toegankelijke gebouwen, moet je bij het vergunningsaanvraagdossier een nota of checklist toevoegen met een beschrijving over de toegankelijkheid. Ben je hiervan op de hoogte?	83
Grafiek 45: Ontwerpers: is de checklist toegankelijkheid een goed alternatief voor de nota?	83
Grafiek 46: De mate waarin bepaalde dienstverlening nuttig bevonden wordt door ambtenaren	84
Grafiek 47: De mate waarin bepaalde dienstverlening nuttig bevonden wordt door ontwerpers	85
Grafiek 48: Een aantal stellingen afgetoetst bij omgevingsambtenaren	89
Grafiek 49: Een aantal stellingen afgetoetst bij ontwerpers	89
Grafiek 50: De mening van gebruikers over het feit dat de huidige toegankelijkheidsverordening niet van toepassing is op bestaande gebouwen	91

1 Context van het evaluatieonderzoek

Sinds 1 maart 2010 is de regelgeving betreffende toegankelijkheid van publieke gebouwen in Vlaanderen in werking. Hierna vermelden we dit besluit als 'toegankelijkheidsverordening'.

Aanvragen tot stedenbouwkundige vergunning moeten vanaf dan voldoen aan de criteria die deze verordening voorschrijft.

Deze toegankelijkheidsverordening verving de oude wetgeving over de toegankelijkheid van publieke gebouwen (federale wet van 17 juli 1975), die achterhaald was en in de praktijk vaak dode letter bleef.

Maatschappelijke context

Het ontwikkelen van normen en richtlijnen, en het vervatten ervan binnen een stedenbouwkundige verordening lag ook in lijn met de VN-Conventie betreffende de rechten van personen met een handicap van 13 december 2006. De basisgedachte is dat personen met een handicap gelijke rechten hebben, en het beleid moet streven naar een inclusieve en diverse samenleving. Het **Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (IVRPH)** legt de ratificerende staten in art. 9 onder meer op om de nodige maatregelen te nemen om minimale standaardregels en richtlijnen voor toegankelijkheid te ontwikkelen en te controleren op naleving.

Principes van de verordening

Voor Vlaanderen werd er gekozen voor het werken met een stedenbouwkundige verordening en dus voor een inbedding van de toegankelijkheidsregels binnen de structuren van ruimtelijke ordening. Dit houdt dus in dat de toegankelijkheidsregels verplichtend worden opgenomen in de voorwaarden tot het verkrijgen van de omgevingsvergunning. Werken die het voorwerp zijn van de vergunningsaanvraag moeten dus aan de normbepalingen voldoen en niet de werken die al in het verleden vergund werden.

De doelstelling van deze verordening is om echt grote structurele knelpunten, die niet remedieerbaar zijn, te vermijden bij alle nieuwe gebouwen en grondige renovaties. Dit is namelijk een basisvoorwaarde om, in het breder kader van een project, tot integrale toegankelijkheid te kunnen komen.

Door de keuze om de toegankelijkheidsverordening op te nemen in de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening, zou dit de garantie moeten geven dat de normen effectief worden toegepast:

- Hierdoor worden de toegankelijkheidsregels opgenomen in de procedure voor het bekomen van een omgevingsvergunning (afdwingbaar).
- En is er toezicht op de uitvoering door het handhavingsbeleid voorzien in de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening.

Welke gebouwen moeten voldoen aan de bepalingen van de toegankelijkheidsverordening?

Elk gebouw dat publiek toegankelijk is, in Vlaanderen gelegen is en waarbij je voor de uitvoering van handelingen een vergunningsaanvraag moet indienen (nieuwbouw, herbouw, verbouwen of uitbreiding).

“Publiek toegankelijk” wordt als volgt gedefinieerd in de toegankelijkheidsverordening bij de definities (art. 1, punt 15): “Een ruimte die openstaat **voor publiek** of bedoeld is voor **gemeenschappelijk gebruik**, ook al is de toegang beperkt tot een of meer welbepaalde categorieën

van personen, met **uitzondering** van de ruimtes die beperkt zijn tot **ruimtes die alleen toegankelijk zijn voor werknemers**, alsook van de **technische ruimtes en opslagruimtes** die niet dienen als archiefruimte en van de toegangen en deuropeningen, gangen, en overlopen en niveauverschillen die uitsluitend naar die ruimtes leiden.”

Algemeen vallen hieronder alle gebouwen waar er bezoekers (niet uitsluitend werknemers) komen of waar er delen zijn die gemeenschappelijk worden gebruikt.

Het toepassingsgebied kan variëren en wordt niet voor elk soort gebouw op dezelfde wijze bepaald. De verordening omvat drie grote toepassingsgebieden, afhankelijk van de functie:

Art. 3*	Art. 4	Art. 5
Een publiek toegankelijke functie, niet art. 4 of 5	Toeristische verblijfsaccommodaties	Meergezinswoningen, groepswoningbouw, kamerwoningen, studenten(gemeenschaps)-huizen, gezondheids- en welzijnsinstellingen met kamers of wooneenheden, internaten (verbonden aan een onderwijsinstelling of onder bevoegdheid VAPH) en strafinrichtingen
*Let op: eerst art. 4 en 5 uitsluiten, dan overgaan naar art. 3		

Tabel 1: De drie grote toepassingsgebieden van de toegankelijkheidsverordening.

Voor elk van deze groepen zijn specifieke criteria te bekijken zoals bv. het aantal niveaus en kamers of de grootteorde. Afhankelijk daarvan, moet het volledige gebouw of een bepaald deel voldoen aan de normen. De normen gaan over een aantal algemene aspecten, parkeerplaatsen, looppaden, toegangen, het overbruggen van hoogteverschillen en de specifieke inrichting van voorzieningen (bv. balie, zitplaatsen, pashokjes, sanitair).

Afsluitend zijn er nog een aantal artikels die gaan over afwijkingsmogelijkheden, verplichte adviezen, erfgoed ...

De tekst van de toegankelijkheidsverordening is opgenomen in **bijlage 0**.

Flankerende instrumenten

Figuur 1: Een beeld van de website www.toegankelijkgebouw.be.

Aansluitend op de goedkeuring van de toegankelijkheidsverordening werden vanuit het Vlaamse Gelijkekansenbeleid een aantal flankerende initiatieven opgezet:

- De website www.toegankelijkgebouw.be werd ontwikkeld met:
  - De integrale tekst van de toegankelijkheidsverordening.
  - Inter⁶ werkte een toegankelijkheidshandboek uit dat alle basisprincipes beschrijft om te komen tot een integraal toegankelijk gebouw. Dit handboek biedt de architect o.a. extra duiding bij het waarom en de doelstellingen van de toegankelijkheidsnormen van de verordening.
  - Een elektronische quickscan die de ontwerper bij aanvang van zijn project, aan de hand van een aantal vragen een eerste beeld geeft van de toegankelijkheidsrichtlijnen waar zijn project zal moeten aan voldoen.
  - Een elektronische checklist waarbij, aan de hand van specifieke vragen, een document wordt gegenereerd dat de architect en/of bouwheer kan toevoegen aan zijn/haar bouwaanvraag. Dit document geeft aan de vergunningverlenende ambtenaar een overzicht van de toegankelijkheidseisen waar het specifieke project moet aan voldoen.
  - Een FAQ-pagina met veel gestelde vragen.
  - Een pagina met een vragenformulier zodat ontwerpers, omgevingsambtenaren ... rechtstreeks inhoudelijke vragen kunnen stellen aan Inter.
- Er werden informatiesessies georganiseerd voor de belangrijkste stakeholders (ontwerpers, ambtenaren ...).

⁶ In 2014 keurde de Vlaamse Regering de oprichting van het 'Agentschap Toegankelijk Vlaanderen' goed. Ato vzw, Intro vzw, Toegankelijkheidsbureau vzw, Enter vzw en Westkans vzw gingen op 1 mei 2015 samen verder onder de naam Inter. Samen willen we de inter-actie tussen mens en omgeving verbeteren. Wat we voordien als aparte entiteiten deden, doen we sinds 2015 nog beter samen. Inter werd onder andere opgericht om de uniformiteit van de toepassing van de verordening te verbeteren.

- Daarnaast heeft Inter ook een telefonische helpdesk waar ontwerpers, omgevingsambtenaren ... terecht kunnen met vragen. Sinds het in voege gaan van de toegankelijkheidsverordening ontving Inter jaarlijks meer dan 1000 vragen.
- Adviezen door Inter in het kader van de toegankelijkheidsverordening:
  - Controle van de toegankelijkheidsverordening bij de vergunningsaanvraag gevraagd door ontwerpers en omgevingsambtenaren.
  - Sinds 2015 is Inter ook de erkende instantie die vermeld wordt in art. 39. “De Vlaamse minister bevoegd voor gelijke kansen bepaalt de voorwaarden en procedure van de erkenning van de instanties die adviezen kunnen uitbrengen conform artikel 34. Artikel 34 en artikel 36 treden in werking op de eerste dag van de derde maand nadat de instanties in kwestie erkend werden.”

Naast het specifiek instrumentarium dat ontwikkeld werd in het kader van de verordening, wordt er al jaren gewerkt aan toegankelijkheid in Vlaanderen. Zo zetten Gelijke Kansen in Vlaanderen en Inter de voorbije jaren een brede waaier aan activiteiten op, zoals bewustmakingscampagnes (week van Universal Design, UD video, UD krant, Deadline 24), inspiratiebundels met richtlijnen voor toegankelijkheid van specifieke gebouwen, wenkenbladen, vorming en studiedagen, databanken en thematische websites zoals Meegroeiwonen, de Zilveren Sleutel, databank Toegankelijk Vlaanderen, toegankelijke jeugdlokalen, toegankelijke omgeving. In alles wat werd ontwikkeld, zijn de criteria van de toegankelijkheidsverordening mee opgenomen of worden deze criteria als minimale criteria naar voor geschoven.

Wijzigingen

Bij de uitwerking van de flankerende initiatieven (voorbereiden presentaties, uitschrijven van de logische doorloop van de verordening ten bate van de quickscan en checklist ...) werd het duidelijk dat de tekst van de verordening nog een aantal onvolkomenheden bevatte.

Deze materiële fouten werden rechtgezet. Tegelijkertijd was het een ideale gelegenheid om rekening houdend met de opmerkingen van een aantal sectoren, bepaalde passages uit de tekst te verduidelijken met het oog op een eenduidige interpretatie.

Deze wijzigingen in de verordening werden sinds 31/03/2011 van kracht.

2 Onderzoeksvraag & methodologie van het onderzoek

Dit evaluatieonderzoek is een gevolg van art. 37/1 van de toegankelijkheidsverordening dat bepaalt:

“De Vlaamse Regering evalueert twee jaar na de inwerkingtreding de werking van dit besluit. De uitgangspunten bij deze evaluatie zijn enerzijds het streven naar integrale toegankelijkheid en anderzijds het streven naar een effectieve en efficiënte regelgeving.”

Ondertussen is de Vlaamse Stedenbouwkundige Verordening Toegankelijkheid negen jaar in werking.

In dit evaluatieonderzoek werden er concreet 6 onderzoeksvragen voorop gesteld:

1. Hoe vormt ‘toegankelijkheid’ een maatschappelijke uitdaging en welke opties heeft een overheid om met deze uitdagingen om te gaan?
2. Slaagt de toegankelijkheidsverordening in haar doelstellingen (basistoegankelijkheid alsook hefboom tot integrale toegankelijkheid) te realiseren?
3. Welke zijn volgens de verschillende stakeholders factoren die de effectiviteit van de toegankelijkheidsverordening beïnvloeden?
4. Wat zijn mogelijke voorstellen tot aanpassing van de toegankelijkheidsverordening en welke impact zouden deze aanpassingen hebben?
5. Hoe worden de flankerende beleidsinstrumenten door de verschillende stakeholders geëvalueerd? Welke aanpassingen of vernieuwingen zijn desgevallend nodig?
6. Is de toegankelijkheidsverordening een voldoende geschikt en performant instrumentarium in functie van het verhogen van de toegankelijkheid van de leefomgeving in Vlaanderen?

Hier gaan we na in hoeverre de toegankelijkheidsverordening gekend is en correct wordt toegepast door ontwerpers en de vergunningverlenende overheden, en bevragen we welke knelpunten ze ondervinden.

Daarnaast evalueren we het flankerend instrumentarium, met het oog op een gerichte bijsturing ervan waar nodig.

We onderzoeken welk effect de toegankelijkheidsverordening heeft op de verbetering van de toegankelijkheid van de publieke gebouwen en ruimer of het beleidsinstrument impact heeft op de op de integrale toegankelijkheid van de leefomgeving. Hierbij bekijken we steekproefsgewijs of de toegankelijkheidsverordening is toegepast maar ook of ze conform de vergunning is uitgevoerd.

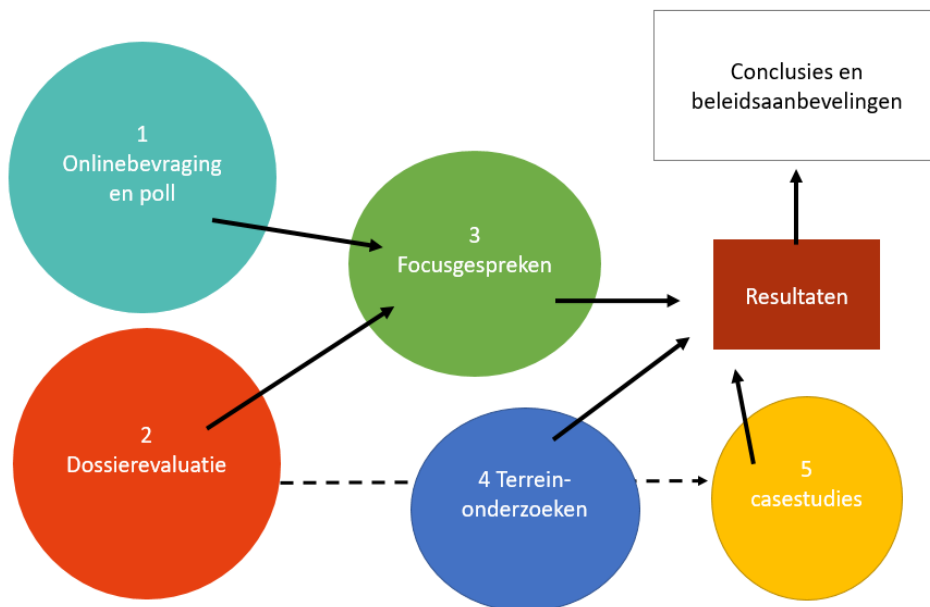
We onderzoeken ook de factoren, hefbomen of knelpunten die de effectiviteit van de toegankelijkheidsverordening negatief of positief beïnvloeden en wat hiervan de oorzaken zijn.

2.1 Methodologie evaluatieonderzoek

Het onderzoek werd gevoerd op vijf niveaus:

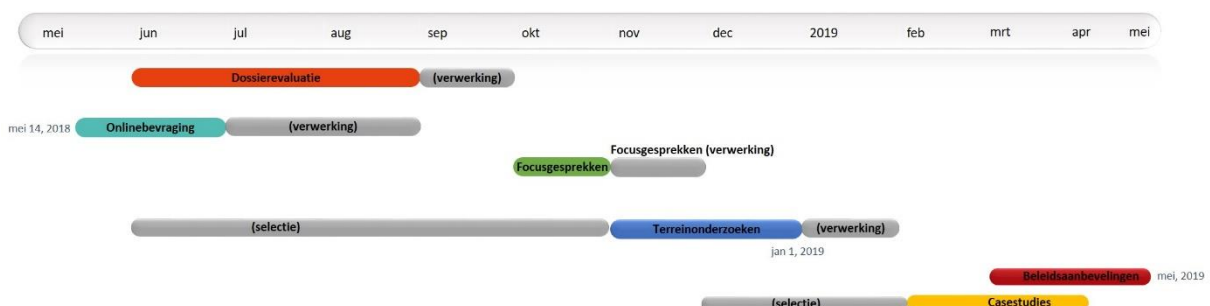
1. Onlinebevragingen: ruime bevraging bij drie groepen van stakeholders
2. Onderzoek van vergunningsaanvraagdossiers (dossierevaluatie)
3. Diepteonderzoek: focusgesprekken met stakeholders
4. Terreinonderzoeken
5. Casestudies ontwerpnd onderzoek

De resultaten van deze subonderzoeken belichtten de verschillende invalshoeken waarbij de bevindingen van elk van de onderdelen elkaar versterken en zo bijdragen om in het volledige onderzoekstraject tot een relevant en representatief resultaat te komen, rekeninghoudend met de beperkte tijdspanne en budget. Zo worden de resultaten van de onlinebevragingen verder uitgediept en versterkt door de focusgesprekken, de terreinonderzoeken en de casestudies.

Figuur 2: Schematische voorstelling van de subonderzoeken en hoe de resultaten zijn afgetoetst

Bij elk van de vijf subonderzoeken of deelaspecten, duiden we aan welke methodieken werden gehanteerd en welke resultaten dit opleverde.

Figuur 3: Schematisch overzicht van de tijdlijn van het evaluatieonderzoek

2.1.1 Onlinebevragingen bij stakeholders

Door de onlinebevragingen kregen we een zicht op hoe de drie belangrijkste stakeholders de toegankelijkheidsverordening ervaren:

- de ontwerpers die de verordening in de praktijk moeten toepassen;
- de ambtenaren die instaan voor de navolging door controle en handhaving;
- de gebruikers die de impact van de verordening op de effectieve toegankelijkheid van de publieke gebouwen ervaren.

We opteerden voor een onlinevragenlijst om op een eenvoudige wijze een groot deel van de doelgroep te bereiken en zo voldoende respons te krijgen.

Inhoud van de vragenlijsten

De drie stakeholders werden over dezelfde topics bevraagd, met name over de procedure, de inwerking van normen in projecten en de evaluatie van het gebruik. Om zo nauw mogelijk aan te sluiten op de praktijkervaringen van de verschillende stakeholders werden een aantal vragen hertaald op hun maat in functie van hun relatie tot de toegankelijkheidsverordening.

De vragenlijsten van de ambtenaren en ontwerpers waren grotendeels gelijklopend en gingen over:

- De kennis en de toepassing van de verordening
- De waardering van toegankelijkheid
- De ervaringen met de flankerende initiatieven voor de ontwerpers en ambtenaren (handboek, vorming, checklist, helpdesk)
- De inhoud van de verordening
  - de manier waarop ontwerpers de toegankelijkheidsverordening toepassen en hun ervaringen in de praktijk.
  - de manier waarop ambtenaren met de verordening omgaan in de praktijk
- Wat kan de ontwerper of ambtenaar helpen om de verordening beter/gemakkelijker toe te passen/op te volgen?
- Hoe kan de verordening effectiever of efficiënter (flankerende instrumenten, controle en handhaving, begeleiding ...)?
  - Efficiëntie: de wijze waarop de doelstelling te bereikt wordt.
  - Effectiviteit: is het doel (betere toegankelijkheid) bereikt en welke factoren kunnen hierbij een positieve of negatieve invloed uitoefenen op de effectiviteit van de uiteindelijke doelstelling.

De vragenlijsten van de gebruikers focusten op hun waardeoordeel over:

- toegankelijkheid van verschillende types gebouwen
- gebouwen waar werken aan gebeuren en bestaande gebouwen
- de wijidte van het toepassingsgebied
- de effectiviteit op het terrein (knelpunten, verbeteringen ...)

Naast deze onlinebevraging voor ontwerpers, deden we via de website van Netwerk Architecten Vlaanderen (NAV) ook een poll om te bevragen aan ontwerpers of ze toegankelijkheid altijd meenemen in een ontwerp van een publiek gebouw. Via welke kanalen de verspreiding van de drie bevragingen gebeurden, is terug te vinden in:

Bijlage 1A: Verspreiding bereik onlinebevragingen

De vragenlijsten zijn terug te vinden in:

Bijlage 1B-C-D: Vragenlijsten van de onlinebevragingen

Verspreiding en bereik van de onlinebevragingen

De vragenlijsten werden breed verspreid: zowel langs onze eigen kanalen (nieuwsbrief Inter, www.toegankelijkgebouw.be) als via gerichte kanalen per stakeholder (bv. NAV, VVSG, Ruimte Vlaanderen).

Een overzicht van de verspreiding van de vragenlijsten en het bereik is terug te vinden in:

Bijlage 1A: Verspreiding en bereik onlinebevragingen

2.1.2 Onderzoek van vergunningsaanvraagdossiers (dossierevaluatie)

Aanvullend op de onlinebevragingen deden we een kwalitatief en diepgaand onderzoek bij 165 vergunningsaanvraagdossiers. Om de effectiviteit van de toegankelijkheidsverordening na te gaan, werd in deze steekproef onderzocht:

- In welke mate de toegankelijkheidsverordening toegepast is door de vergunningsaanvrager;
- In welke mate de toegankelijkheidsverordening toegepast/nagekeken is door de vergunningverlenende overheid;

Onderzoeksmethode

We startten de dossierevaluatie met een selectie van 150 dossiers.

De eerste aanzet van de selectie gebeurde door Ruimte Vlaanderen, op basis van een selectiebestand van ca. 73 000 vergunningsdossiers over de periode 2010-2017 en over 308 Vlaamse gemeenten.

Om het selectiebestand voor de steekproef van vergunningsaanvragen enigszins te beperken en rekening houdend met de inwerkingsperiode voor ontwerpers, koos de stuurgroep ervoor om de twee eerste jaren niet mee te nemen. De periode 2012-2017 werd als referentie gehanteerd.

De selectie van de dossiers werd verder verfijnd, met oog op een betere aansluiting op het werkgebied van de toegankelijkheidsverordening:

- regionale spreiding: drie gemeenten per provincie (gemeenten met minder dan 100 dossiers werden niet weerhouden)
- grootte van de gemeente: spreiding over regionaal stedelijk, kleinstedelijk en buitengebied. Grootstedelijke gebieden werden niet weerhouden (Gent, Antwerpen) omdat een zinvolle vergelijking niet mogelijk zou zijn.

Op basis van bovenstaande verfijning, werden uit de lijst van 159 gemeenten willekeurig 15 gemeenten geselecteerd waardoor we 5646 vergunningsaanvragen ter beschikking kregen.

Hieruit deed Inter een manuele selectie van 150 dossiers (15 gemeenten; 10 per gemeente) die hoogstwaarschijnlijk onder de toepassing vallen.

We zorgden voor een spreiding over de verschillende toepassingsgebieden van de toegankelijkheidsverordening, en een spreiding in relevante publieke functies.

Art. 3	< 150 m ²	Kleine handelszaak zoals bakker, slager, bank ...
		Horeca
	150 m ² ≤ x ≤ 400 m ²	Kleine handelszaak zoals bakker, slager, bank ...
		Horeca
		Welzijn zonder kamers
	> 400 m ²	School
		Kantoorgebouw
		Culturele infrastructuur
		Jeugdlokaal
Sporthal/zwembad/voetbalstadion		
Handel bv. groot winkelcomplex		
Art. 4	Toeristische verblijfsaccommodatie	≤ 10 accommodaties
		> 10 accommodaties
Art. 5	Meergezinswoningen	> 5 wooneenheden
	Kamerwoningen, studentenhuizen	> 19 kamers
	...	
	Gezondheidsinstellingen, welzijnsinstellingen	> 19 kamers

Tabel 2: Voorstel spreiding definitieve selectie op basis van relevante gebouwcategorieën

We stelden ook een back-up lijst samen van 45 reservedossiers, verspreid over de 15 gemeenten. Deze om in tweede orde te kunnen opnemen op het moment dat er tijdens de dossierevaluatie vastgesteld werd dat het dossier toch niet onder de toepassing van de verordening valt.

De geselecteerde 15 gemeenten werden gevraagd hun medewerking te verlenen door een brief van de minister aan het College van Burgemeester en Schepenen. Nadien contacteerde Inter de diensten vergunningen via mail en telefonisch om de concrete afspraken te maken.

Het diepte onderzoek werd ter plaatse uitgevoerd door de gespecialiseerde architecten/ingenieurs van Inter en nam vaak meerdere dagen in beslag.

De dossiers werden individueel onderzocht op basis van een digitale vragenlijst (SurveyMonkey). De gebruikte vragenlijst is terug te vinden in:

Bijlage 2A: Vragenlijst evaluatie dossiers

2.1.3 Diepteonderzoek door focusgesprekken

De rode draad in de verschillende focusgesprekken was de maatschappelijke uitdaging van toegankelijkheid, de specifieke ervaringen van de stakeholders met de toegankelijkheidsverordening en de evaluatie van het flankerend instrumentarium.

De belangrijkste conclusies en opmerkelijkste stellingen uit de resultaten van de online bevestigingen en het onderzoek van de vergunningsaanvragen, werden voorgelegd aan de relevante stakeholders voor verdere bespreking in de focusgesprekken.

Er vonden 9 focusgroepen plaats:

	Thema en betrokken stakeholders	Aantal deelnemers	Datum focusgesprek
1	Cultuur, jeugd, sport	9	06/11/2018
2	Gebruikers	21	09/11/2018
3	Ontwerpers	5	14/11/2018
4	Wonen	4	13/11/2018
5	Welzijn en gezondheid met kamers	5	13/11/2018
6	Omgevingsambtenaren	8	21/11/2018
7	Dienstverlening, Reca, vrije beroepen	3	20/11/2018
8	Toeristische verblijfsaccommodaties	4	27/11/2018
9	Onderwijs	15	29/11/2018

Tabel 3: Overzicht van de focusgesprekken

2.1.4 Terreinonderzoek

In dit deel van het onderzoek was de centrale vraagstelling: “In welke mate dragen de bepalingen van de toegankelijkheidsverordening bij tot de effectieve realisatie van een integraal toegankelijk gebouw en zijn omgeving?” (de vooropgestelde beleidsdoelstelling).

De praktijktoets van de effectiviteit van de verordening, gebeurde aan de hand van terreinbezoeken aan de gerealiseerde gebouwen. We trachten zo een antwoord te krijgen op volgende twee vragen:

- Is een gebouw, dat op plan conform de toegankelijkheidsverordening was, ook in de praktijk zo uitgevoerd?
- Zorgt de toegankelijkheidsverordening ook effectief voor meer toegankelijke gebouwen?

Selectiemethode van de locaties voor het terreinonderzoek

Rekening houdend met de budgettaire mogelijkheden van dit onderzoek, konden 10 plaatsbezoeken afgelegd worden. Alhoewel dit aantal eerder beperkt is, meenden we dat dit samen met de andere resultaten toch een beeld geeft over de effectiviteit van de verordening

Voor de selectie van deze terreinonderzoeken, vertrokken we van de selectie die gemaakt werd voor de dossierevaluatie. Van de 165 dossiers die onderzocht werden, waren er 147 dossiers waarbij de toegankelijkheidsverordening van toepassing was. Een verdere analyse in de dossierevaluatie wees uit dat er hiervan slechts 9 vergunningsaanvragen ook correct gunstig beoordeeld werden.

Enkel deze 9 vergunningsaanvragen bleken dus relevant om ter plaatse te gaan onderzoeken.

In de praktijk konden er maar 8 plaatsbezoeken gebeuren, omdat één dossier (meergezinswoning) nog in de uitvoeringsfase zat en dus niet kon beoordeeld worden.

	Type gebouw	Datum terreinbezoek
1	Grootwarenhuis	06/11/2018
2	Gemeenschapscentrum	13/11/2018
3	Tandartsenpraktijk	13/11/2018
4	Woonzorgcentrum	14/11/2018
5	School	18/11/2018
6	Tearoom/bakker	04/12/2018
7	Restaurant	12/12/2018
8	Belevingscentrum	24/01/2019

Tabel 4: Overzicht van de terreinbezoeken

Onderzoeksmethode terreinonderzoek

We contacteerden de 8 gebouweigenaars. Dit deden we eerst via een mail. Nadien contacteerde Inter de eigenaars telefonisch om concrete afspraken te maken voor een gebouwbezoek en een eventueel gesprek met de eigenaar.

Het terreinonderzoek gebeurde enerzijds door de architecten/toegankelijkheidsadviseurs van Inter die de gebouwen objectief onderzochten. Zo controleerden en deden een opmeting om na te gaan of het gebouw uitgevoerd was conform de plannen van de omgevingsvergunning. Ze illustreerden dit aan de hand van foto's en een beschrijving van het gebouw.

Daarnaast gebeurde een praktijktoets door een groep van gebruikers met een beperking. De gebruikers werden rondgeleid in het gebouw waarbij hun ervaringen systematisch werden verzameld. De focus lag op hoe zij de toegankelijkheid van het gebouw ervoeren.

Indien de eigenaar zelf aanwezig kon zijn, was er ook een gesprek met hen over de kennis en toepassing van de toegankelijkheidsverordening.

De vragen voor het gesprek met de uitbater/eigenaar en de gebruikers, alsook de verslagen van de terreinonderzoeken zijn opgenomen in:

Bijlage 4: Verslag terreinonderzoeken

2.1.5 Ontwerpend onderzoek

In dit deel van het onderzoek zochten we vooral naar de factoren die effectiviteit van de verordening beïnvloeden. Op basis van dossiers die op plan niet voldeden aan de toegankelijkheidsverordening trachtten we te achterhalen wat hiervoor de beweegredenen van bouwheren en ontwerpers waren om dit niet te doen (vb. ruimtelijke of financiële implicaties, onvoldoende kennis ...).

Selectiemethode van de cases voor ontwerpend onderzoek

Uit de dossierevaluatie bleek dat er van de 147 dossiers, 138 dossiers waren die niet voldeden aan de toegankelijkheidsverordening (9 dossiers voldeden wel – zie [2.1.4 Terreinonderzoeken](#)).

In samenspraak met de stuurgroep van het onderzoek, werd er vooropgesteld om uit deze 138 dossiers 10 cases te selecteren. Opnieuw gebeurde de selectie zorgvuldig waarbij we getracht hebben om de verschillende toepassingsgebieden van de verordening vertegenwoordigd te hebben.

Het verkrijgen van medewerking van zowel eigenaar/bouwheer als ontwerper bleek niet zo evident te zijn. We hebben veel inspanningen gedaan om de nodige cases te vinden maar stootten telkens op weerstanden van de bouwheer en/of architect. Uiteindelijk konden we 7 gebouwen weerhouden.

Toch menen we dat hier een aantal relevante conclusies uit te trekken zijn.

	Type gebouw	Datum gesprek eigenaar/ontwerper
1	Jeugdhuis	11/02/2019
2	Opleidingscentrum	04/02/2019
3	School	18/02/2019
4	Initiatief buitenschoolse opvang	24/01/2019
5	Centrum Geestelijke Gezondheid	28/03/2019
6	Kapperszaak	19/03/2019
7	School	09/04/2019

Tabel 5: Overzicht van de cases ontwerpend onderzoek

	Type gebouw
1	CAW en CGG
2	kinderdagverblijf
3	huisartsenpraktijk
4	polyvalente ruimtes voor creatieve economie (atelierruimtes, kantoren, expo en tijdelijke verblijfsaccommodaties)
5	studentenhuisvesting en woonproject met handelsgelijkvloers
6	winkel
7	4 bedrijfshallen, showroom, kantoren en conciërgewoningen

Tabel 6: Overzicht gecontacteerde cases ontwerpend onderzoek waarvoor we geen toezegging kregen

Onderzoeksmethode van het ontwerpend onderzoek

Met het ontwerpend onderzoek bekeek de adviseur of het mogelijk was om de verordening correct toe te passen binnen de context van het project.

Hij bevroeg bij de ontwerper en bouwheer de motieven om voor deze oplossingen te kiezen (bestaande context project, financieel ...). Hiermee wilden we een zicht krijgen op de factoren die meespeelden bij het al dan niet toepassen van de toegankelijkheidsverordening in het ontwerp.

Onderliggende onderzoeksvraag was ook of, binnen de gestelde context, andere ontwerp oplossingen meer zouden bijdragen tot de toegankelijkheid van het project.

Concreet bekeken de architecten/toegankelijkheidsadviseurs van Inter de plannen en gingen na waar het gebouw niet uitgevoerd was conform de toegankelijkheidsverordening. Ze illustreerden dit aan de hand van planfragmenten/foto's en een beschrijving.

Daarna voerden ze een gesprek met de eigenaar en ontwerper om samen met hen te bekijken in welke mate de toegankelijkheidsverordening is toegepast en welke keuzes of afwegingen de betrokken architect en bouwheer hebben gemaakt.

Vervolgens onderzocht de adviseur de plannen om na te gaan of er oplossingen mogelijk waren om de verordening toch of beter toe te passen. Indien dit mogelijk was, dan werd dit aangetoond met concrete schetsvoorstellen.

De vragen voor het gesprek met de eigenaar en de ontwerper, alsook de verslagen van het ontwerpend onderzoek zijn opgenomen in:

Bijlage 5: Resultaten casestudies

2.2 Aansturing en omkadering van het evaluatieonderzoek

Om het evaluatietraject in zijn totaliteit te ondersteunen, is er gewerkt met een werkgroep, een stuurgroep, en een klankbord- en begeleidingsgroep.

2.2.1 Werkgroep

De administraties van het Agentschap Binnenlands Bestuur (team Gelijke Kansen) en het departement Ruimte Vlaanderen stonden in voor de projectcoördinatie van het evaluatietraject en vormden samen met Inter de “werkgroep”.

Een aantal praktische zaken, zoals de analyse van de onlinebevragingen en de steekproef van de dossiers werden in nauw overleg gedaan met het Departement omgeving en het team gelijke kansen.

Leden van de werkgroep:

- Stefaan Van Rossum, Departement omgeving
- Ingvar Van Haelst, Agentschap Binnenlands Bestuur, Afdeling Gelijke Kansen, Integratie en Inburgering, Team Gelijke Kansen
- Wendy Metten en Kathleen Polders, Inter

2.2.2 Stuurgroep

De stuurgroep stond in voor de inhoudelijke aansturing van het evaluatietraject en het aftoetsen van tussentijdse resultaten.

Hij is ingericht met de leden van de werkgroep (administraties van het Agentschap Binnenlands Bestuur (team Gelijke Kansen) en het departement Ruimte Vlaanderen, Inter) en de betrokken kabinetten.

Leden van de stuurgroep:

- Stefaan Van Rossum, Departement omgeving
- Ingvar Van Haelst, Agentschap Binnenlands Bestuur, Afdeling Gelijke Kansen, Integratie en Inburgering, Team Gelijke Kansen
- Wendy Metten en Kathleen Polders, Inter
- Sanne Alexander, Kabinet minister Van den Heuvel
- Joke Vispoel, Kabinet minister Homans

De samenkomsten gebeurden op basis van de inhoudelijke noodzaak.

2.2.3 Begeleidings- en klankbordgroepen

Als omkadering van het evaluatieonderzoek hebben we een begeleidings- en klankbordgroep samengesteld.

- De **begeleidingsgroep** werd samengesteld uit leden van andere beleidsdomeinen (administraties) die betrokken zijn bij het thema toegankelijkheid, of door toepassing van de toegankelijkheidsverordening worden gevat.
- De **klankbordgroep** werd samengesteld uit stakeholders van de diverse middenveldorganisaties die op een manier betrokken zijn bij het thema ‘toegankelijkheid’.

Leden klankbordgroep		Leden begeleidingsgroep
Gebruikersorganisaties	Blindenzorg licht en liefde vzw	Departement Kanselarij en Bestuur
	Doof Vlaanderen	Team Vlaamse Bouwmeester
	Ahosa	Agentschap Facilitair Bedrijf
	VeBeS	Agentschap voor infrastructuur in het onderwijs (Agion)
	Inclusie Vlaanderen	Departement cultuur, jeugd en media, Team Infrastructuur en instellingen
	Vlaamse Vereniging Autisme	Departement cultuur, jeugd en media, Afdeling jeugd
	KVG	Departement mobiliteit en openbare werken
Unia		Sport Vlaanderen
Zorgnet Vlaanderen, Icuro		Toerisme Vlaanderen
Onderwijskoepels	GO!	Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
	Katholiek Onderwijs	Werk en Sociale Economie/VDAB
Bataljong		VMSW
UNIZO		Agentschap overheids personeel, dienst diversiteitsbeleid
De Ambrassade		Agentschap Onroerend Erfgoed
Horeca Vlaanderen		
Netwerk Architecten Vlaanderen (NAV)		
Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG)		
Centrum voor Jeugdtoerisme (CJT)		

Tabel 7: Overzicht van leden van de klankbord- en begeleidingsgroepen

Zowel de klankbord- als de begeleidingsgroep werden geconsulteerd tijdens 4 overlegmomenten. De eerste en de afsluitende klankbord- en begeleidingsgroep deden we gezamenlijk. De twee tussentijdse overlegmomenten gebeurden telkens apart.

Tijdens deze bijeenkomsten werden de bevindingen uit het evaluatietraject samengebracht, afgetoetst en hun betekenis voor de verschillende leden besproken.

	Overleg	Datum
1	Gezamenlijke klankbord- en begeleidingsgroep	11/09/2018
2	Aparte klankbordgroep en begeleidingsgroep	06/12/2018
3	Aparte klankbordgroep en begeleidingsgroep	05/02/2019
4	Gezamenlijke klankbord- en begeleidingsgroep	02/05/2019

Tabel 8: Overzicht van de klankbord- en begeleidingsgroepen

3 Resultaten van het evaluatieonderzoek

Dit evaluatieonderzoek is enerzijds gebaseerd op bevestigingen, gesprekken en focusgroepen met de gebruikers, bouwheren, vergunningverlenende overheden en ontwerpers. Aanvullend werd er een kwalitatief ontwerpend onderzoek verricht bij een selectie van vergunningsaanvragen en een aantal terreinonderzoeken bij de uiteindelijke uitvoering van de bouw aanvraag.

We kiezen ervoor om de resultaten van de verschillende deelonderzoeken geïntegreerd en gezamenlijk te presenteren omdat de onderzoekstopics in de verschillende onderdelen gelijklopend waren.

Voor een gedetailleerd overzicht van de resultaten van de verschillende subonderzoeken verwijzen we naar de bijlagen:

- **Bijlage 1:** Verslagen onlinebevestigingen 1 – ontwerpers en ambtenaren
- **Bijlage 1:** Verslagen onlinebevestigingen 2 – gebruikers
- **Bijlage 2:** Resultaten dossierevaluatie
- **Bijlage 3:** Verslagen focusgroepen
- **Bijlage 4:** Verslag terreinonderzoeken
- **Bijlage 5:** Resultaten casestudies

De resultaten en tussentijds besluiten van het onderzoek worden weergegeven op basis van de grote relevante vragen die tijdens het evaluatietraject gesteld werden:

- Hoe bekend en gekend is de toegankelijkheidsverordening?
- Hoe effectief is de toegankelijkheidsverordening?
- Toepassing van de toegankelijkheidsverordening door ontwerpers
- Dossierbehandeling (evaluatie van de toepassing) door ambtenaren
- Moet de toegankelijkheidsregelgeving inhoudelijk worden aangepast?
- Hoe worden de flankerend instrumentarium geëvalueerd?
- De evaluatie van de toegankelijkheidsverordening als instrument voor het verhogen van de toegankelijkheid van de leefomgeving in Vlaanderen.

3.1 Hoe bekend en gekend is de toegankelijkheidsverordening?

We peilden naar de kennis van de toegankelijkheidsverordening door de stakeholders zelf te bevragen, de stakeholders te vragen om elkaars kennis in te schatten én in de bevraging onderdelen op te nemen waarbij deze kennis getest werd, zodat we een beeld kregen of hun inschatting klopte.

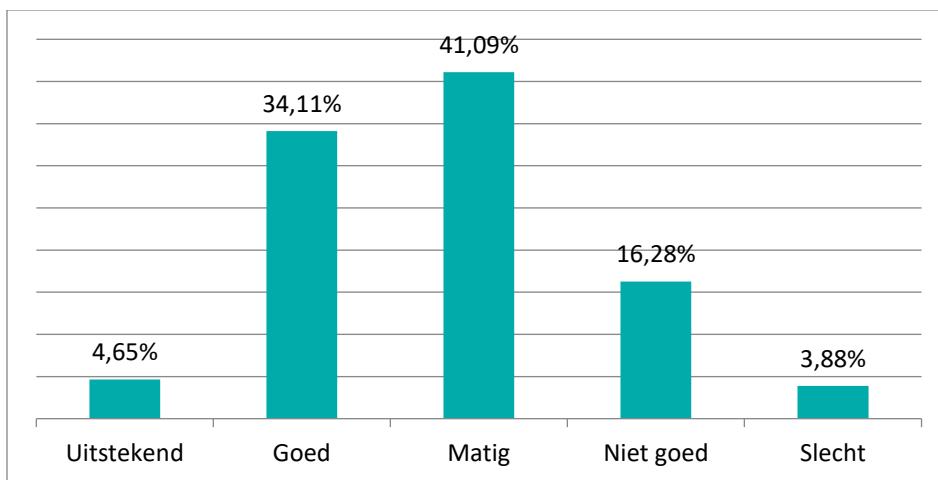
Omgevingsambtenaren

Het merendeel van de bevroegde omgevingsambtenaren (137 ambtenaren) heeft weet van de toegankelijkheidsregelgeving.

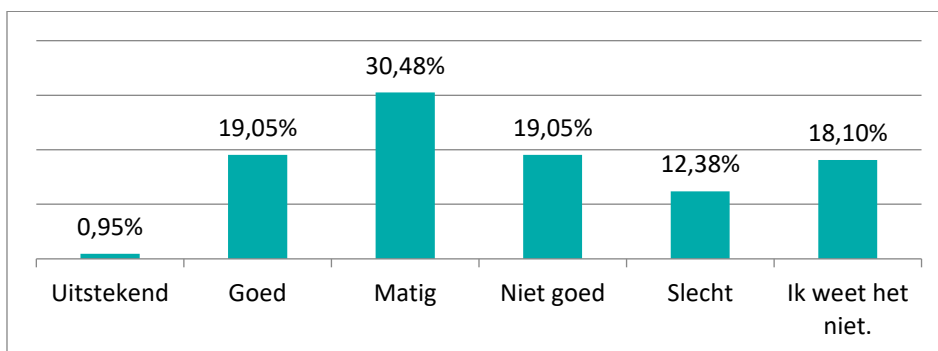
Bij de ambtenaren zegt 39% van hen dat ze meer dan 20 keer per jaar in aanraking komt met dossiers waar de verordening van toepassing is.

Als we de mate van kennis van de regelgeving bevragen, geeft ± 60% van de ambtenaren aan dat dit matig tot slecht is en ± 40% zegt goed tot uitstekend.

Deze bevinding wordt bijgetreden door de ontwerpers; volgens hen is de kennis van de ambtenaren over de regelgeving voor meer dan 61% matig tot slecht.

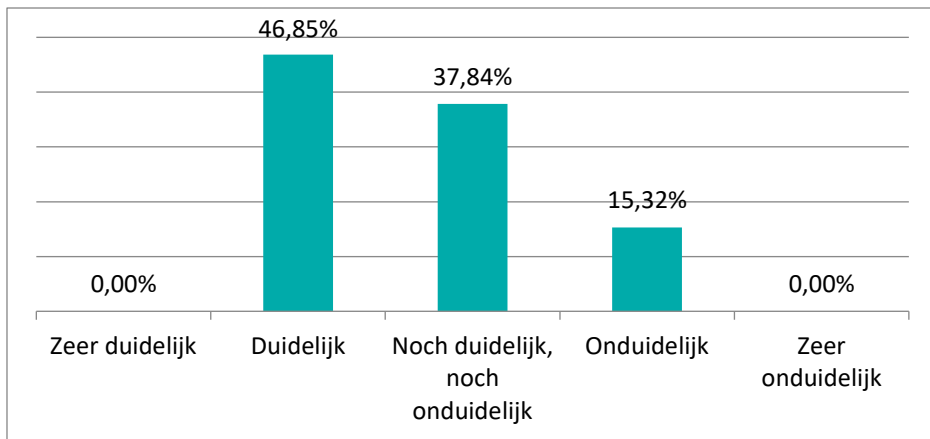

Grafiek 1: Eigen inschatting kennis van de toegankelijkheidsverordening door ambtenaren

Grafiek 2: Inschatting ontwerpers over de kennis van de toegankelijkheidsverordening door ambtenaren

De normen van de toegankelijkheidsregelgeving zijn voor meer dan 46% van de ambtenaren **duidelijk**. 37% van de ambtenaren vindt ze duidelijk, noch onduidelijk. Slechts een zeer beperkt deel van de respondenten geeft aan dat de normen niet duidelijk zijn voor hen (15% ambtenaren).

Grafiek 3: Ambtenaren: zijn de normen duidelijk?

Onduidelijkheden situeren zich op vlak van leesbaarheid maar ook over de draagwijdte van de bepalingen en interpretatie. Enkele zinsneden illustreren dit:

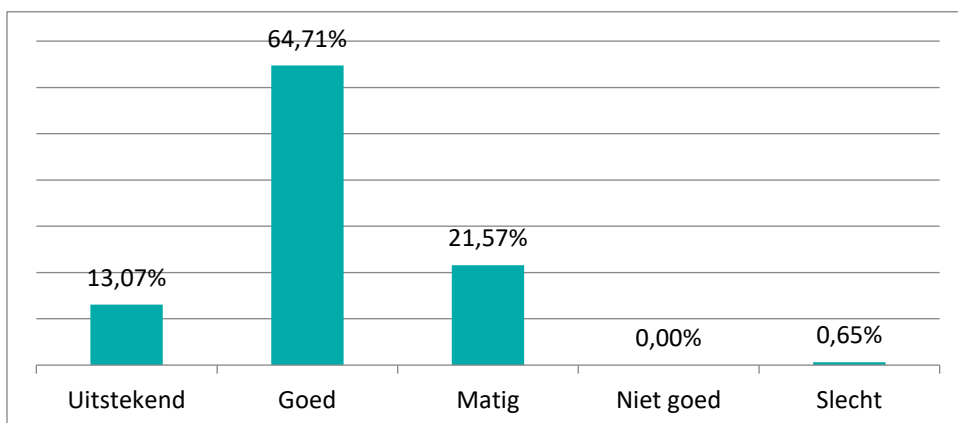
“art. 27: mag de breedte van de parkeerplaats deels ook over een pad vallen. Mag deze oppervlakte voor beide functies kan gebruikt worden?” (ambtenaren)

“De opbouw van de verordening (leesbaarheid) moet eenvoudiger. De verwijzingen naar andere artikelnummers maken de verordening onoverzichtelijk, moeilijk leesbaar. Van een overheid mag worden verwacht dat zij haar wetgeving beknopt en leesbaar maakt, niet alleen voor de deskundige maar ook voor de rechtsonderhorige. Dit zou de rechtszekerheid ten goede komen. Pleidooi voor meer beknopte en meer duidelijke wetgeving. En die mag dan best strenger zijn als het gaat om het aspect 'toegankelijkheid' (strengere normen).” (ambtenaren)

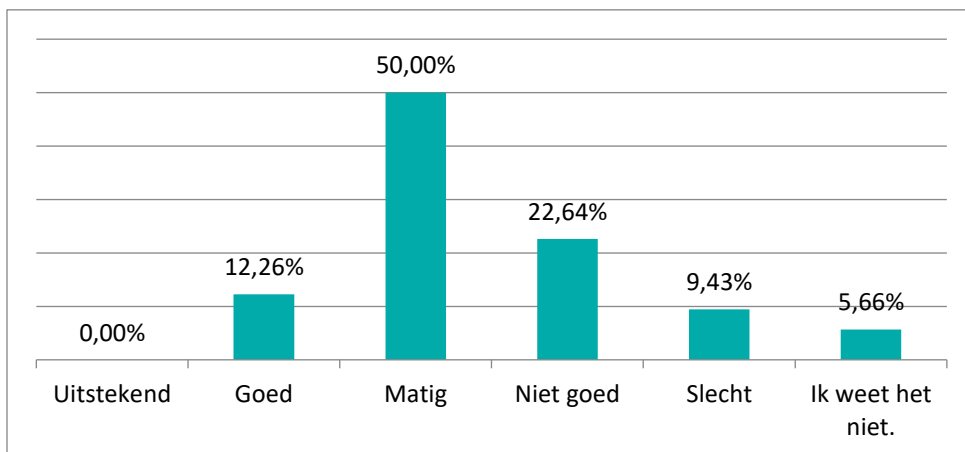
Ontwerpers

Het merendeel van de bevroegde ontwerpers (154 ontwerpers) heeft weet van de toegankelijkheidsregelgeving.

Bij de ontwerpers zegt 40,79% dat ze 0 tot 4 keer per jaar in aanraking komen met de toegankelijkheidsverordening. 30,26% geeft aan dat ze tussen de 5 en de 10 keer in aanraking komen en bijna 20% tussen de 10 en de 20 keer. Wat hun kennis van de regelgeving betreft, denken ze dat in ± 77% goed tot uitstekend is, en in 21% matig is. Dit staat in groot contrast met de ervaring van ambtenaren. Zij geven aan dat slechts 12,26% van de ontwerpers een goede kennis heeft (0% uitstekend).

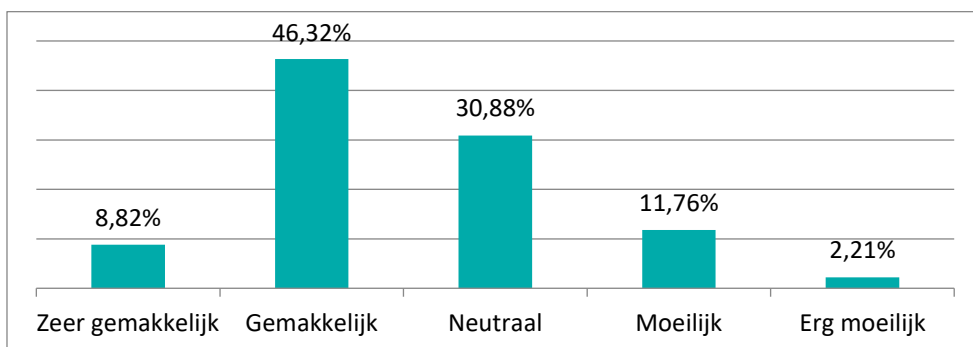

Grafiek 4: Eigen inschatting kennis van de toegankelijkheidsverordening door ontwerpers

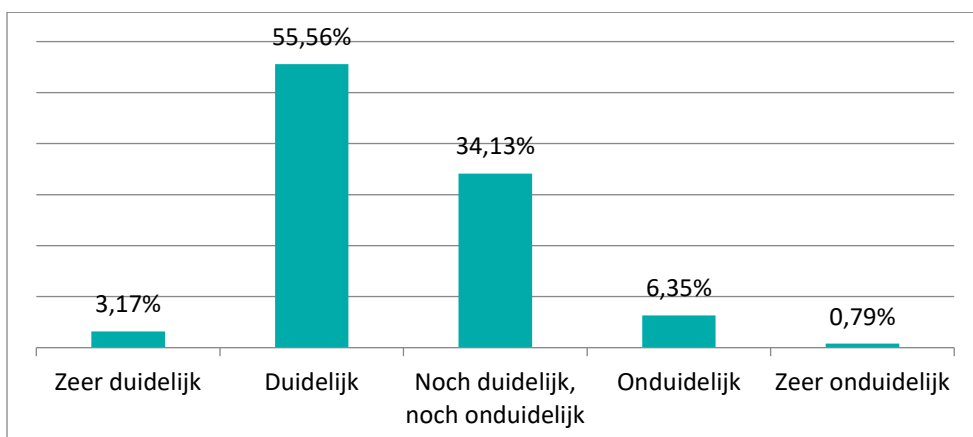

Grafiek 5: Inschatting ambtenaren over de kennis van de toegankelijkheidsverordening van ontwerpers

Meer dan 46% van de ontwerpers geeft aan dat het ook makkelijk is om de verordening toe te passen.

Grafiek 6: Ontwerpers over de moeilijkheidsgraad om in te schatten of de toegankelijkheidsverordening van toepassing is op een concreet dossier

Grafiek 7: Ontwerpers: zijn de normen duidelijk?

Hoewel ontwerpers hun kennis goed inschatten en meer dan 50% de normen duidelijk vinden, zien we echter in de vrije invoervelden van de onlinebevraging heel wat opmerkingen verschijnen die dit in twijfel trekken. Voorbeelden waar uit blijkt dat ontwerpers niet altijd een juiste inschatting maken over hun kennis rond de inhoud van de toegankelijkheidsverordening:

- *“Verplichting van lift in meergezinswoningen. in sommige projecten, bijvoorbeeld groepswooningbouw waarbij er maar één verdieping is vind ik dat wat overdreven.” - De verordening is bij meergezinswoningen van toepassing vanaf 6 wooneenheden waarbij de toegangsdeuren tot de wooneenheden gelegen zijn over meer dan 2 niveaus.*
- *“De regelgeving voor meergezinswoningen is te streng voor kleinere projecten. Het heeft in bepaalde gevallen tot gevolg dat de installatie van een lift is vereist voor slechts 1 of 2 appartementen. Dit is financieel onhaalbaar.” - De verordening is bij meergezinswoningen van toepassing vanaf 6 wooneenheden waarbij de toegangsdeuren tot de wooneenheden gelegen zijn over meer dan 2 niveaus.*
- *Semi-publieke privaat opgetrokken gebouwen, zoals huisartsenpraktijk Is het dan een richtlijn of een norm? – Onduidelijkheid over het toepassingsgebied. Terwijl de verordening duidelijk stelt dat ze van toepassing is op alle gebouwen waar publiek (bezoekers, externen, niet-werknemers ...) kunnen komen.*
- *Voor sommige gebouwen is er een vrijstelling (bv.: gebaseerd op # bouwlagen en # wooneenheden), maar het is voor mij, alsook voor anderen, niet altijd even duidelijk of deze toepasbaar is. – Onduidelijkheid over het toepassingsgebied bij ‘wonen’. Terwijl de verordening duidelijk aangeeft vanaf welk aantal kamers of wooneenheden, in combinatie met het aantal niveaus waar zich toegangsdeuren tot kamers/wooneenheden bevinden, ze van toepassing is.*
- *Anderzijds is het niet altijd duidelijk wat de publiek toegankelijke oppervlakte precies inhoudt. Bij voorbeeld in een hotel: zijn alle kamers mee te tellen of enkel de gangen? Het bovenbeschreven voorstel met percentage van kamers die volledig toegankelijk zijn zou dan ook een oplossing bieden. – Onduidelijkheid over het toepassingsgebied. Terwijl de suggestie van deze ontwerper (werken met percentages) momenteel al opgenomen is, in de toegankelijkheidsverordening.*

Ook uit de **casestudies ontwerpend onderzoek** blijkt dat vaak onvoldoende kennis aan de basis ligt van de knelpunten. Zowel het weet hebben van de verordening, het ontbreken van de basiskennis (bv. niet weten dat een directielokaal publiek toegankelijk is in een school, geen rekening houden met afwerkingsmaten ...), als geen goed zicht hebben op de concrete toepassing van bepaalde eisen/oplossingen in een bepaalde context blijken een probleem te zijn.

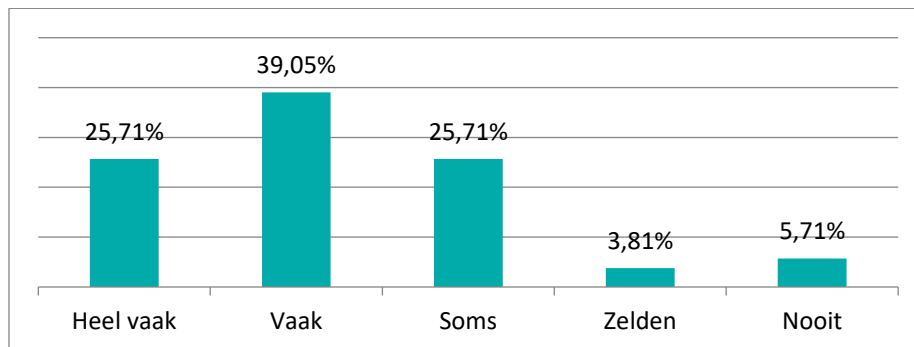
Bouwheren/opdrachtgevers

Uit de onlinebevragingen en de focusgesprekken komt dat ook bouwheren/opdrachtgevers vaak onwetend zijn over de toegankelijkheidsverordening.

- *“De architect en bouwheer moeten meer op de hoogte zijn van deze regelgeving.” (ambtenaar)*
- *“Sensibilisering in de brede zin is nodig (ook ruimer zoals bouwheren en opdrachtgevers).” (ambtenaar)*
- *Ook bouwheren en architecten moeten begrijpen wat de achterliggende reden van bestaan is bij sommige regels. (ambtenaar)*
- *Ambtenaren ondervinden heel wat knelpunten bij de toepassing van toegankelijkheid door ontwerpers – bouwheren. (focusgesprek ambtenaar)*
- *Architecten zijn niet tegen de toegankelijkheidsverordening, maar de opdrachtgevers geven druk! Architect zou van bij het eerste gesprek de toegankelijkheidsverordening moeten ter sprake brengen. (focusgesprek ontwerpers)*

- *Toerisme Vlaanderen krijgt vaak vragen van uitbaters over het toepassingsgebied. De verordening is moeilijk, bouwheren hebben zeker de kennis niet. (focusgesprek toeristische verblijfsaccommodaties)*
- *Zelfs binnen huisvestigingsactoren, schuift men de beperkte kennis van toegankelijkheid bij medewerkers die werken rond infrastructuur als een werkpunt naar voor. Eventueel samenwerking met beroepsfederatie OVIO (Onafhankelijke Vlaamse Infrastructuur Ontwerpers) mogelijk? (focusgesprek ontwerpers)*

Ook uit de onlinebevraging zien we dat **ambtenaren** bouwheren nog heel vaak moeten wijzen op het feit dat de regelgeving bestaat.

Grafiek 8: Ambtenaren: "Wijs jij bouwheren bij contacten, voor de effectieve aanvraag van de vergunning, op het bestaan van de toegankelijkheidsverordening?"

Gebruikers zijn minder vertrouwd met de toegankelijkheidsverordening – voor hen geldt het eindresultaat

Uit de onlinebevraging en het focusgesprek met gebruikers, merken we dat zij minder vertrouwd zijn met de exacte inhoud en het toepassingsgebied van de toegankelijkheidsverordening.

Begrijpelijkerwijs focussen ze vooral op het eindresultaat "een bruikbaar gebouw voor iedereen", los van de ambitie en context van de toegankelijkheidsverordening.

Zij kaarten vooral de beperkingen van de verordening aan:

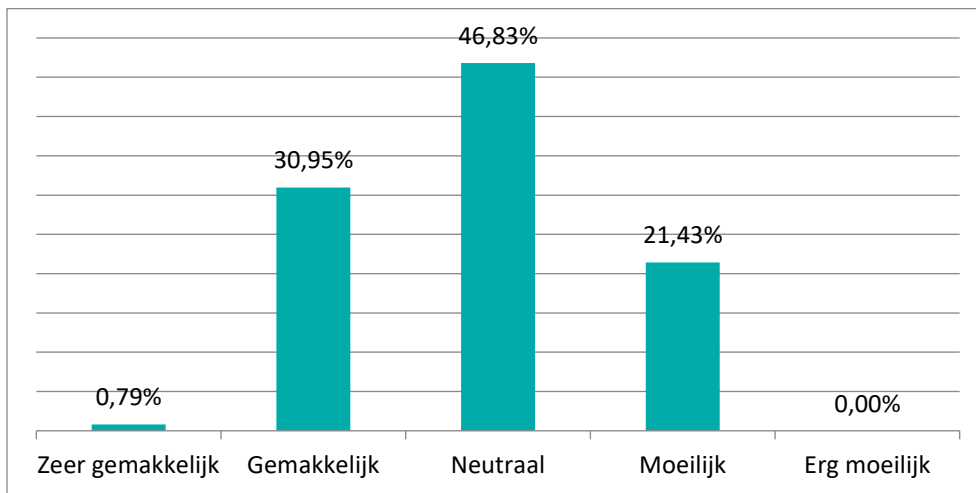
- *Quote uit verordening: "... met uitzondering van ruimtes die uitsluitend bedoeld zijn voor werknemers". Dit is een belangrijk punt voor de gebruikers: werknemers kunnen ook perfect personen met een beperking zijn. Technische ruimtes: dit wordt begrepen dat deze niet toegankelijk moeten zijn, maar kantoorruimtes, ed. zouden wel toegankelijk moeten zijn. (focusgesprek gebruikers)*
- *"Private woningen: regels stoppen aan de voordeur. Terwijl er in nieuwbouwwoningen geen aandacht is daarvoor, dan beperkt dat de aanpasbaarheid van woningen. Dat is een gemis. Eventueel een aantal minima toevoegen waaraan moet voldaan worden als ze bouwaanvraag indienen. "*
- *Zaken voor doven, blinden en slechtzienden zijn niet op plan afleesbaar. Toegankelijkheid zit dan minder in structurele zaken, maar meer in de afwerking van het gebouw. Daarom reglementering niet volledig aan plan koppelen.*

3.2 Toepassing van de toegankelijkheidsverordening door ontwerpers

Uit de dossierevaluatie en online bevraging blijkt dat de ontwerpers de verordening onvoldoende onder de knie hebben. We focussen hier verder op door te vragen naar hoe ze als ontwerper omgaan met de toegankelijkheidsverordening, welke obstakels ze ondervinden, en welke noden ze hebben.

3.2.1 De regelgeving toepassen in een ontwerp

Bijna 31% van de **ontwerpers** vindt het **maken van een ontwerp dat voldoet** aan de verordening **gemakkelijk**. Bijna 47% van de respondenten antwoordd **neutraal**. Ruim 21% geeft aan dat ze dit **moeilijk** vinden.

Grafiek 9: Ontwerpers: het maken van een ontwerp dat voldoet aan de toegankelijkheidsverordening is ...?

Ontwerpers geven aan dat binnen het toepassingsgebied de moeilijkheden gaan over:

- De **marginen voor ontduiken**: vooral door het werken in fasen zoals bij meergezinswoningen of studentenkamers, maar ook door de interpretatiemogelijkheden bij welzijnsvoorzieningen is er in de praktijk mogelijkheid tot ontduiken van de verordening.

“kleine (ver)bouwprojecten worden dikwijls beperkt tot 5 wooneenheden, niettegenstaande er makkelijk een 6e of 7e wooneenheid kan bijkomen --> in principe ontnem je hierdoor de mogelijk van mensen die er wel zouden kunnen wonen vanwege een verordening die maar voor een beperkte groep van de bevolking nuttig is... ???” (Opmerking ontwerper)

- Het **niet altijd duidelijk vinden om het toepassingsgebied te bepalen of om te weten welke normen waar moeten worden gehanteerd**. Vooral ook m.b.t. termen en wat er al dan niet onder valt. Dit bevestigt punt [3.1](#) waar we uit de open antwoorden van de onlinebevraging afleiden dat de kennis over de toegankelijkheidsverordening vaak ontbreekt.

“Voor sommige gebouwen is er een vrijstelling (bv.: gebaseerd op # bouwlagen en # wooneenheden), maar het is voor mij, alsook voor anderen, niet altijd even duidelijk of deze toepasbaar is.” (Opmerking ontwerper)

“Semi-publieke privaat opgetrokken gebouwen, zoals huisartsenpraktijk Is het dan een richtlijn of een norm?” (Opmerking ontwerper)

“Het is bij private opdrachten (kantoren, appartementen, ...) niet steeds duidelijk wat als ‘publiek gedeelte’ beschouwd wordt.” (Opmerking ontwerper)

“Concreet voorbeeld: een kinderkribbe is geen openbaar gebouw, moet dat dan volledig toegankelijk zijn in alle ruimtes, of eventueel enkel het gedeelte waar de ouders toegelaten zijn (gangen en trappen)”. (Opmerking ontwerper)

“Anderzijds is het niet altijd duidelijk wat de publiek toegankelijke oppervlakte precies inhoudt. Bij voorbeeld in een hotel: zijn alle kamers mee te tellen of enkel de gangen? Het bovenbeschreven voorstel met percentage van kamers die volledig toegankelijk zijn zou dan ook een oplossing bieden.” (Opmerking ontwerper)

Ontwerpers geven aan dat bij de normen, de moeilijkheden gaan over:

- **Het toepassen van de normen in een bepaald ontwerp.** Ondanks dat ontwerpers hun eigen kennis van de verordening goed inschatten, het merendeel (55%) de normen duidelijk vindt (34% duidelijk, noch onduidelijk) en aangeven dat het maken van een ontwerp dat voldoet aan de verordening neutraal tot makkelijk is, zien we in de open antwoorden dat de inhoud van de normen effectief toepassen in een bepaald ontwerp toch niet evident is.

“Het grote verschil tussen de gevraagde afmetingen in ruwbouwfase en de afmetingen na afwerking is mij niet duidelijk: “De breedte van een looppad, gemeten tussen onafgewerkte binnenmuren, bedraagt minstens 175 cm, zodat na de afwerking van de wanden en met inbegrip van de ruimte voor plinten en leuning een vrije en vlakke doorgangsbreedte van minstens 150 cm gegarandeerd wordt.” In bv. meergezinswoningen, waar geen handgrepen tegen de muur zijn, is dit niet van toepassing. Het is enkel mogelijk dit op 150cm te tekenen mits een afwijking, dat is wat overdreven.” (ontwerpers)

De bevroegde groep ontwerpers geeft ook aan dat er een noodzaak is voor een betere afstemming van de normen in verschillende contexten. Wettelijke bepalingen laten soms onvoldoende “speelruimte” en hebben soms zelfs een omgekeerd effect. Voorbeelden hiervan zijn een mezzanine bij kleuters, ontduiken van regelgeving bv. het niet voorzien van sanitair op de verdieping om te vermijden dat er een aangepast toilet voorzien moet worden.

Ook uit de focusgesprekken blijkt het voor de verschillende domeinen en toepassingsgebieden (wonen, reca/handel/dienstverlening, cultuur, ambtenaren) moeilijk om de juiste interpretatie en de kennis om de normen toe te passen in een bepaalde setting.

Uit de **casestudies ontwerpend onderzoek** blijkt dat ontwerpers moeite hebben met het hoe en waarom van bepaalde normen, een correcte implementatie, het weten welke oplossingen in een bepaalde context het meest geschikt zijn ... en dat de juiste attitude er vaak nog niet is.

Voorbeelden:

- Kennis over het hoe en waarom van de normen en het toepassen van goede oplossingen in bepaalde contexten:
  - In een case heeft men voor een concept van hellingen gekozen om verschillende verdiepingen te overbruggen in plaats van trappen en lift Met als argumenten het ruime programma en de moeilijke site, heeft men de toegankelijkheidsverordening ‘creatief benaderd’. Dit is een voorbeeld waardoor men denkt een ‘gelijkwaardige oplossing voor iedereen’ te realiseren maar in

feite nieuwe toegankelijkheidsproblemen creëert. Een helling die verdiepingen overbrugt is erg lang, dat betekent dat alle gebruikers een veel langere afstand moeten afleggen, wat het gebruikscomfort belemmert.

- In een bepaalde school werd om financiële redenen gekozen voor een plateaulift in plaats van een gewone lift. Nu geeft de directie aan dat het gebruik van een verticale plateaulift geen goede oplossing is in een school (bv. blokkering door onjuist gebruik) Was men voldoende geïnformeerd over de voor en nadelen, had men voor een kokerlift gekozen.
- Bij een andere case heeft men pro-toegankelijkheid een smalle deur vervangen door een brede deur. Maar men voorziet een deur van 160 cm breed die daardoor moeilijk hanteerbaar is en hoogstwaarschijnlijk te zwaar is.
- De 'attitude' of de overtuiging van de meerwaarde van toegankelijkheid ontbreekt:
  - Bij twee andere cases geeft men aan dat men wel kennis heeft van de normen (bv. bedieningsruimten aan de deur, hellingspercentages ...) maar ze pasten dit toch niet volledig toe in een ontwerp. Ze gaven aan dat ze dit 'vergeten' waren of dat dit net niet uitkwam in het ontwerp. Hieruit blijkt dat de kennis wel aanwezig is, maar men nog niet helemaal overtuigd is van de meerwaarde of de concrete mogelijkheden/alternatieven niet ziet om dit toe te passen.
  - Bij een andere case heeft men een wel zeer vrije interpretatie van de normen. Men 'vervangt' 3 aangepaste toiletten (in 3 sanitaire blokken) door 1 ruimer aangepast toilet (met douche) die ook gebruikt wordt als kleedruimte bij de sporthal. De bouwheer en ontwerper vinden dat ze zo een evenwaardig alternatief bieden om aan de toegankelijkheidsverordening te voldoen.
- **Het toepassen van de regelgeving bij renovatie** blijkt ook vaak een struikelblok in de praktijk. De normen zijn niet altijd pasklaar toe te passen in een renovatiecontext, toegankelijkheid wordt niet altijd goed begrepen en de geest van de toegankelijkheidsverordening wordt niet altijd gevat. Dit leidt soms tot acties die zinloos zijn of nieuwe toegankelijkheidsproblemen veroorzaken.
- Er komt vaak de opmerking dat de verordening voorbijgaat aan de totaliteit van het project of gebouw, of ad hoc een aantal zaken oplegt die in een bepaalde context ridicul overkomen (bv. het voorzien van een aangepast toilet omdat hier werken aan gebeuren, terwijl er geen werken gebeuren aan de ontoegankelijke toegang). Dit zorgt ervoor dat de verordening ervaren wordt als star en niet gerelateerd tot de (bouw)praktijk:
  - De **normen** zijn hier **niet 1 op 1 toepasbaar**. Men weet niet hoe men de verordening dan op een correcte manier moet toepassen.

Zo kregen we het voorbeeld van een renovatie van een koetshuis waar men hotelkamers in ging voorzien. Voor de toegankelijkheidsverordening moet men bij werken aan de verticale circulatie een combinatie voorzien van een trap, lift of helling. De bestaande indeling (muren) werden behouden. Waardoor er in het centrale deel waar de circulatie geplaatst wordt, geen mogelijk was om een lift te voorzien. Bovendien zou er, zelfs bij het plaatsen van de lift, op de verdiepingen onvoldoende manoeuvreerruimte mogelijk zijn.

Als tweede voorbeeld kregen we een verbouwing van een bestaande woning met café naar een meergezinswoning. Er gebeuren verbouwingen aan de inkomdeur,

het inkomsas en interne verbouwingen om de wooneenheden in te richten. De gangen en verticale circulatie blijft behouden. In deze case heeft het weinig meerwaarde om de inkomdeur en het sas zo te voorzien volgens de toegankelijkheidsverordening aangezien je van daaruit niet geraakt aan de wooneenheden (zelfs niet tot aan de gelijkvloerse wooneenheid).

- De afwijkingsmogelijkheden zijn volgens ontwerpers **beperkt** terwijl er in renovatiecases of bij verbouwingen, men niet volledig kan voldoen aan de normen en er dus geen andere optie is om tot de beste toegankelijke situatie te komen.
  - Uit de dossierevaluatie blijkt dat uit de 138 dossiers die niet voldoen, er maar 8 dossiers zijn waar een afwijking gevraagd werd. Slechts 3 van de 8 afwijkingaanvragen in de dossierevaluatie passen binnen de afwijkingsmogelijkheden van art. 33.
  - Ook ambtenaren geven aan dat afwijkingen zelden of niet aangevraagd worden.
- Er is nood aan **oplossingen op maat** en de nodige **begeleiding** om de doelstelling van de toegankelijkheidsverordening op de meest optimale manier in een project te integreren.

3.2.2 Volgen ontwerpers de juiste procedure - dossiersamenstelling (door ontwerpers)

Ontwerpers moeten niet enkel de toegankelijkheidsverordening toepassen op de plannen. Ze moeten daarnaast ook aan een aantal vormvereisten voldoen opdat een vergunningsaanvraag ontvankelijk is voor toegankelijkheid.

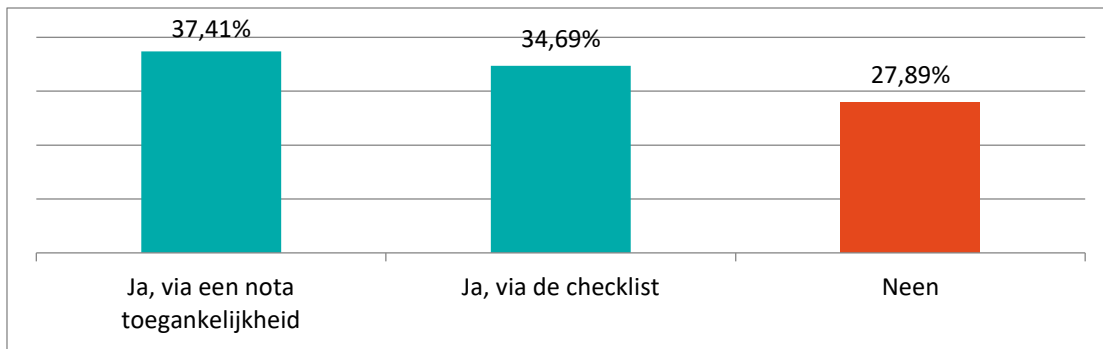
Toegankelijkheidstoelichting

Zo is de toegankelijkheidstoelichting een verplicht onderdeel van het dossier wanneer men een omgevingsvergunning wil aanvragen. Dit is opgenomen in het addendum over de verantwoordingsnota bij de omgevingsvergunning, en toe te voegen als 'bijlage B26'

'een beschrijving van de ruimtelijke context van de geplande werken, meer bepaald: als het een gebouw betreft dat geheel of gedeeltelijk toegankelijk is voor het publiek: de al niet vergunningsplichtige voorzieningen om integrale toegankelijkheid te bereiken voor de personen met verminderde beweeglijkheid. Besteed daarbij bijzondere aandacht aan de voorzieningen die verder gaan dan de wettelijk vastgelegde normen.'

Hierbij is de vergunningsaanvrager verplicht een uitspraak te doen over de toegankelijkheid van het project. Dit zegt ook dat de aanvrager moet aangeven waar men bijzondere aandacht besteedde aan voorzieningen die verder gaan dan de toegankelijkheidsverordening, om net integrale toegankelijkheid te stimuleren bij ontwerpers.

De dossierevaluatie toont ook dat procedures niet correct worden gevolgd.

Grafiek 10: Dossiersamenstelling: is de toegankelijkheidsmotivatie toegevoegd?

In de dossierevaluatie zien we dat 28% van de dossiers geen toegankelijkheidsmotivatie bevatten. Deze dossiers zijn dus onvolledig. 72% van de dossiers is wel voorzien van een toegankelijkheidsmotivatie. In 34,69% van de gevallen wordt daarvoor gebruik gemaakt van de checklist. Verdere bevraging bij ambtenaren, toont echter aan dat de inhoud van de checklist in het merendeel van de dossiers niet correct is of geen meerwaarde brengt ([zie punt 3.6.3](#))

Motivatie voor afwijkingen

Artikel 33⁷ van de toegankelijkheidsverordening geeft voor bepaalde situaties de mogelijkheid om een afwijking aan te vragen:

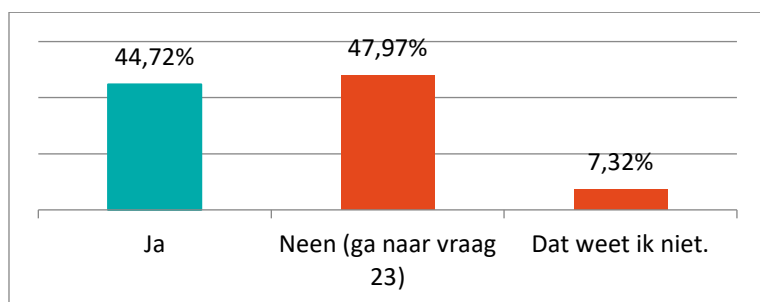
- plaatselijke omstandigheden of specifieke eisen van technische aard die een andere bouwwijze vereisen
  - Bv. Drie cafés liggen naast elkaar, met een bereikbare hoofdtoegang langs de voorkant. Aan de achterkant ligt een zeer smal steegje, in privé-eigendom. Enkel via dit zeer smal steegje, dat loopt langs de achterkant van de 3 cafés en dat ook aan de andere kant volledig omsloten is door bebouwing, kan een 4e café bereikt worden. Als nu bv. werken gebeuren aan de inkom van het 4e café, zou overeenkomstig artikel 10 ook dit steegje toegankelijk moeten zijn of in het bijzonder beantwoorden aan de voorwaarden van artikel 16, die onder andere een minimale breedte van 150 cm eisen. In dit geval kan uiteraard een afwijking gevraagd worden.
- bijzondere nieuwe technieken die een evenwaardige toegankelijkheid garanderen.
  - Bv. het voorzien van een automatische schuifdeur vlak aan een helling zorgt ervoor dat er geen opstelruimte of vrije draairuimte bovenaan het hellend vlak nodig is. Je realiseert met de automatisatie van de deur een evenwaardige toegankelijkheid dan met een manuele deur mét zijdelinkse opstelruimte en een vrije draairuimte voor en na de deur.

Afwijkingen moeten steeds op gemotiveerd verzoek van de aanvrager gebeuren. De aanvrager moet dus een motivatie tot afwijking toevoegen aan zijn dossier om de omgevingsvergunning aan te vragen.

⁷ De memorie van toelichting verduidelijkt dat de huidige bepalingen enerzijds de mogelijkheid voorzien om de ontwerper toe te laten om alternatieve oplossingen uit te werken die een even hoge mate van toegankelijkheid garanderen en anderzijds verhinderen dat (vooral in gevallen van verbouwingen) omwille van de bestaande structurele realiteit van een constructie een onevenredige hoge som geïnvesteerd zou moeten worden om aan de vooropgestelde normen te kunnen voldoen.

De notie “plaatselijke omstandigheden” kan bovendien ook verwijzen naar de specifieke omstandigheden bij gebouwen die op het vlak van toezicht en controle aan bijzondere eisen moeten voldoen, zoals bijvoorbeeld penitentiaire instellingen of psychiatrische voorzieningen.

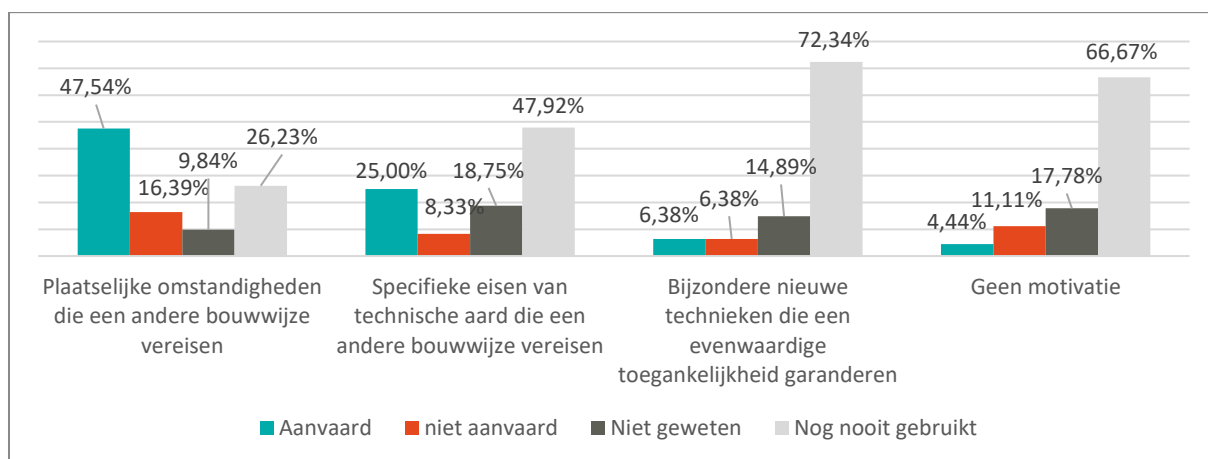
- Bijna 45% van de bevroegde ontwerpers week al eens af van de verordening. Bijna 48% zegt van niet.

Grafiek 11: Ontwerpers: heb je al eens afgeweken van de regelgeving toegankelijkheid?

Als men afwijkt dan geeft men volgende motivaties:

- Ruim 47% geeft aan al eens “plaatselijke omstandigheden die een andere bouwwijze vereisen” gebruikt te hebben als aanvaarde motivatie.
- 25% gebruikte al eens “specifieke eisen van technische aard die een andere bouwwijze vereisen”
- Ruim 6% motiveerde een afwijking onder “bijzondere nieuwe technieken die een evenwaardige toegankelijkheid garanderen”.
- Ruim 4% geeft aan dat ze hiervoor geen motivatie gebruiken én dit aanvaard werd. Bij 11% werd er geen motivatie gebruikt, en werd de afwijking ook niet aanvaard.

Grafiek 12: Geef aan welke motivatie je gaf voor het bekomen van de afwijking, en of deze werd aanvaard?

Een ander beeld zien we in de dossierevaluatie: er worden vrij weinig afwijkingsaanvragen ingediend. Van de 94 dossiers die niet voldoen, zijn er slechts 8 dossiers waar er wel afwijkingen aangevraagd worden. Slechts 3 van de 8 afwijkingsaanvragen in de dossierevaluatie passen bovendien binnen de afwijkingsmogelijkheden van art. 33.

Ook de ambtenaren in de focusgroepen bevestigen dat afwijkingen niet of zelden aangevraagd worden.

De ontwerpers worstelen duidelijk met de afwijkingsmogelijkheden van de verordening. In de besprekingen breken ze een lans voor een beoordeling van de bouwaanvragen in functie van de doelstelling van de regelgeving. Een pleidooi voor het verankeren van functionele eisen in de regelgeving (**wat** moet je doen om toegankelijkheid te realiseren) in plaats van technische voorschriften die beschrijven **hoe** je het technisch moet realiseren.

Deze vraag naar **het meer beoordelen in functie van de doelstelling van de regelgeving**, komt ook bij punt [3.2.1](#) naar voren. Er is nood aan **oplossingen op maat** en **de nodige begeleiding** om hiertoe te komen.

“Bestaande gebouwen waarvan bv. verdiepingen helemaal niet toegankelijk zijn en ook niet toegankelijk gemaakt kunnen worden. Hier is het totaal onzinnig om bv. bij werken aan het sanitair op de verdieping, een aangepast toilet rolstoelgebruikers te voorzien. “

“De normen zouden adviserend en interpreteerbaar moeten zijn voor sommige vergunningsaanvragen, voornamelijk naar verbouwingen - functiewijzigingen - uitbreidingen.” (ontwerpers)

“Soms zijn de normen te rigide en zou er een toepassing naar de filosofie ervan mogelijk mogen zijn i.p.v. de strikte vertaling ervan in de norm (bv rolstoeltoegankelijkheid).” (ontwerpers)

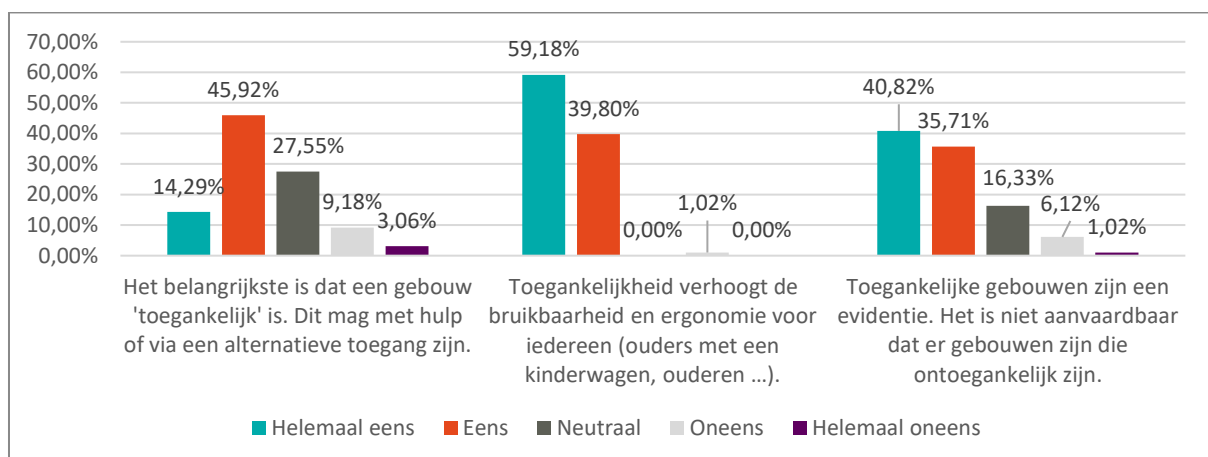
3.2.3 Gaan ontwerpers verder dan de regelgeving?

Een goed toegankelijk gebouw vraagt een inclusief ontwerp en doorgedreven aandacht in de inrichting en afwerking. Dit gaat verder dan de huidige toegankelijkheidsverordening (zie [hoofdstuk 1 Context van het evaluatieonderzoek](#)).

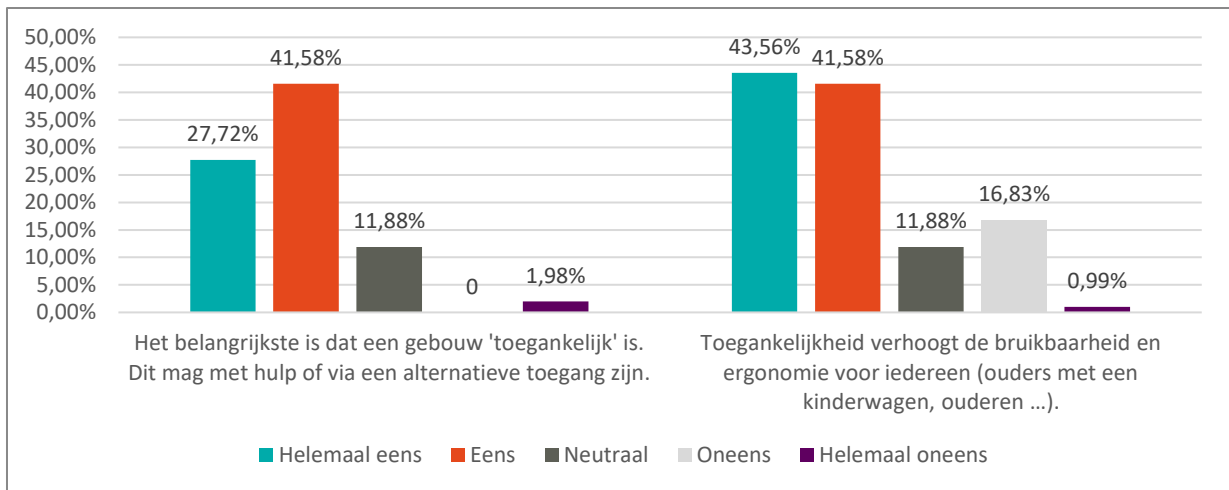
Zowel ambtenaren (98,98%) als ontwerpers (85,14%) zijn het (helemaal) eens dat toegankelijkheid de bruikbaarheid en ergonomie voor iedereen verhoogt.

Bijkomend vroegen we aan de ambtenaren of ze het eens zijn met de stelling dat ontoegankelijke gebouwen niet aanvaardbaar zijn. Meer dan 75% is het hiermee eens. Via een poll van het NAV (zie bijlage 1 Verslagen onlinebevragingen 1 ontwerpers ambtenaren) vroegen we aan ontwerpers of ze toegankelijkheid altijd meenemen in een ontwerp van een publiek gebouw. 86,89% van de respondenten (122 respondenten) gaf aan dat toegankelijkheid deel uitmaakt van een kwalitatief ontwerp.

Als men hier verder op doorvraagt blijkt dat men niet echt voluit kiest voor een evenwaardige behandeling en zelfstandig gebruik: meer dan de helft gaat akkoord met toegankelijkheid met hulp of via een alternatieve ingang.

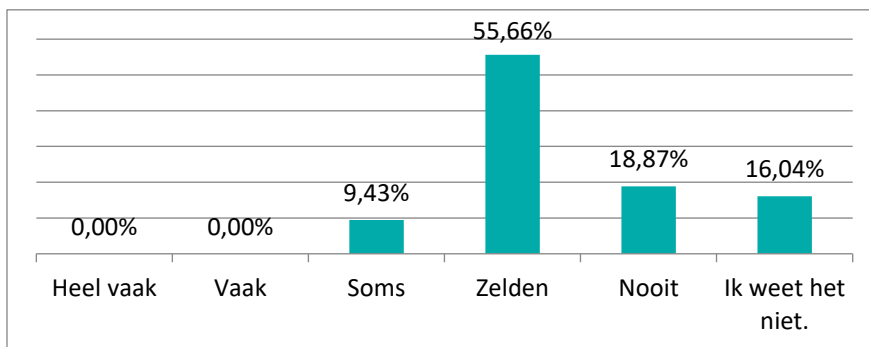

Grafiek 13: Ambtenaren over het belang van toegankelijkheid

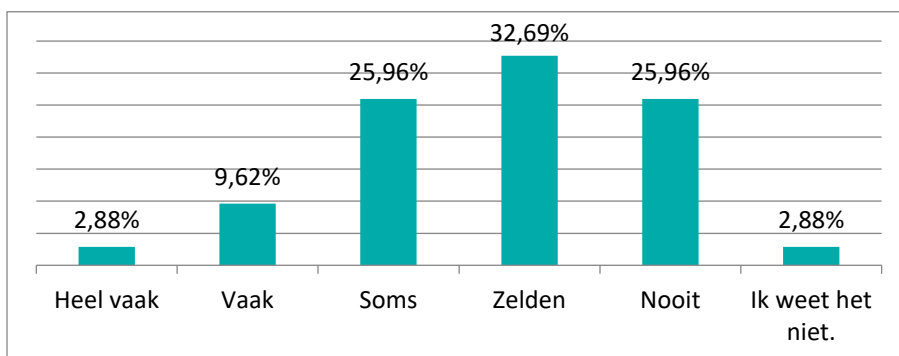

Grafiek 14: Ontwerpers over het belang van toegankelijkheid

Uit de bevraging van de ontwerpers en de inschatting door ambtenaren, stellen we echter vast dat aanvragers zelden verder gaan dan de eisen voor de regelgeving.

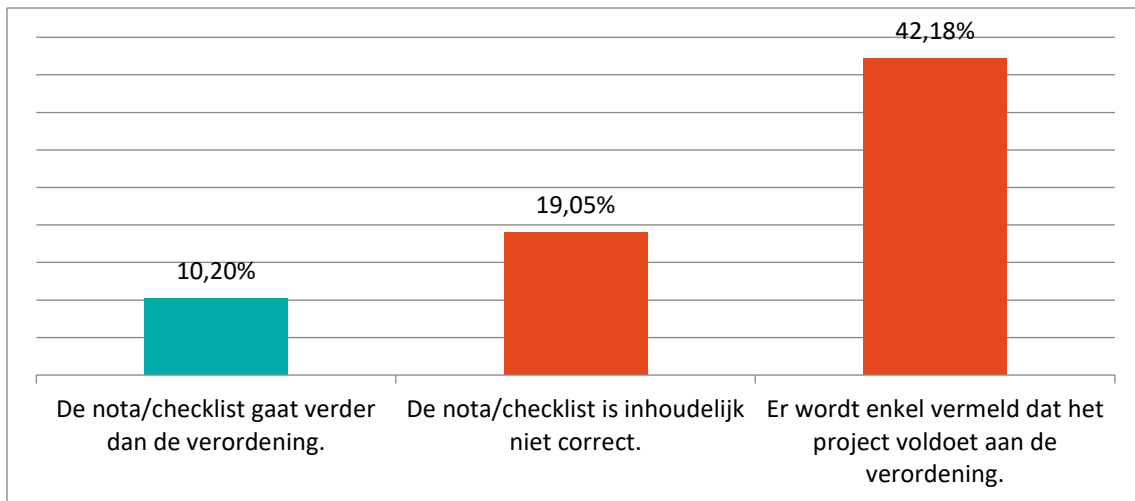
Grafiek 15: Ambtenaren: gaan aanvragers soms verder dan de eisen van de regelgeving voor een nog betere toegankelijkheid?

Grafiek 16: Ontwerpers: ga je soms verder dan de eisen van de regelgeving voor een nog betere toegankelijkheid?

Dit wordt ook bevestigd door ander elementen uit het onderzoek:

- De dossierevaluatie toont aan dat in slechts 10% van de gevallen de nota of checklist aangeeft dat ze verder gaan dan de verordening. En dit ondanks dat het is opgenomen in het addendum over de verantwoordingsnota bij de omgevingsvergunning (zie [3.2.2](#)).

Grafiek 17: Wat is de inhoud van de toegankelijkheidsmotivering bij de 147 dossiers uit de dossierevaluatie.

- De terreinbezoeken tonen aan dat er zeer zelden verder gegaan wordt dan wat de toegankelijkheidsverordening oplegt.
  - In twee gevallen was er een:
    - Visueel brandalarm
    - Goede contrasten op deuren/wanden
    - Goede signalisatie van het sanitair
  - In één geval ging het om een grootwarenhuis waar men het winkelconcept al toegankelijker had gemaakt: bredere gangen, lage rekken, bredere gewone parkeerplaatsen, intentie om aangepast toilet voor publiek te voorzien, 1 brede kassadoorgang, groot afficheren van prijzen en het bankcontactapparaat is in hoogte verstelbaar/los.
  - In het woonzorgcentrum waren er omwille van de functie al bredere gangen. En in de medische dienstverlening had men er bijkomend voor gekozen om een aangepast toilet te voorzien en een lift. Deze voldeden echter niet aan de juiste afmetingen.

Deze voorbeelden en het feit dat de toegankelijkheidsverordening niet opgevolgd wordt in de praktijk, toont aan dat het vrijblijvend vragen om aandacht te besteden aan voorzieningen die verder gaan dan de toegankelijkheidsverordening, vandaag niet werkt.

3.3 Dossierbehandeling: beoordeling van de toegankelijkheidsverordening door ambtenaren

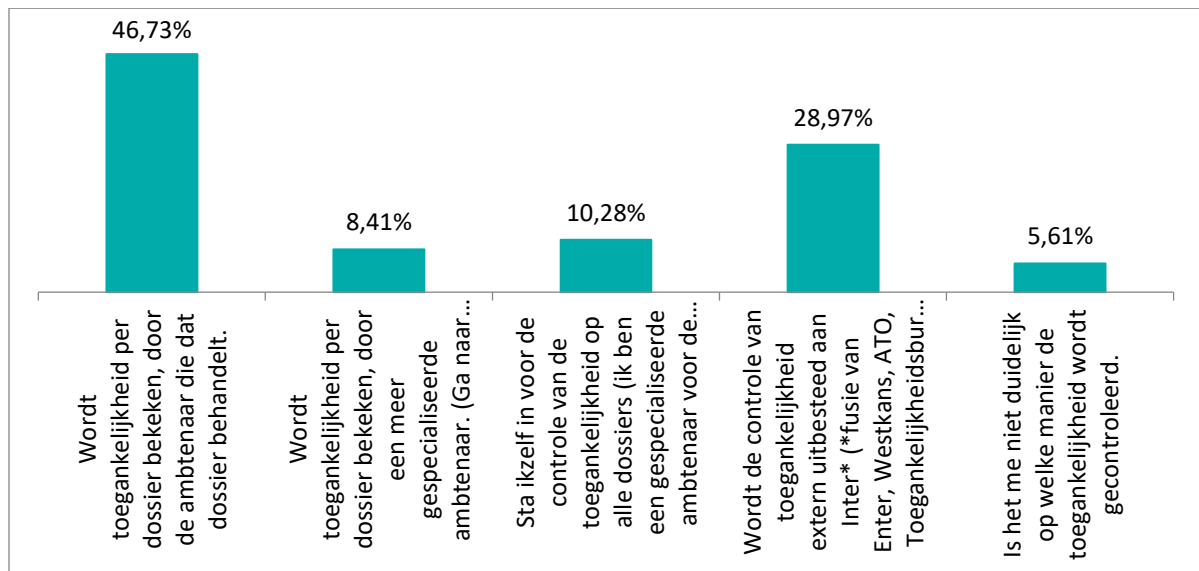
De wijze waarop de controle en afhandeling van de vergunningsaanvragen door de ambtenaren opgenomen wordt, speelt een belangrijke rol om na te gaan hoe effectief en efficiënt de verordening toegepast wordt in de praktijk.

Bij het terreinonderzoek van de dossiers merkten we dat de toepassing van de verordening door de ambtenaren zeker niet vlekkeloos verloopt en momenteel niet op een correcte manier gebeurt.

In dit deel proberen we te achterhalen hoe ambtenaren hier tegenaan kijken, en welke obstakels en noden zij ervaren.

3.3.1 Wijze waarop ambtenaar dossiers procedureel en inhoudelijk behandeld

Uit de onlinebevraging van omgevingsambtenaren blijkt dat in het merendeel van de gevallen (46,7%) **toegankelijkheid per dossier wordt bekeken door de ambtenaar die het dossier behandelt**. In bijna 30% van de gevallen wordt de controle van toegankelijkheid extern uitbesteed aan Inter (zie [3.3.4](#)).

Grafiek 18: Ambtenaren: binnen de entiteit waar ik werk ...?

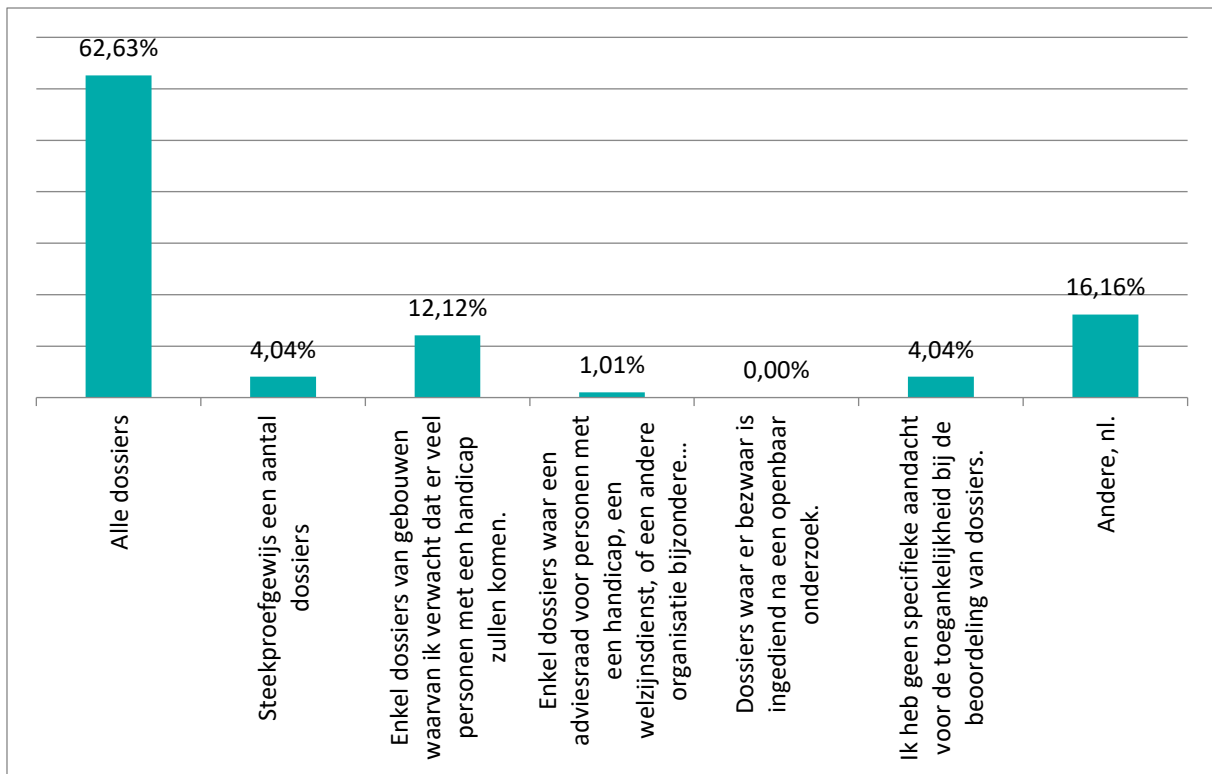
Welke dossiers worden gecontroleerd op de toegankelijkheidsverordening?

Iets meer dan **62%** van de bevroegde ambtenaren geeft aan dat **alle dossiers** van publiek toegankelijke gebouwen **gecontroleerd** worden op de toegankelijkheidsverordening.

Iets meer dan **28%** geeft aan dat men **enkel specifieke dossiers** bekijkt:

- 4% geeft aan steekproeven te doen
- 12% dossiers waar er verwacht wordt dat er veel personen met een handicap zullen komen
- 1% bekijkt enkel dossier waar een adviesraad bijzondere aandacht voor vraagt.
- 16% bekijkt enkel specifieke dossiers zoals de grotere dossiers, meergezinswoningen ...

4% geeft aan **geen** specifieke aandacht te hebben voor de toegankelijkheidsverordening.

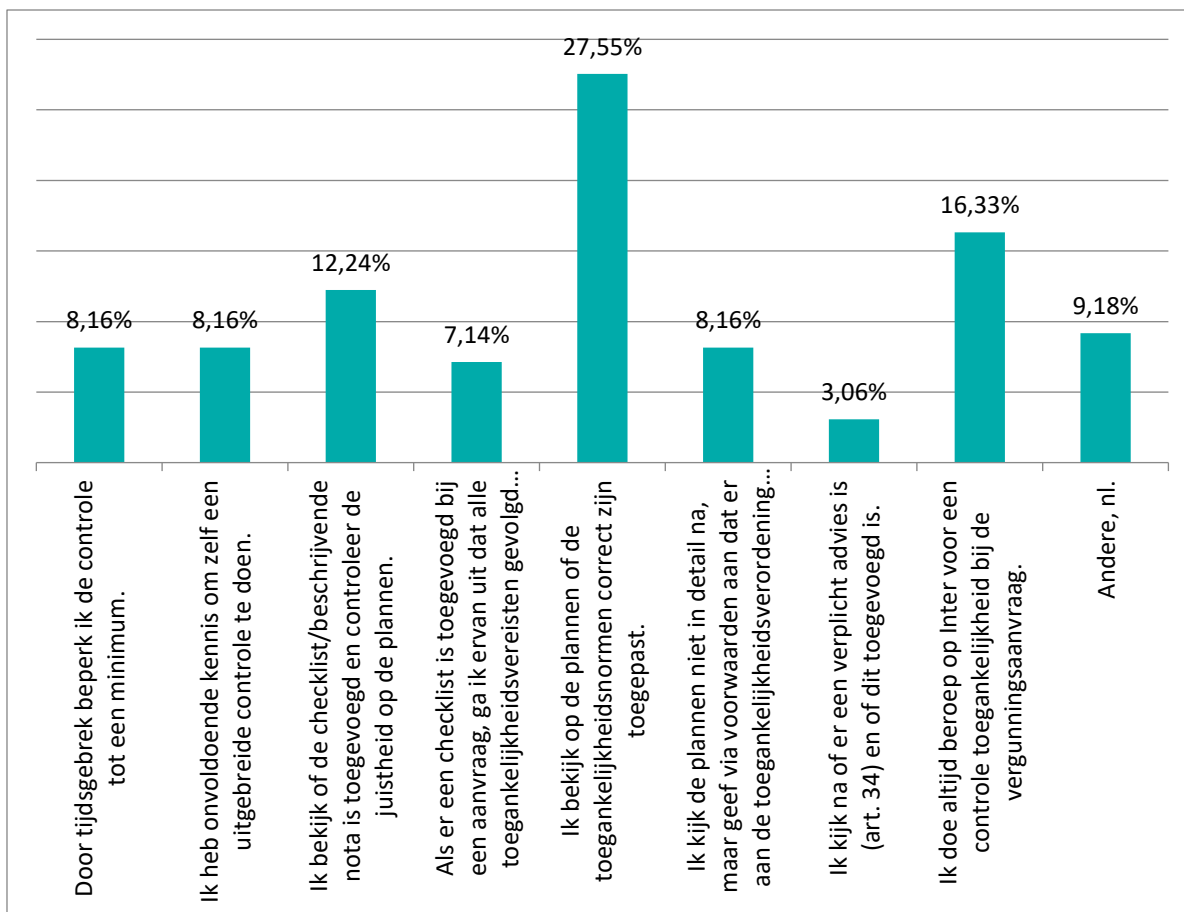
Grafiek 19: Ambtenaren: bij welke dossiers controleer jij of de toegankelijkheidsverordening van toepassing is en correct toegepast is?

Hoe de controle op de toegankelijkheidsverordening gebeurt, is zeer divers.

Uit de onlinebevraging blijkt dat:

- 27% van de omgevingsambtenaren bekijken of de toegankelijkheidsnormen correct zijn toegepast op de plannen.
- 16% besteedt de controle van de bouwaanvraag uit aan Inter.
- 12% bekijkt of de checklist/nota correct is toegevoegd.
- 8% geeft aan dat ze met een checklist/nota er vanuit gaat dat het dossier in orde is.
- 8% geeft aan dat ze bij de voorwaarden voor het verlenen van de omgevingsvergunning opleggen dat het dossier moet voldoen aan de verordening.
- 16% beperkt de controle tot een minimum door tijdsgebrek en/of door onvoldoende kennis. De opmerkingen in vrije invoervelden benadrukken dit ook.

Dus zelfs als de controle uitgevoerd wordt, is dat in een aantal gevallen niet op de inhoud maar puur vormelijk of de nota/checklist erbij zit.

Grafiek 20: Ambtenaren: hoe controleer je of de toegankelijkheidsverordening van toepassing is en correct toegepast is?

3.3.2 Beoordeling van de dossiers

De beoordeling

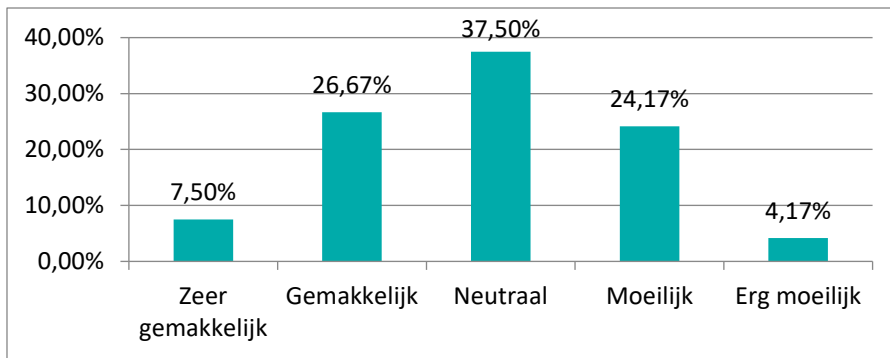
De beoordeling van de dossiers is verbonden met de controle van de aanvragen. Het feit dat uit de dossierevaluatie blijkt dat een vrij groot deel van de dossiers niet systematisch en grondig gecontroleerd worden, werpt dan ook een schaduw over de beoordeling van de aanvraag.

Bij de onlinebevraging van de ambtenaren over de wijze van beoordeling van de toegankelijkheid geven ambtenaren aan dat:

- Een **ongunstige beoordeling** omwille van toegankelijkheid soms (35%) voor komt, maar eerder zelden tot nooit (53%).
- Een vraag tot **bijsturing van het plan** soms (42%) voor komt.
- **Voorwaarden** opleggen voor toegankelijkheid heel vaak 16,5% en vaak 33% voor komt.

De moeilijkheidsgraad om te bepalen of een dossier onder de toepassing van de toegankelijkheidsverordening valt

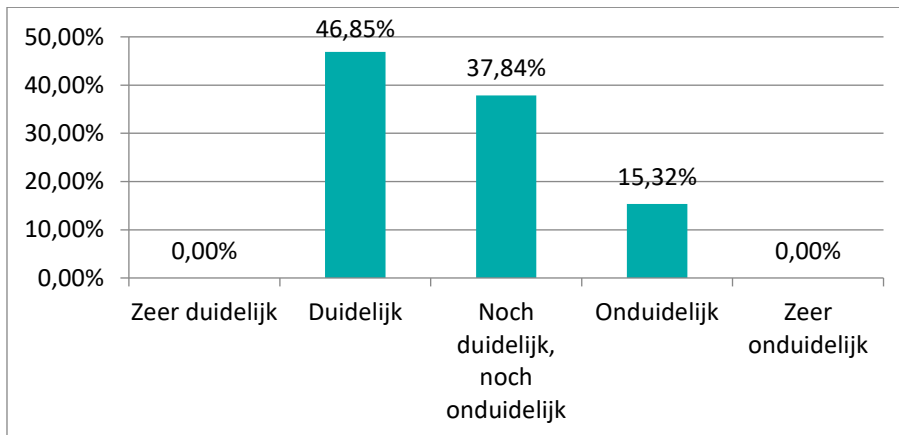
In de onlinebevraging antwoordt het merendeel neutraal bij het bepalen of de toegankelijkheidsverordening van toepassing is op een concreet dossier. 24% vindt dit moeilijk 26% vindt dit gemakkelijk. Slechts een klein percentage van 7,5% vindt dit zeer gemakkelijk.

Grafiek 21: Ambtenaren: bepalen of de regelgeving toegankelijkheid van toepassing is op een concreet dossier, is voor mij ...?

De normen zijn duidelijk

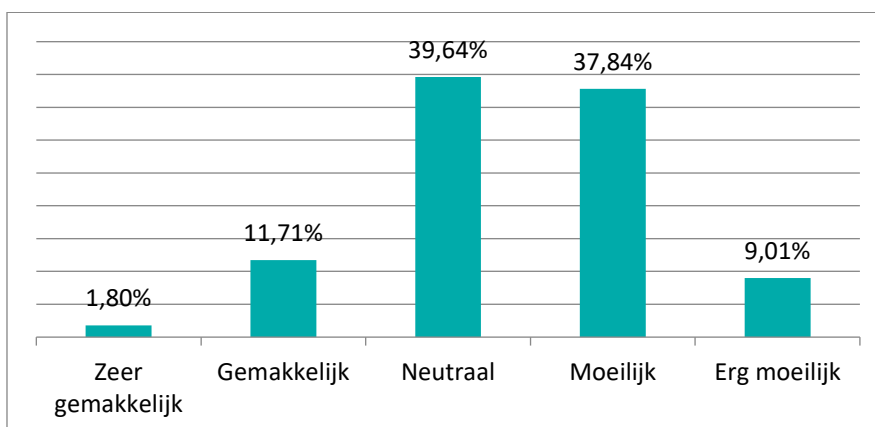
Als we peilen naar de basis om de beoordeling en de controle uit te voeren, namelijk de normen die opgenomen zijn in de verordening, dan zien we dat bijna 47% van de ambtenaren vindt dat de normen **duidelijk** zijn. Bijna 38% van de ambtenaren vindt ze duidelijk, noch onduidelijk. Iets meer dan 15% vindt de normen onduidelijk.

Grafiek 22: Ambtenaren: zijn de normen van de verordening duidelijk?

Ambtenaren vinden een correcte beoordeling maken niet evident

Dit wordt versterkt door de vraag over de moeilijkheidsgraad om te **controleren of een dossier voldoet** aan de normen. Dit is voor het grootste deel van de **ambtenaren - neutraal** (40%) tot **moeilijk** (38%). Het is slechts een minimaal percentage van de ambtenaren die aangeeft dat het (zeer) makkelijk is (13,5%).

Grafiek 23: Controleren of een aanvraag voldoet aan de normen van de toegankelijkheidsverordening is voor ambtenaren ...

Dit wordt bevestigd in de focusgroep waar we horen van **omgevingsambtenaren** dat toegankelijkheid voor hen een **té specifieke expertise** is en er vooral veel vraag is naar hoe moet je bepaalde normen of afwijkingen **interpreteren**.

“art. 27: mag de breedte van de parkeerplaats deels ook over een pad vallen? dat deze oppervlakte voor beide functies kan gebruikt worden?” (ambtenaren)

“De opbouw van de verordening (leesbaarheid) moet eenvoudiger. De verwijzingen naar andere artikelnummers maken de verordening onoverzichtelijk, moeilijk leesbaar. Van een overheid mag worden verwacht dat zij haar wetgeving beknopt en leesbaar maakt, niet alleen voor de deskundige maar ook voor de rechtsonderhorige. Dit zou de rechtszekerheid ten goede komen. Pleidooi voor meer beknopte en meer duidelijke wetgeving. En die mag dan best strenger zijn als het gaat om het aspect 'toegankelijkheid' (strengere normen).” (ambtenaren)

Een ander belangrijk knelpunt dat zowel in de onlinebevraging als tijdens de focusgesprekken naar voor kwam, is dat ze geen **tijd** hebben om de controle ter harte te nemen.

Een andere moeilijkheid bij de controle van de aanvraag die gesignaleerd wordt, heeft te maken met de “planafleesbaarheid”. Sommige zaken worden niet vermeld op plan door de ontwerpers waardoor ze niet alle elementen kunnen controleren.

“Het moet veel duidelijker worden wat getoetst moet worden in de omgevingsvergunning! Het grotendeel van de normen zijn van toepassing op de afwerking van een gebouw wat niet getoetst moet worden. Dus graag concreet wat moet er op ruwbouwplanniveau getoetst worden.” (ambtenaren)

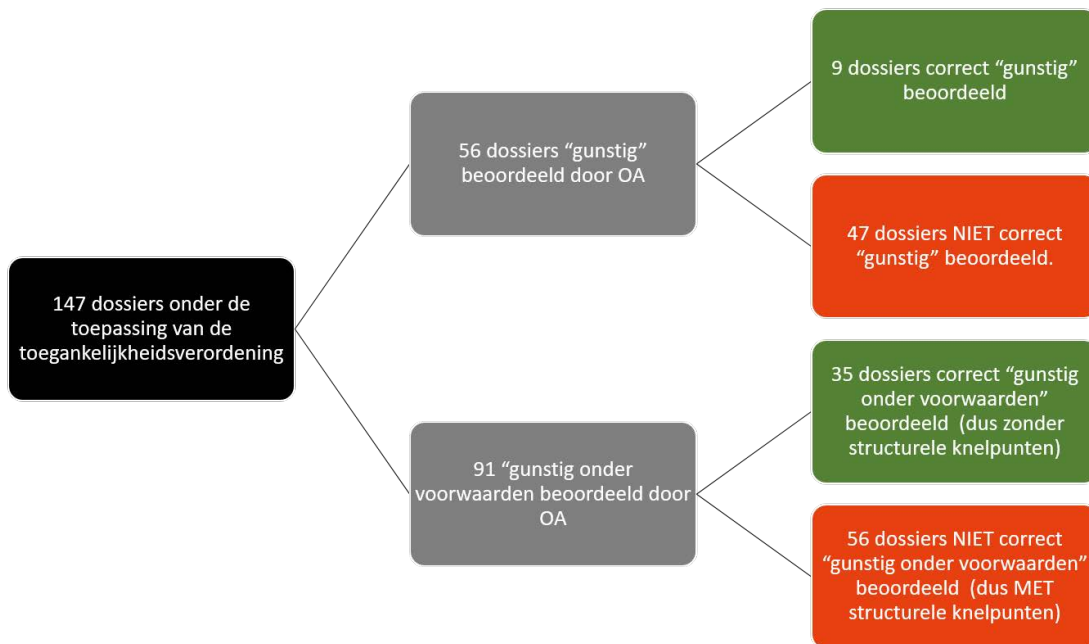
“Bv. de normen voor een toegankelijke lift zijn onduidelijk. De nodige afmetingen worden niet in de verordening vermeld.” (ambtenaren)

In de dossierevaluatie onderzochten we of de aanvragen conform de bepalingen van de verordening werden beoordeeld. Van de 165 onderzochte dossier vielen er 147 onder de toepassing van de toegankelijkheidsverordening. Deze dossiers werden in de diepte onderzocht. We bekeken eerst het toepassingsgebied, nadien de normen, afwijkingen, (verplicht) advies, erfgoedcontext, de dossiersamenstelling en de beoordeling van de omgevingsambtenaar.

In het schema hieronder zien we dat er slechts 44 van de 147 dossiers correct beoordeeld zijn door de omgevingsambtenaren.

- Van de 147 dossiers (vallend onder de toepassing van de toegankelijkheidsverordening) werden slechts 9 dossiers correct “gunstig” beoordeeld (op plan). Deze voldeden dus aan de toegankelijkheidsverordening.
- 35 dossiers werden correct “gunstig onder voorwaarden” beoordeeld op plan. Deze voldeden niet volledig aan de toegankelijkheidsverordening, maar hadden geen structurele knelpunten meer waardoor de aanpassingen (om te voldoen aan de toegankelijkheidsverordening) mogelijk waren binnen het bestaande plan.

Bij 103 dossiers gebeurde er geen correcte beoordeling door de omgevingsambtenaar.

Figuur 4: Overzicht dossierevaluatie, aantal dossiers onder toepassing van de regelgeving en beoordeling

Moelijkheden bij het toepassingsgebied of de normen?

Als we verder kijken naar de knelpunten die voorkomen in de onderzochte dossiers, dan zien we dat het grootste deel daarvan (43,54%) fouten maakt tegen het juist toepassen van de normbepalingen. Bij 11,56% is er een niet correct toepassingsgebied.

Is er een "foute" beoordeling?

Bij de dossiers die onterecht 'gunstig' of 'gunstig onder voorwaarden' werden beoordeeld zijn er vaak nog structurele knelpunten aanwezig. Hierdoor hadden deze dossiers "ongunstig" beoordeeld moeten worden op basis van de toegankelijkheidsverordening. Voorbeelden van de redenen van de niet-correcte beoordeling zijn zeer verscheiden: enkele voorbeelden:

- Verdiepingen zijn niet bereikbaar met een combinatie van trap, lift of helling.
- Valt onder het toepassingsgebied "toeristische accommodatie met meer dan 10 kamers" maar er is geen aangepaste kamer zoals de toegankelijkheidsverordening oplegt.
- Deuren zijn onvoldoende breed.
- De hoofdingang is enkel met een trap bereikbaar.
- Er is geen aangepast toilet aanwezig in een sanitair blok.

Gebeurt de "foute beoordeling" bij bepaalde types gebouwen of bij alle dossiers?

Het toepassingsgebied van de toegankelijkheidsregelgeving verschilt afhankelijk van de functie van het gebouw. En we zien dat er binnen elk toepassingsgebied maar een zeer beperkt aantal dossiers voldoen aan de toegankelijkheidsverordening. Bij de dossiers toeristische verblijfsaccommodaties zijn er zelfs geen dossiers die terecht "gunstig" beoordeeld zijn. In onderstaande tabel zijn de details terug te vinden.

Dossieverdeling op basis van toepassingsgebied		Aantal dossiers verordening van toepassing	Dossiers correct gunstig beoordeeld	Dossiers correct gunstig onder voorwaarden	Aantal dossiers correct beoordeeld door omgevingsambtenaar
Art. 4	Toerisme	9 (enkel projecten >10 acc.)	0/3	0/6	0/9
Art. 5	Meergezinswoningen	14	1/7	3/7	4/14
	Kamerwoningen, studentenhuizen / gemeenschapshuizen	2	0/0	0/2	0/2
	Gezondheidsinstellingen, welzijnsinstellingen, internaten verbonden aan onderwijs & VAPH, strafinrichtingen	8	1/5	1/3	2/8
Art. 3: andere publieke functie	≤ 150 m ²	22	2/8	8/14	10/22
	150 m ² t/m 400 m ²	30	2/11	7/19	9/30
	> 400 m ²	72	4/27	17/45	21/72

Tabel 9: Detail van dossiers over de verschillende toepassingsgebieden

En in de praktijk?

Bij de 9 dossiers die een correcte beoordeling “gunstig” kregen, gingen we verder met een terreinonderzoek. We bekeken in de praktijk 8 gebouwen (het 9de gebouw was nog in uitvoering). Geen enkel van de 8 gebouwen voldeed in de praktijk aan de toegankelijkheidsverordening. Hier zien we wel een aantal frappante knelpunten terug komen:

- Deurbreedtes en bedieningsruimten bij deuren
- Het ontbreken van een aangepast toilet in elk sanitair blok.
- De inrichting van het sanitair. Men voldoet vaak wel aan art. 30 dat oplegt welke afmetingen een aangepast toilet moet hebben, maar de inrichting gebeurt in de praktijk niet op een correcte manier.

3.3.3 Afwijkingen (art. 33)

Zoals in [3.2.2](#) toegelicht, geeft artikel 33 van de toegankelijkheidsverordening voor bepaalde situaties de mogelijkheid om afwijking aan te vragen:

- plaatselijke omstandigheden of specifieke eisen van technische aard die een andere bouwwijze vereisen
- bijzondere nieuwe technieken die een evenwaardige toegankelijkheid garanderen.

Uit de onlinebevraging blijkt dat 42% van de ambtenaren al eens een dossier heeft gehad met een aanvraag tot **afwijkingen**. 30% geeft aan nog nooit een vergunningsaanvraag met een dergelijke afwijkingsaanvraag gehad te hebben. **Iets meer dan 28% heeft geen weet of er al eens afwijkingen aangevraagd zijn.**

4% van de ambtenaren keurt een afwijkingsaanvraag altijd goed zonder inhoudelijke evaluatie. Iets meer dan 24% beoordeelt een afwijking in eer en geweten. 16% baseert zich op een bijgevoegd advies toegankelijkheid en bijna 20% vraagt zelf advies aan Inter hiervoor. 9% bekijkt of de motivatie past in de afwijkingmogelijkheden van de verordening.

37% geeft aan als eens “plaatselijke omstandigheden die een andere bouwwijze vereisen” aanvaard te hebben als motivatie. 20% “specifieke eisen van technische aard die een andere bouwwijze vereisen” en 8% “bijzondere nieuwe technieken die een evenwaardige toegankelijkheid garanderen”. **8% aanvaarde ook al eens een afwijking zonder motivatie.**

Ook de dossierevaluatie toont aan dat afwijkingen niet opgemerkt of niet correct beoordeeld worden (zie [3.3.2](#)). Slechts 44 dossiers van de 147 zijn correct beoordeeld. Van de overige 103 dossiers (zie *Figuur 4: Overzicht dossierevaluatie, aantal dossiers onder toepassing van de regelgeving en beoordeling*) die niet voldeden volgens de dossierevaluatie, zijn er slechts 8 dossiers waar er wel afwijkingen aangevraagd worden. Ook de ambtenaren in de focusgroepen bevestigden dat afwijkingen niet of zelden aangevraagd worden.

Slechts 3 van de 8 afwijkingsaanvragen in de dossierevaluatie passen binnen de afwijkingmogelijkheden van art. 33:

- 2x plaatselijke omstandigheden die een andere bouwwijze vereisen (afwijking voor afrijdbeveiliging omwille van meevolgen glooien van landschap, 1 afwijking gaat over een bestaand deel dat niet voldoet waardoor een afwijking niet nodig was)
- 1x specifieke eisen van technische aard die een andere bouwwijze vereisen (afwijking gevraagd op basis van erfgoed en eisen stad): niet correct – sommige zaken zouden zonder afbreuk aan de erfgoedwaarde wel kunnen voldoen

De 5 afwijkingsaanvragen zijn niet terecht:

- 1x omwille van context historische waarde en verbouwing
- 1x geen lift wegens financieel te zware kost en teveel plaats
- 1x geen aangepast toilet op verdieping (school)
- 1x men vraagt een afwijking op het plaatsen van een lift bij de tribune met alternatief voor bereikbare toegankelijke plaatsen
- 1x afwijking hellingspercentages zwembad

3.3.4 (Verplichte) adviezen

In het kader van de toegankelijkheidsverordening zijn er verschillende adviezen mogelijk. We lichten dit hieronder meer toe per type.

Verplichte advies toegankelijkheidsverordening (art. 34)

Art. 34 van de toegankelijkheidsverordening legt voor bepaalde dossiers een verplicht advies op:

- Bij handelingen aan constructies, opgericht voor het gebruik of de uitbating door de overheid of in opdracht van de overheid, waarbij afgeweken wordt van de verplichtingen van dit besluit.
- Bij het bouwen van gebouwen of gebouwencomplexen met een totale publiek toegankelijke oppervlakte na de werkzaamheden van ten minste 7500 m², of het uitbreiden van dergelijke gebouwen of gebouwencomplexen, als de oppervlakte door die uitbreiding de drempel van 7500 m² of een veelvoud ervan overschrijdt.

Sinds 2015 is Inter een door de Vlaamse Regering erkende instantie die in het kader van art. 34 de verplichte adviezen mag geven. Inter brengt deze adviezen uit binnen een termijn van dertig dagen, ingaand de dag na deze van ontvangst van de adviesvraag. Met dit advies wil Inter in eerste instantie de toegankelijkheidsverordening gevat hebben, maar we proberen ook integrale toegankelijkheid te realiseren bij dergelijke projecten met een grote maatschappelijke relevantie. Inter merkt echter dat de vermelde termijn van 30 dagen dit niet altijd toelaat. Door de beperkte termijn is er geen ruimte om in gesprek te gaan met de bouwheer of ontwerper waardoor het advies zich nu vaak noodzakelijkerwijze beperkt tot een aftoetsing op plan. Terwijl een advies dat meer inzet op overleg en begeleiding ressorteert in betere oplossingen en een positievere houding tegenover toegankelijkheid.

Van de 147 dossiers uit de dossierevaluatie, was er bij 14 dossiers een verplicht advies van toepassing (10%):

- Publiek toegankelijke oppervlakte ≥ 7.500 m²: 5 keer van toepassing
- Gebruik/uitbating door overheid EN afwijken op normen: 9 keer van toepassing

Bij 8 van deze dossiers (57%) was er echter geen advies van Inter toegevoegd.

Facultatief advies (controle) toegankelijkheidsverordening

Naast het verplicht advies kan er ook een facultatief toegankelijkheidsadvies in het kader van de toegankelijkheidsverordening gevraagd worden. Hier beperkt het advies zich ook tot een aftoetsing van de toegankelijkheidsverordening op plan ter ondersteuning van de controlefunctie van de omgevingsambtenaar of als toets voor de ontwerper of zijn plan weldegelijk hieraan voldoet.

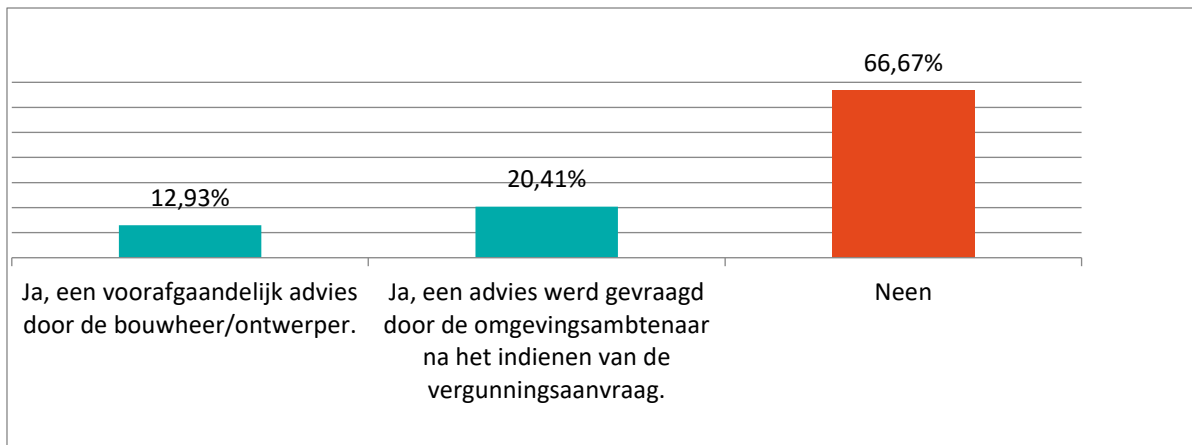
Bij de dossierevaluatie was deze aanwezig omwille van:

- Een vrijwillige adviesaanvraag door de ontwerper ($\pm 13\%$)
- Een convenant met Inter⁸ (waarbij de ambtenaar beroep doet op advies van Inter) ($\pm 20\%$)

Uit de dossierevaluatie blijkt dat in iets meer dan 20% van de dossiers een advies werd gevraagd door de omgevingsambtenaar na het indienen van de vergunningsaanvraag, in bijna 13% van de dossiers was er een voorafgaandelijk advies door bouwheer/ontwerper gevraagd.

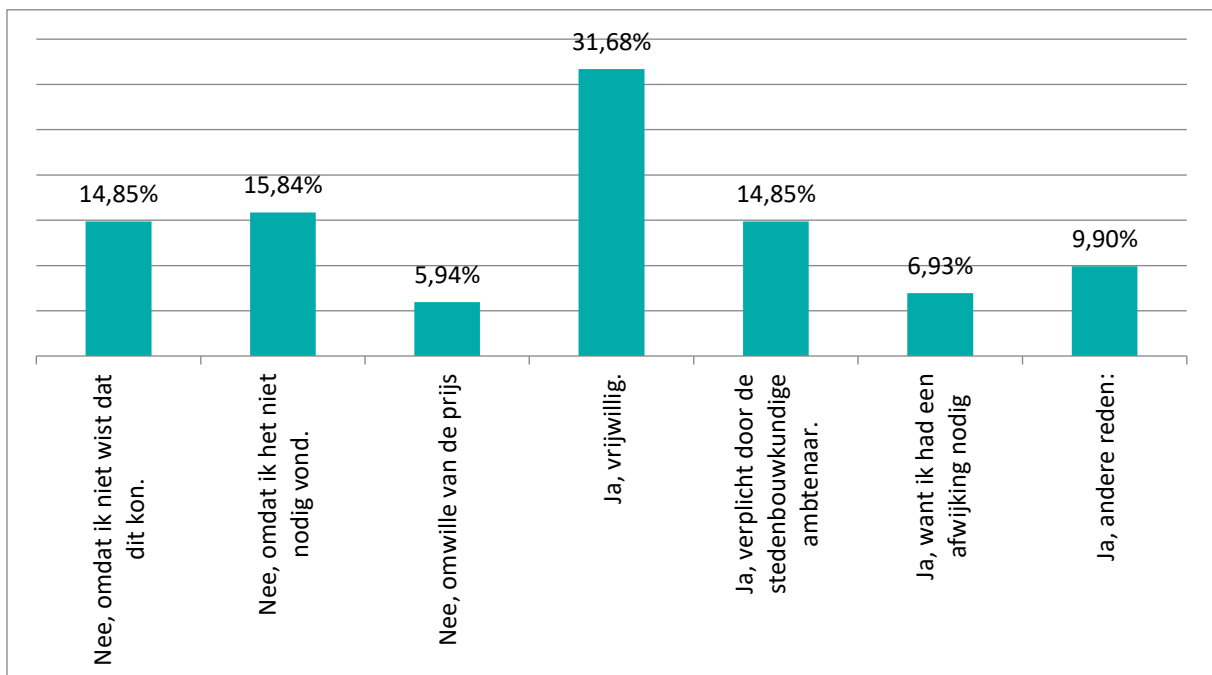
---

⁸ Als stads-, gemeente- of OCMW-bestuur kan je structureel met Inter samenwerken. Door een convenant af te sluiten engageert het gemeentebestuur zich om proactief te werken aan de integrale toegankelijkheid van infrastructuur en diensten. Meer info: www.inter.vlaanderen/beleid/diensten/convenant-lokaal-bestuur

Grafiek 24: Dossierevaluatie: werd er een toegankelijkheidsadvies toegevoegd?

In de resultaten van de onlinebevraging zien we dat bijna 32% van de ontwerpers al vrijwillig beroep deed op advies van Inter. Bijna 15% werd hiertoe verplicht door de omgevingsambtenaar. Bijna 7% deed dit omwille van een afwijking en bijna 10% om een andere reden.

Grafiek 25: De mate waarin ontwerpers uit de onlinebevraging al beroep deden op een advies van Inter

Begeleidingstraject integrale toegankelijkheid en Universal Design

Een begeleidingstraject is zeer verschillend en veel uitgebreider dan bovenstaande adviezen. Dit laatste zijn louter planmatige controles van de toegankelijkheidsverordening. Daar het bij een begeleidingstraject een doorgedreven ondersteuning is van de ontwerper, van bij het eerste schetsontwerp tot en met de oplevering en ingebruikname. Dit begeleidingstraject gebeurt ook steeds in nauw overleg met de bouwheer en de ontwerper. Het eindresultaat is een integraal toegankelijke realisatie die rekening houdt met de ruimtelijke eisen voor alle doelgroepen.

Uit de onlinebevraging van ontwerpers blijkt dat begeleiding op maat van ontwerp tot uitvoering door Inter voor bijna 74% redelijk nuttig tot uitermate nuttig is. Ze suggereren hierbij een gratis advies, en een laagdrempelige en snelle dienstverlening.

3.3.5 Controle, handhaving en sanctivering

Door de inbedding binnen het beleid van ruimtelijke ordening ligt de controlefunctie, de handhaving en sanctivering bij de vergunningsaanvraag bij de omgevingsambtenaren.

3.3.5.1 Controle

Eerder bleek al dat omgevingsambtenaren het vandaag moeilijk hebben om hun taak voor de opvolging en controle van toegankelijkheidsverordening op te nemen (zie [3.3.2](#)).

Omgevingsambtenaren doen een aantal voorstellen om de knelpunten op dit vlak te verhelpen:

- Duidelijkere plannen en meer aandacht voor de volledigheid van het dossier.
- Meer tijd en mankracht om de dossiers grondiger te bekijken.
- Een automatisch luik ingebouwd in het omgevingsloket, waardoor zowel de architect als de aanvrager zich bewuster worden van de eisen, bv. een vragenlijst gekoppeld aan het omgevingsloket.
- Inzetten op het verwerven van expertise over toegankelijkheid bij de lokale besturen, door vormingen en intergemeentelijk overleg tussen omgevingsambtenaren en experts.
- Een ingrijpender voorstel is dat gemeenten zouden verplicht moeten worden een toegankelijkheidsambtenaar aan te stellen, indien ze geen beroep doen op experts toegankelijkheid. Of anders dat de vergunningsaanvrager verplicht wordt een advies van een externe adviesinstantie zoals Inter toe te voegen bij de aanvraag. Dit advies zou dan wel best kosteloos zijn.
- Anderen geven aan dat dit geen kerntaak van de omgevingsambtenaar is: "Toegankelijkheid is een materie waar stedenbouwkundigen en ruimtelijke planners in hun opleiding niet mee geconfronteerd worden, simpelweg omdat het geen echt stedenbouwkundig of ruimtelijk aspect is."

Net zoals het voldoen van een gebouw aan de [EPB-regelgeving](#) niet binnen de [omgevingsvergunningaanvraag](#) gecontroleerd wordt, zou dit voor de toegankelijkheid ook zo moeten zijn. Op zijn minst zou de controle door de stedenbouwkundige ambtenaar moeten beperkt worden tot de algemene inrichting van de omgeving van een project, zoals bijvoorbeeld het voorzien van het correcte aantal aangepaste parkeerplaatsen, hellende vlakken als toegang tot een gebouw, enz. hoewel de hellingsgraad controleren op juistheid dan weer moeilijker wordt... (omgevingsambtenaren)

Eén van de punten, het inschakelen van een externe adviesinstantie zoals Inter, gebeurt vandaag ook al. Door onder andere de genoemde problemen rond tijd en expertise, willen bepaalde lokale besturen zich ervan verzekeren dat de regelgeving toegepast wordt en de toegankelijkheid is verzekerd. De wijze waarop kan verschillen van gemeente tot gemeente. Sommige gemeenten leggen het advies op voor alle dossiers (door ontwerpers te vragen om voorafgaandelijk advies te vragen en dit toe te voegen bij de bouwaanvraag), sommige sturen systematisch alle dossiers door ter controle en anderen schakelen Inter in als er afwijkingen gevraagd worden.

Zowel ontwerpers als ambtenaren zijn van mening dat een controle bij de vergunningsaanvraag uitermate nuttig is om de doelstellingen van de toegankelijkheidsverordening beter te bereiken.

- Grafiek 25 (de mate waarin ontwerpers uit de onlinebevraging al beroep deden op een advies van Inter) geeft aan dat er in 16% van de ambtenaren uit de onlinebevraging altijd beroep doet op Inter.
- Grafiek 24 (dossierevaluatie: Werd er een toegankelijkheidsadvies toegevoegd?) geeft aan dat bij 20% van de dossiers van de dossierevaluatie, de ambtenaar beroep deed op advies van Inter na het indienen van de vergunningsaanvraag.

Bij de onlinebevraging van de ambtenaren over de wijze van beoordeling, geeft bijna 50% van de ambtenaren aan dat ze een toegevoegd toegankelijkheidsadvies van Inter volgen. Bijna 31% geeft aan nog een eigen beoordeling te doen met het advies van Inter in het achterhoofd. Bijna 19% geeft aan nog nooit een toegankelijkheidsadvies bij de aanvraag gehad te hebben.

We merken echter dat het advies voor de toegankelijkheidsverordening, zoals ze vandaag gebeurt, geen garantie is op een correcte toepassing van de verordening en een goede uitvoering. We zien bijvoorbeeld al dat wanneer een omgevingsambtenaar “gunstig onder voorwaarden” oordeelt, er vaak als voorwaarde het volgende wordt opgelegd:

- “Het advies van Inter is op te volgen.” (25x)
- “Er moet voldaan worden aan de bepalingen zoals vermeld in de verordening.” (13x)
- Een specifieke verwijzing naar bepaalde artikels van de verordening (19 x)

Uit het focusgesprek met ambtenaren horen we dat “gunstig onder voorwaarden” voor aanvragers vaak gelijk gesteld wordt met “gunstig” omdat er in de praktijk geen tweede controlepunt is om te kijken of de voorwaarden weldegelijk vervuld zijn.

We horen hier ook dat ambtenaren, ook diegenen die toegankelijkheid zelf controleren, voorstander zijn van betere ondersteuning door experts bij de controle o.a. door verplichte adviezen die toegevoegd zijn aan de bouwaanvraag:

- De adviesvraag toegankelijkheid (via Ceviro-platform – webgebaseerde toepassing voor vergunningen) kan verplicht opgenomen worden in de te vragen adviezen (door de omgevingsambtenaar) zodat er bij de omgevingsambtenaren een automatisme voor toegankelijkheid ontstaat.
- In tegenstelling met andere adviezen zoals van de brandweer bv. is toegankelijkheid geen verplicht advies maar een facultatief in te winnen advies. Bij de goedkeuring van de bouwaanvragen hebben lokale besturen vaak enkel aandacht voor de verplicht in te winnen adviezen, en maakt toegankelijkheid zo geen deel uit van het beoordelingsproces.
- Een verplichte adviesvraag én bindend advies is noodzakelijk op alle overheidsniveaus.
  - Indien er gemeentelijk wel intern of extern advies gevraagd worden, dan geldt dat blijkbaar niet voor vergunningen afgeleverd door het Vlaams Gewest op de Provincies volgens het subsidiariteitsprincipe. Zo worden er vergunningen verleend waarbij men geen rekening hield met de toegankelijkheidsverordening, waardoor er soms grote aanpassingen nodig zijn mét een nieuwe vergunningaanvraag tot gevolg. Maar daarenboven wordt het gebouw uitgevoerd zonder dat er toegankelijkheids-criteria werden opgelegd in de vergunning waardoor dit dus niet afdwingbaar is.

3.3.5.2 Handhaving en sanctionering

Gebruikers geven aan in de onlinebevraging en het focusgesprek, dat **handhaving en sanctionering** vandaag ontbreekt of dat ze hier grote vragen bij hebben. Ook bij de ambtenaren als de ontwerpers komt handhaving bij de uitvoering naar voor als een belangrijk element om meer impact te hebben op de effectieve toegankelijkheid.

Zonder controle is het toepassen van de wetgeving toegankelijkheid een vrijgeleide. Toegankelijkheid moet juridisch afdwingbaar worden door de wetgeving meer te laten doorwegen door sanctionering (bv. boetes) of beloning (cf. vermindering onroerende voorheffing bij een bepaald E-peil). (ontwerpers)

Verordening opnemen in het Omgevingsloket zoals MER (omgevingsambtenaren)

Handhaving is belangrijk (onderwijs).

*Controle mag geen pure bestraffing zijn, het kan ook **belonend** werken (bv. bij BEN-woningen dat je minder onroerende voorheffing moet betalen). (ontwerpers)*

Daarenboven merken ontwerpers en omgevingsambtenaren op dat er maar effectief resultaat geboekt kan worden door een dubbele toetsing: bij omgevingsaanvraag en bij ingebruikname. Ook gebruikers beamen dit.

Ik vind het een heel verkeerd uitgangspunt van de verordening om toegankelijkheid enkel te beoordelen bij de bouwaanvraag. Dit is wel een belangrijke stap natuurlijk maar het mag daar niet stoppen. Er moet veel meer controle gebeuren op de correcte uitvoering van de toegankelijkheid. Er gebeurt een controle op de initiële plannen, maar niet bij oplevering van het gebouw. Dat is nochtans cruciaal. In de uitvoering veranderen soms kleine zaken die een impact hebben op de toegankelijkheid. (gebruikers)

De handhaving is op vandaag zeer beperkt. Bij een contact met het handhavings- en sanctioneringsbeleid in Vlaanderen, alsook bij de lokale handhavingsambtenaren, horen we dat er momenteel (in Vlaanderen) niets ondernomen wordt omwille van volgende redenen:

- Toegankelijkheid behoort **niet tot de gewestelijke handhavingsprioriteiten**.
- Op het lokale niveau blijkt **onvoldoende expertise** voorhanden voor een nauwgezette controle.

*Handhaving gebeurt in de praktijk niet omdat er een **te grote expertise nodig is om alle normen in de praktijk te bekijken**. (ambtenaren)*

Ook uit het **terreinonderzoek** (zie punt [2.1.4](#)) blijkt het belang van controles op de uitvoering. Van de 8 projecten die voldoen aan de verordening op vergunningsaanvraagniveau (op plan), is er in de **praktijk geen enkel dat effectief voldoet aan de regelgeving**.

Ook uit de **casestudies ontwerp onderzoek**, blijkt dat er in de uitvoeringsfase nog tal van wijzigingen aan het gebouw kunnen aangebracht worden, die een grote impact hebben op de toegankelijkheid. Zo bleek in vier cases dat de uitvoering telkens anders was gebeurd dan op de vergunningsaanvraagplannen vermeld stond. Het gaat dan over:

- Aanpassingen aan de buitenomgeving die niet uitgevoerd zijn.
- De automatisatie van deuren die voorzien is op de plannen, werd niet uitgevoerd.
- De inrichting van het sanitair blok werd anders uitgevoerd.

In een aantal cases gebeuren er ook fouten in de uitvoering (bv. een foute inrichting van het aangepast toilet). Dit is meer te wijten aan het niet verplicht zijn van zowel artikel 30 als 31. Heel wat ontwerpers kiezen ervoor om artikel 30, die de minimale maatvoeringen oplegt, toe te passen. Echter in artikel 31 worden de gebruikersmaten per toestel (toiletspot, wastafel ...) omschreven die het effectieve gebruik van een aangepast toilet bepalen.

Het is wat eigen aan het bouwproces dat zaken anders kunnen lopen dan oorspronkelijk gepland en dat er dan wijzigingen worden uitgevoerd. Architect, bouwheer en uitvoerder zijn zich vaak niet bewust van de ingrijpende gevolgen die dit kan hebben voor de toegankelijkheid. Andere maatvoering, afwerking, of inrichting kunnen ogenschijnlijke details lijken, maar kunnen de toegankelijkheid aantasten of zelfs teniet doen. Dit is jammer want zo renderen de investeringen die de bouwheer doet niet. Dit is in grote mate terug te voeren naar het tekort aan inzicht en kennis van toegankelijkheid van zowel de ontwerper als de uitvoerder als de bouwheer. Handhaving maar ook bewustmaking en kennisverhoging op alle niveaus is noodzakelijk om vooruit te kunnen gaan.

3.4 Hoe effectief is de toegankelijkheidsverordening in de praktijk?

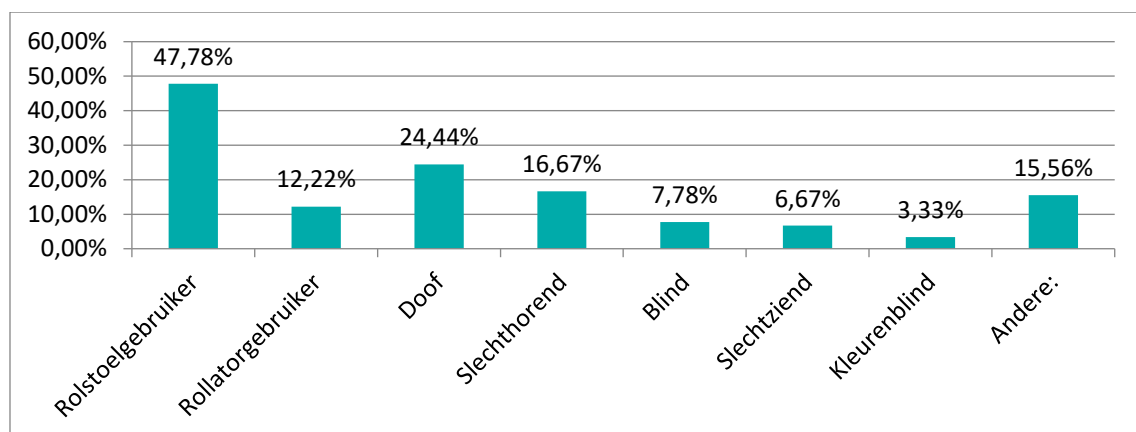
Het zijn de gebruikers van een gebouw die in eerste instantie de toegankelijkheid aan de lijve ervaren. Hun oordeel is dus bepalend. De gebruikers van publieke gebouwen zijn zeer divers en het was in het kader van dit onderzoek niet mogelijk om uitvoerig en diepgaand de verschillende typologieën van gebouwen door alle gebruikers te laten testen. We hebben ons enerzijds gebaseerd op de algemene ervaringen van de eindgebruikers (onlinebevragingen en focusgesprek), en anderzijds op de dossierevaluatie en de terreinbezoeken samen met gebruikers

Alhoewel alle gebruikers (on)toegankelijkheid ervaren, hebben we gekozen om zeker de meest kwetsbare gebruikers nl. de personen met een beperking, voor wie een gebrek aan toegankelijkheid aanleiding kan zijn tot uitsluiting van het maatschappelijk leven, een stem te geven.

De respondenten waren:

- 62% is een persoon met een handicap.
- 17% is een familielid, vriend of collega van een persoon met een handicap.
- 21% is een persoon zonder lichamelijke handicap

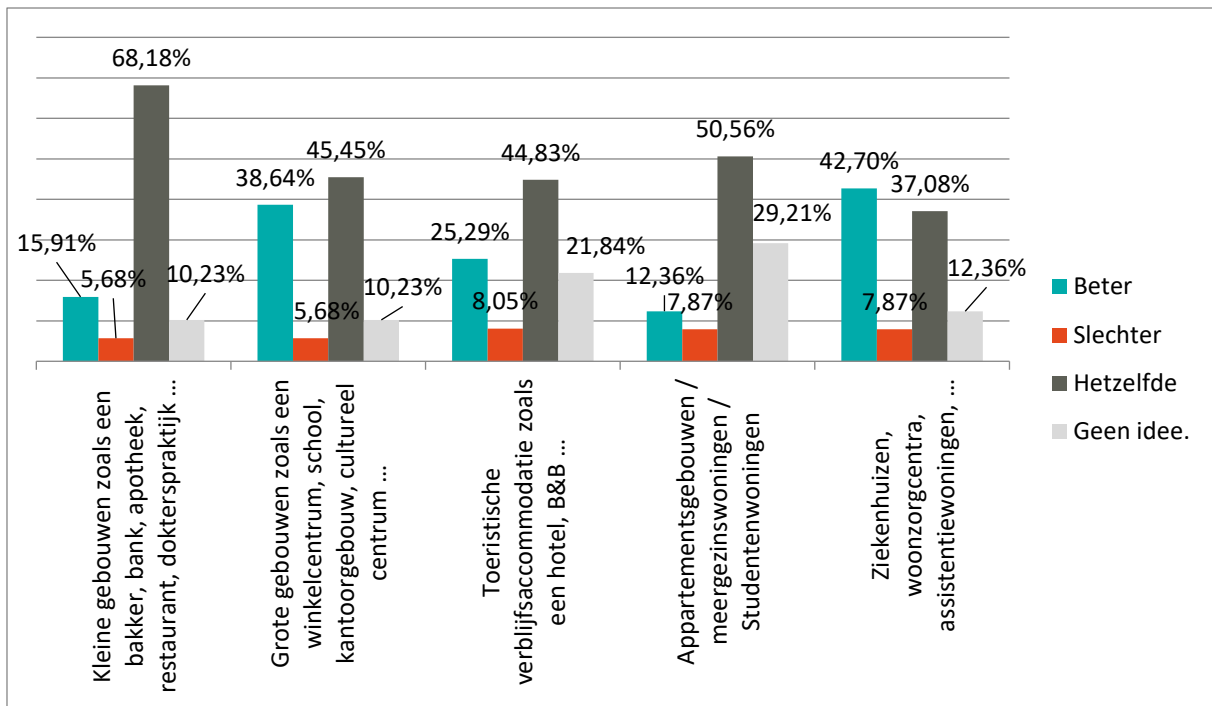
Als men spreekt vanuit de visie van een persoon met een handicap, dan gaat het over volgende handicaps:

Grafiek 26: Vertegenwoordiging van handicaps in de onlinebevraging van gebruikers (meerdere antwoorden waren mogelijk)

De meeste gebruikers vinden dat de graad van toegankelijkheid van nieuwe of gerenoveerde gebouwen in de voorbije 8 jaar onveranderd is. Bij een aantal types gebouwen hebben 30 à 40% van de gebruikers de algemene indruk dat er een verbetering is. Deze indruk situeert zich grotendeel bij grote gebouwen (bv. winkelcentrum, school, kantoorgebouw, cultureel centrum ...), toeristische verblijfsaccommodaties en welzijns- en gezondheidsvoorzieningen. Bij elke type gebouw is een klein percentage van de bevraagde gebruikers van mening dat er een verslechtering is.

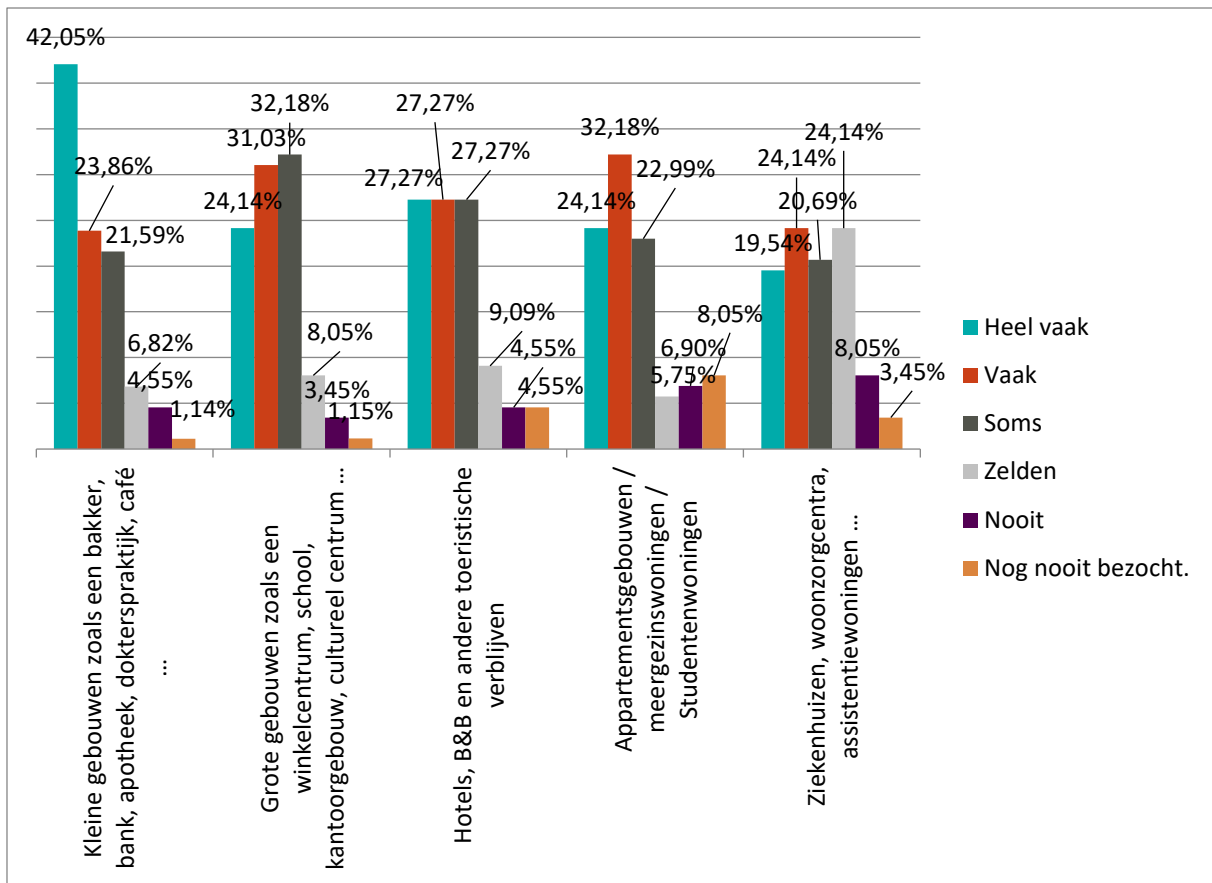
“Ik woon zelf in een nieuwbouw (2015 opgeleverd) en toegankelijk is gelijk aan ‘nul’, niet enkel voor rolstoelgebruikers.” (gebruikers)

Grafiek 27: Mening van de gebruikers over de verbetering van de toegankelijkheid van nieuwe of gerenoveerde gebouwen in de voorbije acht jaren

Over het algemeen geven gebruikers aan dat ze “soms”, “vaak” of zelfs “heel vaak” problemen ervaren. De meeste problemen blijken voor te komen in kleine gebouwen. Daarnaast getuigen de gebruikers dat de gebouwen van onderwijs, toerisme, restaurants/cafés en cultuur het minst toegankelijk zijn.

De ervaringen van deze gebruikers zijn niet rechtstreeks te koppelen aan de toepassing van de verordening, maar tonen wel dat gebruikers nog veel stotten op hindernissen als het gaat om toegankelijkheid.

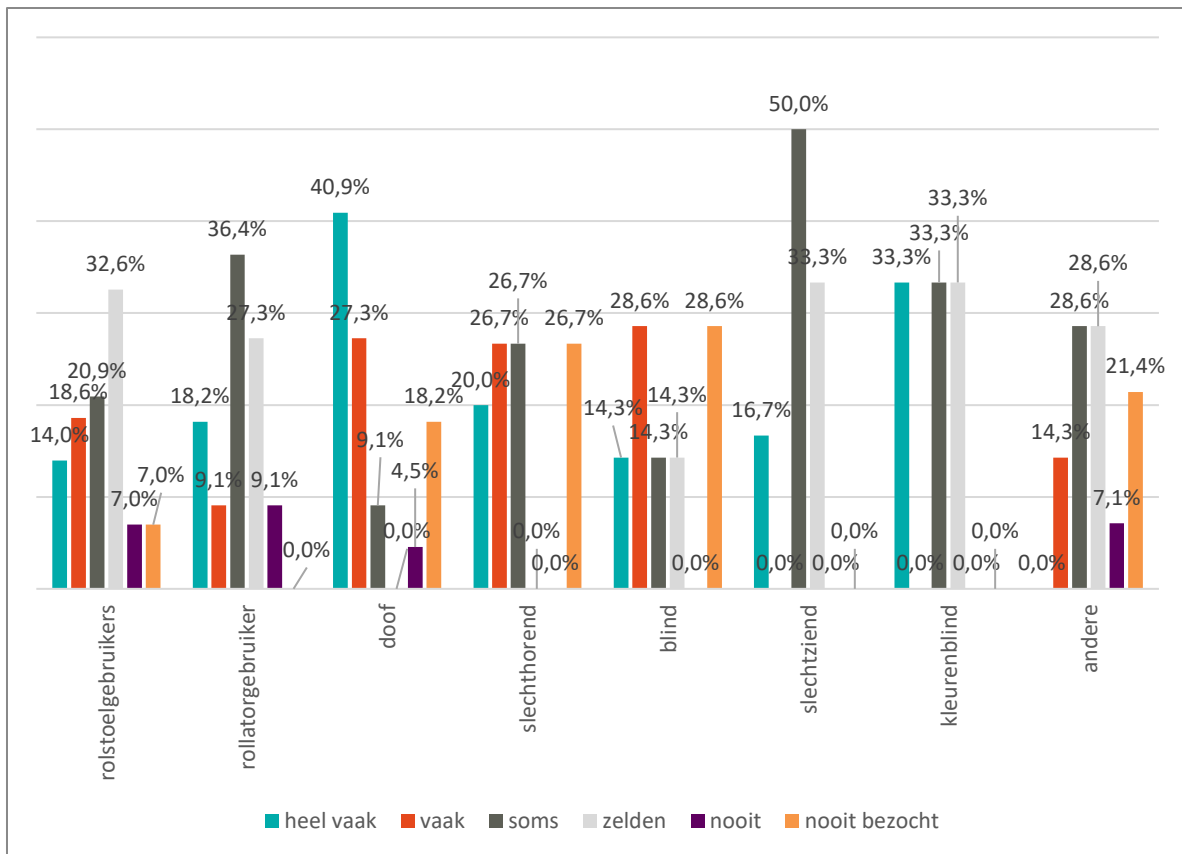

Grafiek 28: Overzicht van de welke gebouwen waar gebruikers problemen ondervinden met toegankelijkheid

Bij gebouwen met de functie welzijn, is de mening van de gebruiker het meest verdeeld. Als we hierop inzoomen, zien we dat de doven percentueel “heel vaak” tot “vaak” problemen ervaren in deze gebouwen. Ook slechthorende personen ervaren “soms”, “vaak” tot “heel vaak” problemen. Knelpunten die ze ervaren, hebben te maken met de veiligheid (bv. visueel signaal bij brandalarm), bij directionele communicatie, het inschakelen van (afstands)tolken en akoestiek.

De blinden, slechtzienden en kleurenblinden zijn verdeeld. Rolstoelgebruikers en personen met een andere vorm van handicap (bv. CVS, ASS, loopmoeilijkheden ...) ervaren “zelden” tot “soms” problemen. Bijkomend beschrijven gebruikers ook dat de specifieke problemen die zich hoofdzakelijk binnen welzijns- en gezondheidsinstellingen bevinden, te wijten zijn aan de te kleine kamers.

Grafiek 29: De frequentie van problemen ervaren door verschillende gebruikers in welzijnsvoorzieningen zoals ziekenhuizen, woonzorgcentra, assistentiewoningen

De ervaringen van de gebruikers worden bevestigd in de resultaten van de dossierevaluatie.

Bij de 8 terreinonderzoeken bleek geen enkel van de correct gunstig beoordeelde dossiers in de praktijk te voldoen aan de toepasselijke regelgeving. De gebruikers geven aan dat men in het gebouw wel kan gebruiken (bv. voor een rolstoelgebruiker voldoende ruim), maar het gebouw niet zelfstandig kan gebruiken door een aantal afwerkingsfouten.

Bij een aantal cases geeft men daarenboven aan dat het toepassingsgebied te klein is om een effectieve toegankelijkheid te realiseren. Dit is bij:

- Restaurants/café's: de afwezigheid van een aangepast toilet is hier een must, ook al is de publiek toegankelijke oppervlakte kleiner dan 150 m² (waardoor sanitair nu niet onder het toepassingsgebied valt). Men geeft ook aan dat de opties voor personen met een mobiele beperking verengt worden als er naast de verbruiksruimte op het gelijkvloers, een verbruiksruimte op de verdieping aanwezig is (die niet moet voldoen in de huidige toegankelijkheidsverordening).
- Medische dienstverlening: deze moet volledig toegankelijk zijn, ook al is de publiek toegankelijke oppervlakte kleiner dan 150 m² (waardoor nu enkel de toegang en het toegangspad onder het toepassingsgebied vallen).

Bij de cases ontwerpmatig onderzoek merken we dat de intentie er vaak wel is om de toegankelijkheidsverordening toe te passen, maar dat ontwerpers moeite hebben met het hoe en waarom van bepaalde normen, een correcte implementatie, het weten welke oplossingen in een bepaalde context het meest geschikt zijn ... en dat de juiste attitude er vaak nog niet is.

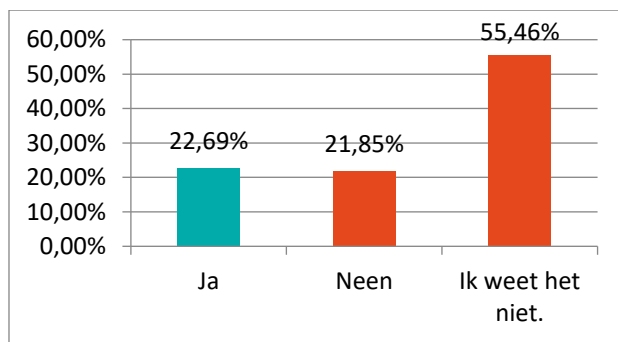
3.5 Moet de toegankelijkheidsregelgeving inhoudelijk worden aangepast?

In dit deel focussen we op de inhoud van de toegankelijkheidsverordening. We bekijken eerst de mening van de respondenten uit de onlinebevragingen, dit combineren we met de resultaten uit de dossierevaluatie en toetsten we af in de focusgesprekken.

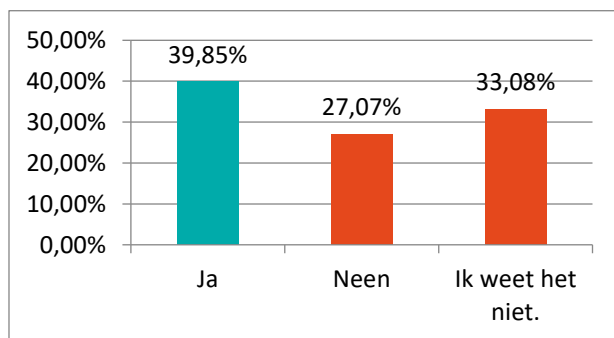
Algemeen ervaren we de teneur dat de doelstelling van de regelgeving, namelijk het garanderen van structurele toegankelijkheid van het gebouw, een goede basis is.

Gebruikers geven in de onlinebevraging en het focusgesprek wel wat opmerkingen over het toepassingsgebied en de normen van de toegankelijkheidsverordening. Bij de groep van **ontwerpers en ambtenaren** zijn de meningen minder eenduidig. Slechts 23% van de ambtenaren geeft aan dat ze denken dat er een aanpassing nodig is. Bij ontwerpers is dit bijna 40% die denkt dat er een aanpassing nodig is.

“Ik zou durven voorstellen dat alle nieuwbouwwoningen in het kader van duurzaamheid ± ook toegankelijk zouden kunnen zijn, er dient een algemeen bewustzijn rond onze gezondheid te komen want het kan eenieder overkomen en dan is het belangrijk eventueel te kunnen blijven wonen waar men zich thuis voelt.” (ontwerper)

Grafiek 30: Ambtenaren: is er een aanpassing van het toepassingsgebied nodig?

Grafiek 31: Ontwerpers: is er een aanpassing van het toepassingsgebied nodig?

In de open antwoorden en in de focusgesprekken horen we wel dat er nood is aan termverduidelijkingen bv. “Wat is een ‘accommodatie?’”, “Moet een private berging bij een meergezinswoning voldoen?”.

In deel [3.5.1](#) en [3.5.2](#) focussen we op inhoudelijke opmerkingen over het toepassingsgebied en de normen zoals ze nu ingeschreven staan binnen de huidige context van de verordening.

Met de ‘principiële opmerkingen’ in deel [3.5.3](#) willen we de opmerkingen aankaarten die verder gaan dan louter inhoudelijke opmerkingen over het toepassingsgebied en de normen. Deze opmerkingen zijn gemaakt door de doelgroep van personen met een handicap, maar ook andere stakeholders, omdat men de toegankelijkheidsverordening als **te beperkt ervaart om integrale toegankelijkheid te realiseren**.

3.5.1 Is er een aanpassing van het toepassingsgebied nodig (art. 2 t.e.m.10)?

Over het algemeen vinden gebruikers toegankelijkheid in alle types gebouwen heel belangrijk.

Ziekenhuizen, woonzorgcentra en assistentiewoningen steken er bovendien met bijna 96% die dit heel belangrijk vindt. Maar ook in andere gebouwen (grote en kleine) is toegankelijkheid heel belangrijk. Er is geen enkel type gebouw waar toegankelijkheid als onbelangrijk wordt beschouwd door gebruikers.

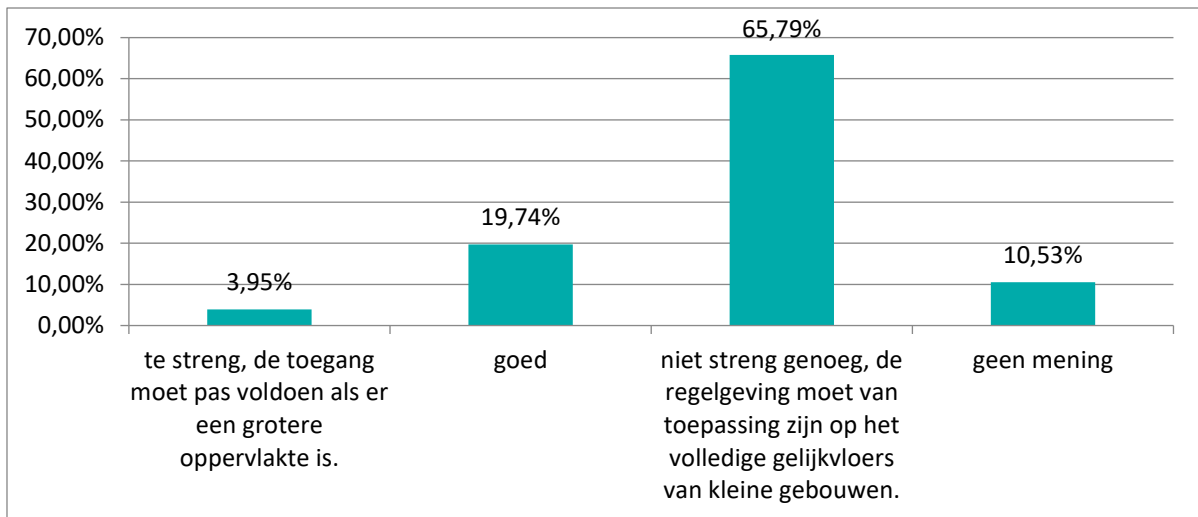
Het merendeel van de bevroegde gebruikers vindt dat de regelgeving **voor kleine gebouwen strenger** (art. 2) moet zijn. Momenteel is de toegankelijkheidsverordening voor gebouwen kleiner dan 150 m² enkel van toepassing op het toegangspad en de toegang. Gebruikers vinden dat de regelgeving op het volledige gelijkvloers van alle kleine gebouwen van toepassing moet zijn.

“Wat ben je met een toegankelijke toegang als je binnen niet kan bewegen?” (Gebruikers)

- Daarnaast worden in de open antwoorden nog een aantal specifieke zaken vermeld over het type **restaurants en cafés**. Ook hier wordt de toegankelijkheid als zeer belangrijk ervaren. Vooral dan de aanwezigheid van een aangepast toilet. **Tijdens de terreinbezoeken geven gebruikers dezelfde opmerking; er zou steeds een aangepast toilet aanwezig moeten zijn** ook al is de publiek toegankelijke oppervlakte kleiner dan 150 m² (waardoor sanitair nu niet onder het toepassingsgebied valt). Gebruikers geven ook aan dat de opties voor personen met een mobiele beperking verengt worden als er naast de verbruiksruimte op het gelijkvloers, een verbruiksruimte op de verdieping aanwezig is (die niet moet voldoen in de huidige toegankelijkheidsverordening).

“De lijst (bakker,...) omvat niet ‘taverne’ en ‘café’. Een plaats waar je iets kan drinken zou een verplichting tot installeren toegankelijk toilet mogen hebben.” (gebruikers)

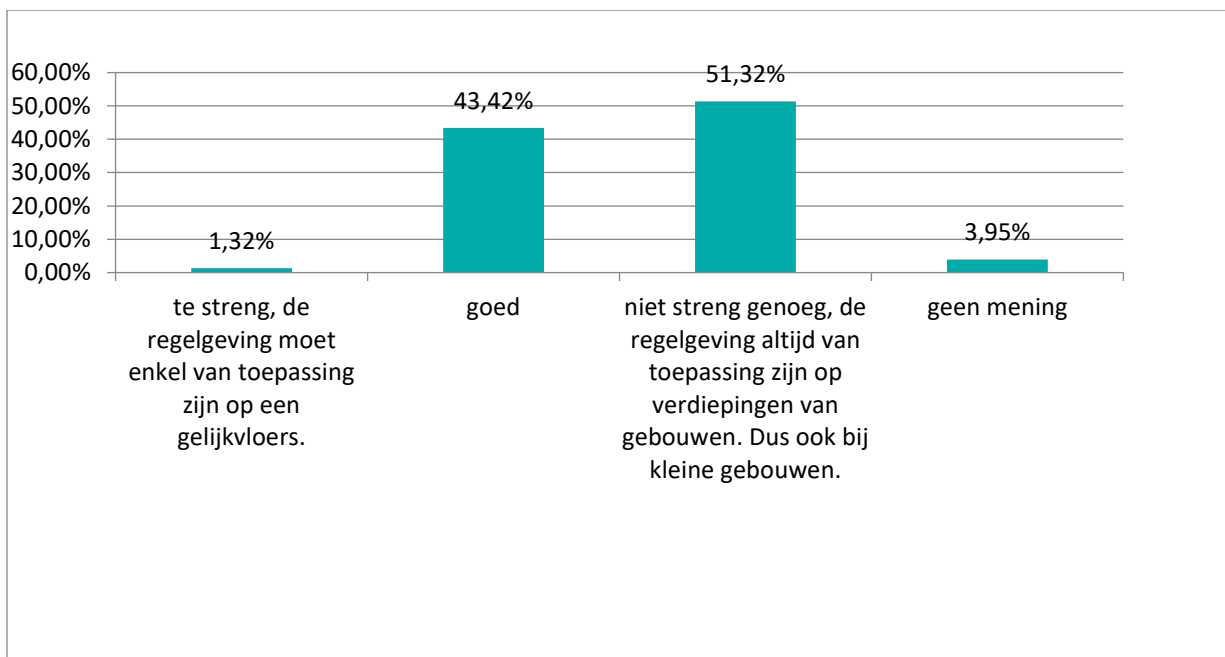
- Ook bij gebouwen voor **medische dienstverlening** (bv. tandarts, dokter ...) vinden gebruikers dat deze toegankelijk moeten zijn. Omwille van de functie “medische praktijk” zouden alle publiek toegankelijke ruimten moeten voldoen (dus ook de praktijkruimten, sanitair ...) onafhankelijk van de grootte van de publiek toegankelijke oppervlakte zoals nu het geval is in de huidige toegankelijkheidsverordening. Nu is het toepassingsgebied van gebouwen met een publiek toegankelijke oppervlakte kleiner dan 150 m² beperkt tot enkel de toegang en het toegangspad. Ook bij de terreinonderzoeken werd dit zo ervaren. Ambtenaren beamen dit. De toegankelijkheid van het hele project moet worden gegarandeerd.

Grafiek 32: Gebruikers: de regelgeving is voor kleine gebouwen (bakker, apotheek, dokterspraktijk, winkel) enkel van toepassing op de toegang en het toegangspad. Deze bepaling is ...?

De meningen over de **grote gebouwen** zijn verdeeld (art. 3).

- Voor grotere gebouwen vindt meer dan 40% het toepassingsgebied van de regelgeving goed.
- Meer dan 50% vindt het toepassingsgebied bij gebouwen kleiner dan 400 m² niet streng genoeg; ze moet ook steeds van toepassing zijn op de verdiepingen van de gebouwen.

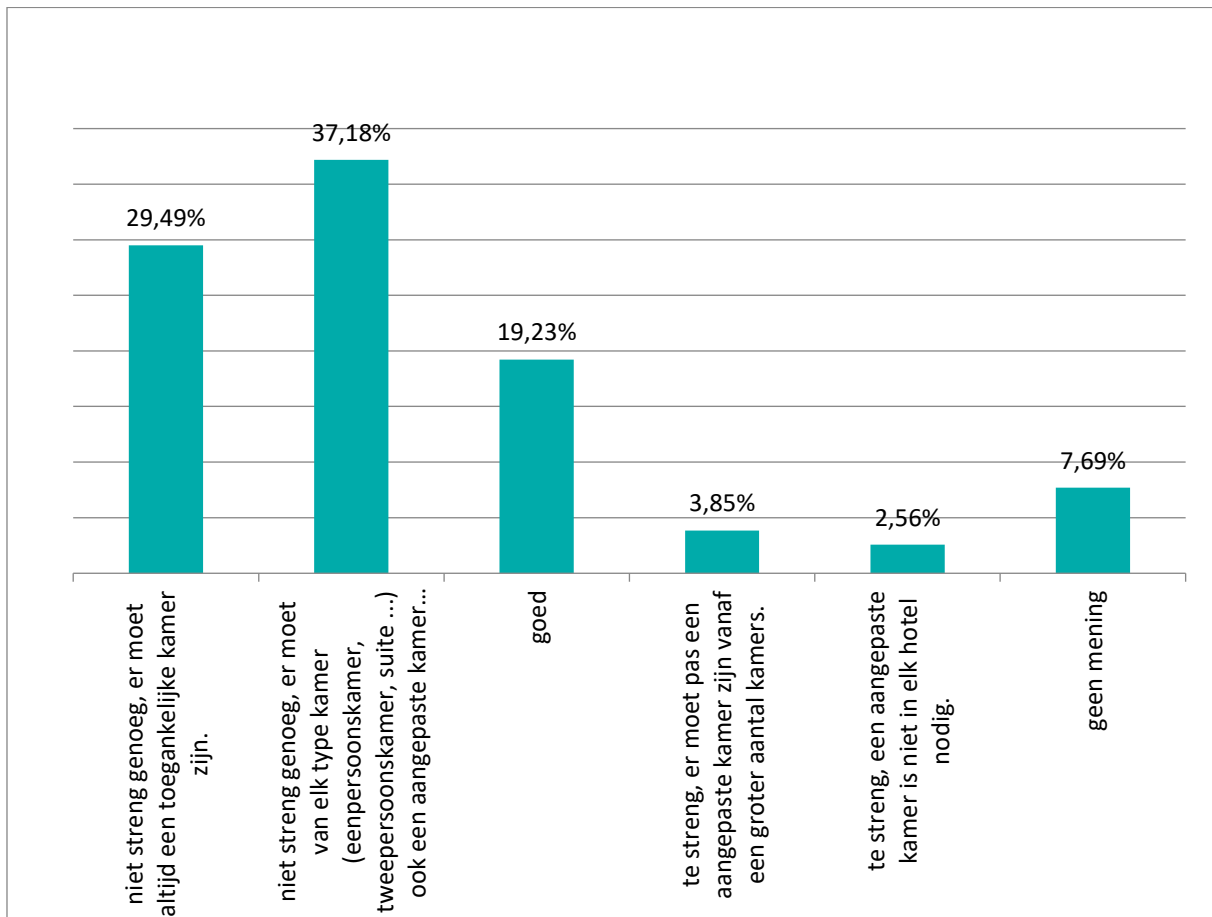
Grafiek 33: Gebruikers: de regelgeving is voor grote gebouwen (grote winkels, restaurants, scholen) van toepassing op het gelijkvloers én alle verdiepingen. Deze bepaling is ...?

Voor **toeristische verblijfsaccommodaties** (art. 4) zoals hotels, zijn de meningen verdeeld.

- Bijna 30% vindt het toepassingsgebied niet streng genoeg en geeft aan dat er altijd een toegankelijke kamer moet zijn.
- Bijna 40% geeft aan dat er zelfs van elk type kamer ook een aangepaste kamer moet zijn.
- Bijna 20% geeft aan dat het huidige toepassingsgebied voor hen goed is.

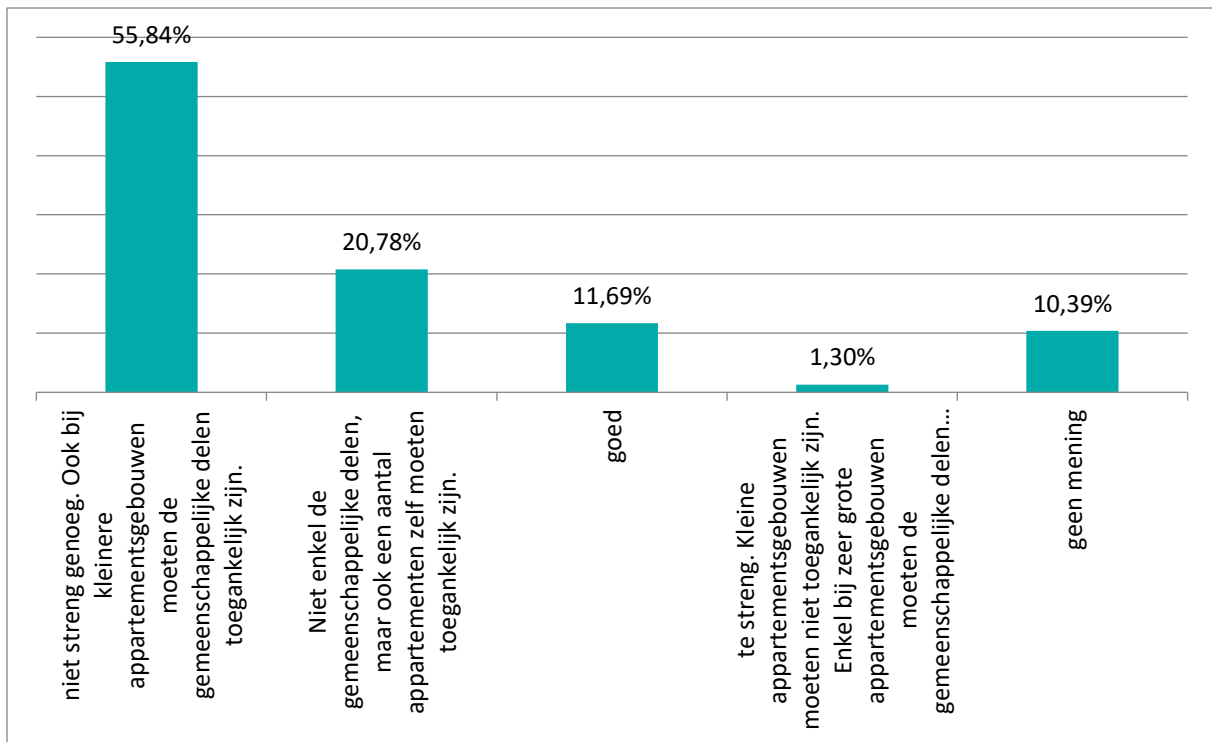
“De regelgeving of omschrijving van "een toegankelijke kamer" moet strenger worden! (het is bijvoorbeeld niet voldoende dat men met een rolstoel door de deur kan van een kamer, men moet ook IN de kamer voldoende ruimte hebben om in een rolstoel zich zelfstandig te kunnen bewegen!)” (gebruikers)

Uit de focusgesprekken blijkt echter dat de aanwezigheid van een aangepaste badkamer in een aangepaste kamer niet voldoende is. Ook voor de kamer zelf moeten er normen opgelegd worden om de bruikbaarheid te garanderen.

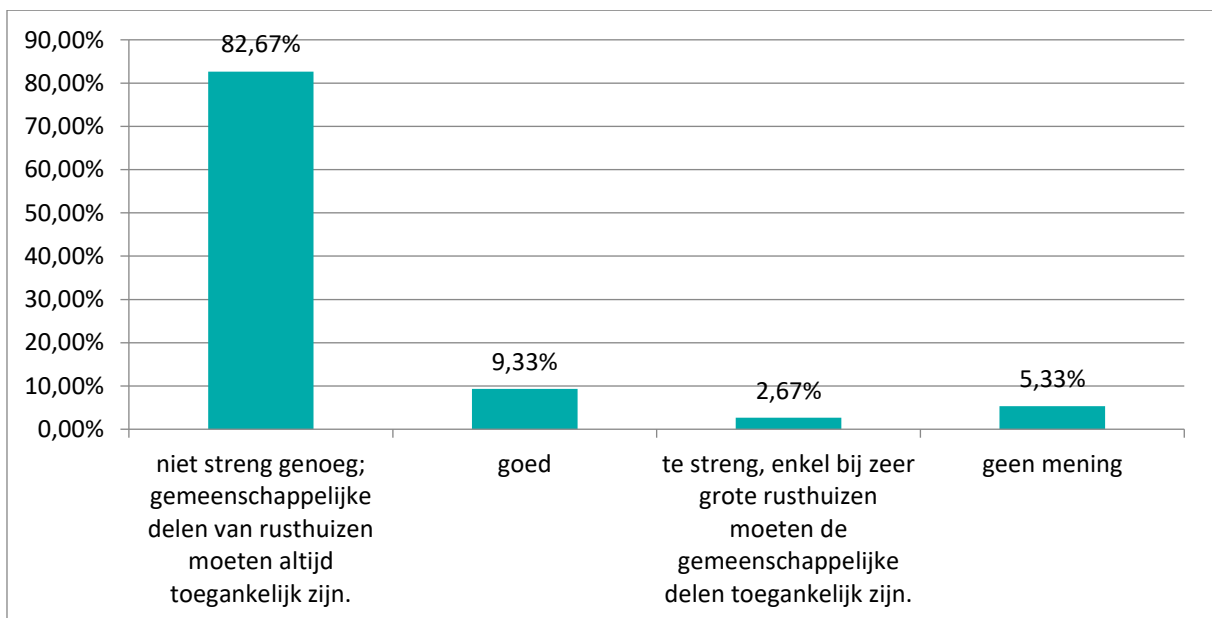
Grafiek 34: Gebruikers: de regelgeving verplicht hotels met meer dan 10 kamers om een toegankelijke kamer te voorzien. Deze bepaling van 10 kamers is ...?

De regelgeving toegankelijkheid moet voor **meergezinswoningen** (art. 5) strenger zijn volgens meer dan 55% van de bevroegde gebruikers. Ze vinden dat ongeacht de grootte van de meergezinswoning, de gemeenschappelijke delen moeten toegankelijk zijn. Daarnaast wensen ze ook dat de **private wooneenheden voldoen** (zie [3.5.3.4](#)).

Grafiek 35: Gebruikers: de regelgeving is van toepassing op de gemeenschappelijke delen (gangen en toegangen) van appartementsgebouwen met minstens 6 appartementen. Deze bepaling van 6 appartementen is ...?

Voor **woonzorgcentra** (art. 5) vindt meer dan 80% dat alle gemeenschappelijke delen toegankelijk moeten zijn, ongeacht de grootte van het woonzorgcentrum. En dus niet enkel vanaf 20 kamers met toegangsdeuren over meer dan twee niveaus.

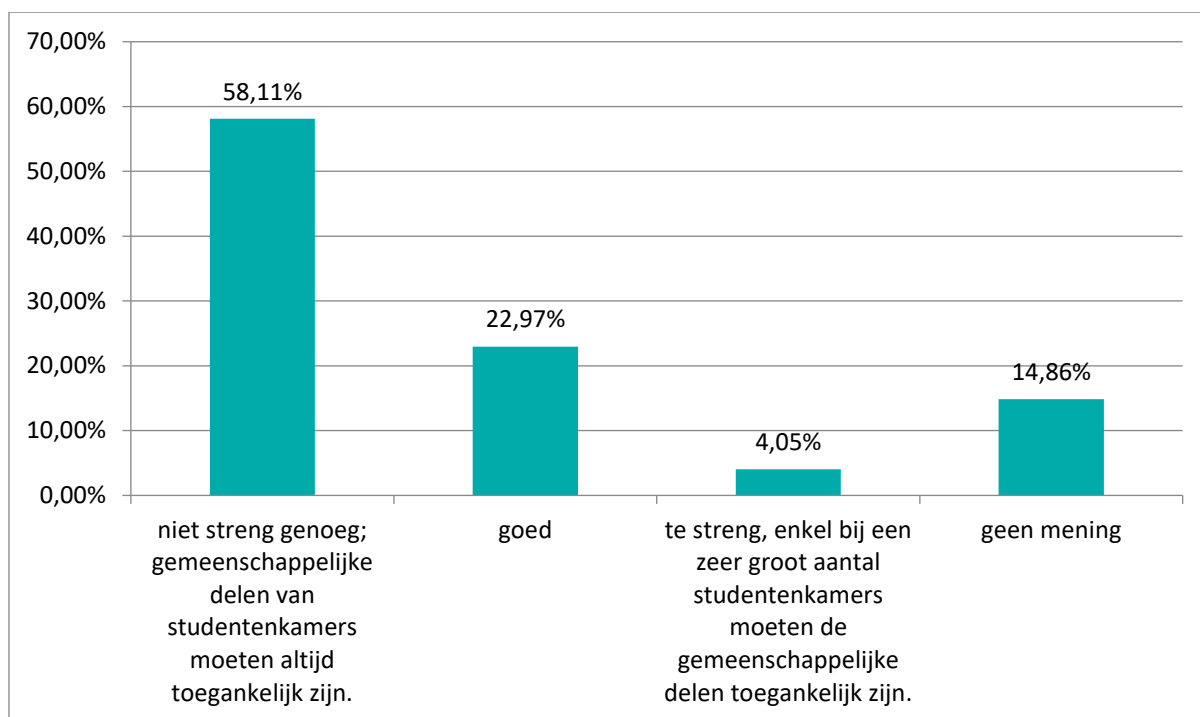

Grafiek 36: Gebruikers: de regelgeving is van toepassing op de gemeenschappelijke delen (gangen en toegangen) van rusthuizen met minstens 20 kamers. Deze bepaling van 20 kamers is ...?

Voor **studentenhuisvesting** (art. 5) vindt bijna 60% dat alle gemeenschappelijke delen toegankelijk moeten zijn, ongeacht de grootte. Bijna 23% vindt de regelgeving goed. In de open antwoorden wordt er aangegeven dat er ook **minstens een voldoende aantal kamers toegankelijk moeten zijn**:

“Niet enkel de gemeenschappelijke delen moeten toegankelijk zijn, uiteraard moeten er ook minstens een aantal kamers toegankelijk zijn” (gebruikers)

“Vanaf meer dan 8 kamers zou er toch wel toegankelijkheid moeten zijn.” (gebruikers)

Grafiek 37: Gebruikers: de regelgeving is van toepassing op de gemeenschappelijke delen (gangen en toegangen) van studentenkamers met minstens 20 kamers. Deze bepaling van 20 kamers is ...?

Bij de vraag tot **versoepelen**, zijn de meningen van architecten en ambtenaren vrij gelijklopend zijn, maar er zijn accentverschillen. Zo zijn ambtenaren meer concreet over wat ze precies willen dat versoepeld wordt. Ze geven bijvoorbeeld aan dat het **percentage aangepaste parkeerplaatsen** te veel is.

Bij ontwerpers ligt de klemtoon meer op het principe van de beoordeling van toegankelijkheid. Ze zijn vragende partij voor het niet beperkt zijn tot aanstippen van regeltjes, maar het beoordelen van wat logische, haalbare en wenselijke ontwerpbeslissingen zijn voor elk project afzonderlijk bv. bij renovatie, erfgoed (zie [3.5.3.1](#) en [3.5.3.5](#)).

Ambtenaren, en de toeristische sector, vinden dan weer dat de normen op de **toegangsdeuren van de niet-toegankelijke kamers bij toeristische verblijfsaccommodaties** overbodig zijn. De meeroppervlakte die dit vereist, wordt vaak gecompenseerd in de maatvoering van de badkamer. Volgens de stakeholders haalt dit de regelgeving onderuit omdat het volgens hen niet essentieel is aangezien er specifieke kamers voor rolstoelgebruikers (aantal aangepaste kamers) worden gevraagd.

3.5.2 Is er een aanpassing van de normen nodig (art. 11 t.e.m.32)?

Als we de groep gebruikers vragen wat onmisbaar is in een toeristisch verblijf, een woongebouw, een groot of klein publiek gebouw, dan kunnen we concluderen uit de antwoorden dat alle **elementen die in de verordening opgenomen zijn, onmisbaar zijn** in elk type gebouw. Echter vragen gebruikers toch een uitbreiding, verstrenging en ruimere toepassing (afwerking ...).

Ontwerpers geven in het algemeen aan geen grote problemen te ondervinden in de toepassing van de normen. Zo zeggen ontwerpers in het focusgesprek dat de normen **niet te streng** zijn. Als deze nodig zijn om met een rolstoel zelfstandig het gebouw te kunnen betreden, dan moet daar niets aan veranderd worden.

De normen van de toegankelijkheidsregelgeving zijn ook voor meer dan 55% van de bevroegde ontwerpers en meer dan 46% van de bevroegde ambtenaren **duidelijk**. 34% van de ontwerpers en 37% van de ambtenaren vindt ze duidelijk, noch onduidelijk. Slechts een zeer beperkt deel van de respondenten geeft aan dat de normen niet duidelijk zijn voor hen (7% ontwerpers, 15% ambtenaren).

Toch geeft 50% van de bevroegde **ontwerpers** in de onlinebevraging aan dat de **normen aangepast** moeten worden. Dit komt voort uit 3 belangrijke knelpunten die ze ervaren:

- Ook bij ontwerpers komt de opmerking dat **de normen maar een “basistoegankelijkheid” bekomen en dat dit onvoldoende is**. (zie [3.5.3.2](#))
- Ontwerpers hebben meer opmerkingen, over verschillende thema's. Maar een groot deel daarvan tonen aan dat **de inhoud van de normen en/of toepassingsgebied niet volledig is begrepen of nog onduidelijk is**.
  - “Norm voor diepteligging van een deurkruk is te streng.” (ontwerpers)*
  - “Doorgangsbreedte gangen beperken tot wat echt noodzakelijk is, 1m50 is meer dan voldoende. Het hoeft echt niet meer te zijn zoals in bepaalde gevallen gevraagd wordt.” (ontwerpers)*
  - “Het grote verschil tussen de gevraagde afmetingen in ruwbouwfase en de afmetingen na afwerking : “De breedte van een looppad, gemeten tussen onafgewerkte binnenmuren, bedraagt minstens 175 cm, zodat na de afwerking van de wanden en met inbegrip van de ruimte voor plinten en leuning een vrije en vlakke doorgangsbreedte van minstens 150 cm gegarandeerd wordt.” In bv. meergezinswoningen , waar geen handgrepen tegen de muur zijn, is dit niet van toepassing. Het is enkel mogelijk dit op 150cm te tekenen mits een afwijking, dat is wat overdreven. ” (ontwerpers)*
- Of het zijn opmerkingen over de **noodzaak voor een betere afstemming van de normen in verschillende contexten**, en vooral ook bij verbouwingen/renovaties. (zie [3.5.3.1](#))

Ambtenaren hebben in het algemeen niet zoveel opmerkingen bij de normen. Slechts 25% zegt dat de normen moeten aangepast worden. 51% zegt “ik weet het niet”.

- Slechts in beperkte mate zijn er opmerkingen die zeggen dat de normen nog strenger zouden mogen.
- Er is vooral veel vraag naar **verduidelijking**, hoe moet je het **interpreteren** etc. en de **planafleesbaarheid**. (zie [3.3.2](#))

Ook in de focusgesprekken is de algemene teneur om geen te grote wijzigingen door te voeren. Versoepelen hoeft niet echt. Voor een verstrenging is het merendeel van stakeholders in de focusgesprekken ook niet te vinden. Te veel regels zouden weerzin opwekken voor toegankelijkheid.

Uit de onlinebevraging bij ambtenaren, uit de plaatsbezoeken én ook uit de **casestudies ontwerpend onderzoek** is er de vraag om:

- zowel **art. 30** (normen over de maatvoering van de ruimte van het aangepast toilet) **als art. 31** (normen over de inrichting van het aangepast toilet) van de verordening verplicht te maken. Het blijkt immers dat de maatvoering van de ruimte van het aangepast toilet correct wordt voorzien, maar dat het vaak in de uitvoeringsfase mis loopt met de inrichting ervan.
- meer duidelijkheid te creëren over de normen voor **liften met toegangsdeuren aan aanpalende zijden**. De noodzakelijk grotere **afmetingen** zijn enkel onrechtstreeks met een tekening in het verslag aan de Vlaamse regering opgenomen.

Zowel ontwerpers als ambtenaren geven een aantal voorbeelden waaruit blijkt dat het bepalen van het toepassingsgebied of toepassing van de normen op een (beperkt) deel van een gebouw soms nog te onduidelijk is. Voor de ambtenaren bleek dit al uit punt [3.3.2](#). Voor de ontwerpers wordt dit verder omschreven in punt [3.5.3.1](#).

3.5.3 Principiële opmerkingen over de toegankelijkheidsverordening en het realiseren van (integrale toegankelijkheid)

Er zijn **een aantal principiële opmerkingen** ten aanzien van de uitgangspunten die de verordening uitdraagt. Dit heeft te maken met de oorspronkelijke keuze om de toegankelijkheidseisen in te bedden binnen het beleid van ruimtelijke ordening.

Uit de onlinebevragingen, de focusgesprekken en de terreinbezoeken blijkt dat de verordening niet alle kansen te baat neemt om gebouwen zo toegankelijk mogelijk te bouwen. Het gaat dan over de omschrijving van basistoegankelijkheid, het beperkt zijn tot op plan afleesbare elementen, de keten van toegankelijkheid die niet letterlijk ingeschreven staat, de beperking in de afbakening van het toepassingsgebied (enkel publieke delen) ...

3.5.3.1 *Werken met een te behalen doelstelling zodat er op maat kan gewerkt worden bij complexe projecten en renovaties*

Ontwerpers geven aan dat de toegankelijkheidsverordening momenteel geen kader geeft om bij renovaties rekening te houden met de bestaande toestand of voor de toepassing in verschillende contexten. In deze gevallen is de toegankelijkheidsverordening niet steeds volledig te volgen of toe te passen. Er zou een mogelijkheid moeten bestaan om in deze situatie het louter toepassen van de normen te overstijgen zonder de doelstelling van de verordening uit het oog te verliezen. Ook vanuit verschillende focusgroepen met de ambtenaren en ontwerpers, geeft men aan dat er meer **doelstellingen (over het waarom, concept, esthetisch ...)** opgenomen moeten worden in de verordening.

Om dit te realiseren, menen ontwerpers dat er **een ruimer en ander mandaat nodig is voor de erkende adviserende instantie, Inter**. Een adviseur met expertise in toegankelijkheid kan beter inschatten hoe ver de marges reiken zodat de doelstelling van de toegankelijkheidsverordening niet in gevaar komt. In dit geval, zouden dergelijke renovatiecases op maat bekeken worden. De ontwerpers vrezen geen willekeur. Een pragmatische interpretatie gebaseerd op gedegen kennis is iets anders dan willekeur. Men haalt de vergelijking aan met de brandweer die ook een oordeelkundig maar geen standaard advies uitbrengt. De afweging die moet gebeuren om de doelstelling “een brandveilig gebouw” te bereiken, is niet altijd hetzelfde als het stringent volgen van de regels. Om grote verschillen in interpretatie te vermijden zijn peerreviews, intervisie en onderlinge afstemming tussen de adviseurs aangewezen. Het feit dat de adviseurs deel uitmaken van één organisatie vergemakkelijkt dit.

“De normen zouden adviserend en interpreteerbaar moeten zijn voor sommige vergunningsaanvragen, voornamelijk naar verbouwingen - functiewijzigingen - uitbreidingen.” (ontwerpers)

“Soms zijn de normen te rigide en zou er een toepassing naar de filosofie ervan mogelijk mogen zijn i.p.v. de strikte vertaling ervan in de norm (bv rolstoeltoegankelijkheid).” (ontwerpers)

Anderzijds blijkt ook uit de focusgesprekken dat **verschillende wetgevingen (bv. brandwetgeving, energie ...) beter op elkaar afgestemd moeten worden**. Deelnemers geven aan dat een gebouw moet voldoen aan een veelheid aan normen en eisen en dat toegankelijkheid hier in moet geïntegreerd worden. Ze erkennen ook dat een project bijna nooit aan alle eisen kan voldoen. Naargelang de sector kunnen bepaalde aspecten (bv. veiligheid) zwaarder doorwegen. In elk project moet er gestreefd moet worden naar de beste afstemming van alle regelgevingen, eisen en criteria.

*Een project moet vandaag aan zoveel normen voldoen. De **verschillende wetgevingen moeten beter op elkaar afgestemd worden** – in een gebouw kan **nooit** alles **100%** gevolgd worden. Bv. brandveiligheid, financieel, niveauverschil t.o.v. met openbaar domein, luchtdichtheid ... (gebruikers, onderwijs)*

Uniformiteit van de normen (Vlaams, Waals, Brussel) zou al belangrijk zijn als instrument om de toegankelijkheid te verbeteren. (Ontwerpers, Reca/handel/ dienstverlening/Beroepsunie van Architecten)

Voor de reca gaat men op de eerste plaats willen voldoen aan de regels van het FAVV (hygiëne en voedsel) en dan pas aan de regels voor toegankelijkheid. (Reca)

3.5.3.2 Toegankelijkheid voor andere doelgroepen is niet gegarandeerd

In de huidige toegankelijkheidsverordening is er gekozen om, omwille van de controle bij de vergunningsaanvraag, zich te beperken tot op plan afleesbare elementen.

Voor **andere doelgroepen** zoals personen met een visuele beperking, doven en slechthorenden ... zijn er daardoor nagenoeg geen normen opgelegd. Dit ervaart men vanuit de gebruikers zelf, maar ook vanuit andere stakeholders als een groot gemis en een vorm van discriminatie.

“De normen zijn voornamelijk gebaseerd op rolstoeltoegankelijkheid terwijl er een grote groep personen (visuele, mentale, ... handicaps) baat zou hebben bij maatregelen/regelgeving rond kleurcontrasten, geleiding in een gebouw, ...” (ontwerpers)

Het is duidelijk dat een oplossing moet gevonden worden om de toegankelijkheid in al zijn ruimtelijke aspecten (concept, plan, inrichting en uitvoering) te verankeren in een afdwingbare regelgeving of via andere instrumenten, zodat bepaalde doelgroepen niet in de kou blijven staan.

3.5.3.3 Controle voor de ingebruikname is nodig

Ambtenaren geven aan dat de verordening een goede houvast biedt. **Maar dat er naast de controle bij de vergunningsaanvraag, ook een controle bij de ingebruikname van een gebouw nodig is om te controleren of alle aspecten van de toegankelijkheidsverordening ook zo gerealiseerd zijn.**

Ambtenaren ondervinden nu dat niet alle aspecten van de toegankelijkheidsverordening op plan vermeld worden door de ontwerpers.

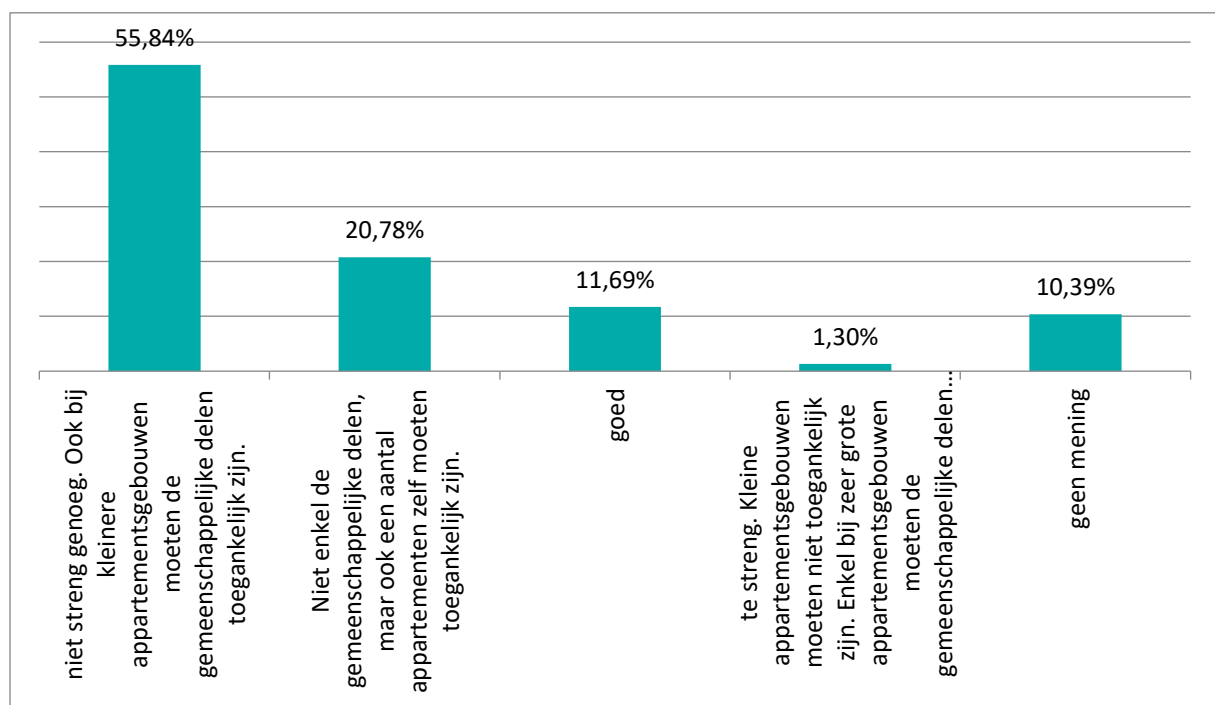
3.5.3.4 Ook private delen in gebouwen meenemen

Ambtenaren en gebruikers vinden dat als er geïnvesteerd wordt in het toegankelijk maken van publieke gedeelten van meergezinswoningen, het ook logisch is dat de basistoegankelijkheid van de woongedeelten wordt gegarandeerd.

Dit vinden ze maatschappelijk gezien een gemiste kans. Er is een grote nood aan toegankelijke en aangepaste woningen. Vanuit de focusgroep wonen onderstreept men het positief effect van de toegankelijkheidsverordening op grote woongebouwen. Dit verruimt de mogelijkheden voor personen met een handicap en ouderen op de particuliere woonmarkt, maar is nog onvoldoende. Als de toegankelijkheidsverordening stopt aan de deuren van de individuele wooneenheden dan beperkt dat de aanpasbaarheid van woningen. Gebruikers stellen een minimum aantal wooneenheden voor die moeten voldoen aan toegankelijkheidsnormen.

“Pas zo wordt inclusie mogelijk. Keuzevrijheid van wonen en is ook goed voor de ouder wordende bewoners (levenslang wonen).” (gebruikers)

“Zeker voor nieuwe gebouwen moeten alle appartementen toegankelijk en bruikbaar zijn voor iedereen. Ook het aspect ‘levenslang wonen’ wordt veel te weinig meegenomen. Basis toegankelijkheid en bruikbaarheid is goed voor iedereen, ook voor ieders toekomst.” (gebruikers)

Grafiek 38: Gebruikers: de regelgeving is van toepassing op de gemeenschappelijke delen (gangen en toegangen) van appartementsgebouwen met minstens 6 appartementen. Deze bepaling van 6 appartementen is ...?

3.5.3.5 Een betere afstemming tussen toegankelijkheid en erfgoed

Vaak wordt er aangenomen dat toegankelijkheid en erfgoed niet samen kunnen gaan. Dit is echter wel zo, er zijn mooie voorbeeldprojecten die dit bewijzen. Meer en meer worden erfgoedsites ook opengesteld voor publiek of krijgen ze publieke functies, toegankelijkheid is dan aan de orde.

De toegankelijkheidsverordening geeft een adviserende rol aan de erfgoedambtenaren om de erfgoedwaarden en de toegankelijkheidseisen met elkaar af te wegen.

Art. 35: Als het gaat om vergunningsplichtige handelingen die worden geadviseerd door de gewestelijke erfgoedambtenaar van het agentschap RO-Vlaanderen van het Vlaams Ministerie van Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed (op grond van een decreetale of reglementaire adviesverplichting voor aanvragen met betrekking tot voorlopig of definitief beschermde monumenten of archeologische monumenten of voor aanvragen met betrekking tot percelen die gelegen zijn in voorlopig of definitief beschermde stads- en dorpsgezichten, landschappen, ankerplaatsen of archeologische zones of voor aanvragen met betrekking tot het varend erfgoed), dan moet de entiteit die door de Vlaamse Regering belast is met taken van beleidsuitvoering inzake onroerend erfgoed, in haar advies een afweging tussen de vereisten inzake toegankelijkheid enerzijds en de te behouden erfgoedwaarden anderzijds.

De erfgoedambtenaren geven aan onvoldoende onderlegd te zijn op vlak van toegankelijkheid.

Erfgoed is een domein waar standaardoplossingen weinig aan de orde zijn, en toegankelijkheid verenigen met de erfgoedwaarde vraagt een verregaande expertise.

Ook uit de onlinebevragingen en de focusgroepen komt de opmerking dat de afweging tussen toegankelijkheid en erfgoed nu niet (voldoende) gebeurt.

3.5.3.6 Ook personeelsruimten meenemen

De toegankelijkheidsverordening vat de publieke ruimten en niet de ruimten die uitsluitend voor werknemers bestemd zijn. Gebruikers betreuren dit. Het laat ook veel ruimte voor discussie en interpretatie. Bijvoorbeeld; Is een kantoor uitsluitend voor het personeel of komt er ook bezoek?

Ook ambtenaren geven in de onlinebevraging aan dat ze liever een verruiming zien naar personeelsruimten.

3.5.3.7 Meer prioriteiten stellen

Gebruikers merken op dat de normen van de toegankelijkheidsverordening op sommige punten vrij uitgebreid en vergaand zijn, waardoor ze het gevoel hebben dat er daarom gekozen is voor een beperking van het toepassingsgebied bv. bij gebouwen <150 m² enkel het toegangspad en de toegangsdeur.

Ze vragen zich af of er geen gradatie nodig is; bijvoorbeeld de eisen over de bereikbaarheid prioriteit geven op een onderrijdbare balie. Dit laatste heeft immers geen nut als je niet binnen kan in het gebouw.

Een aantal basisprincipes zouden volgens gebruikers aan een ruimere groep van gebouwen verplicht moeten opgelegd worden (primaire normen). Minder essentiële normen zouden in een tweede instantie afgedwongen moeten worden bv. een toegankelijke balie.

3.5.3.8 Functiewijzigingen

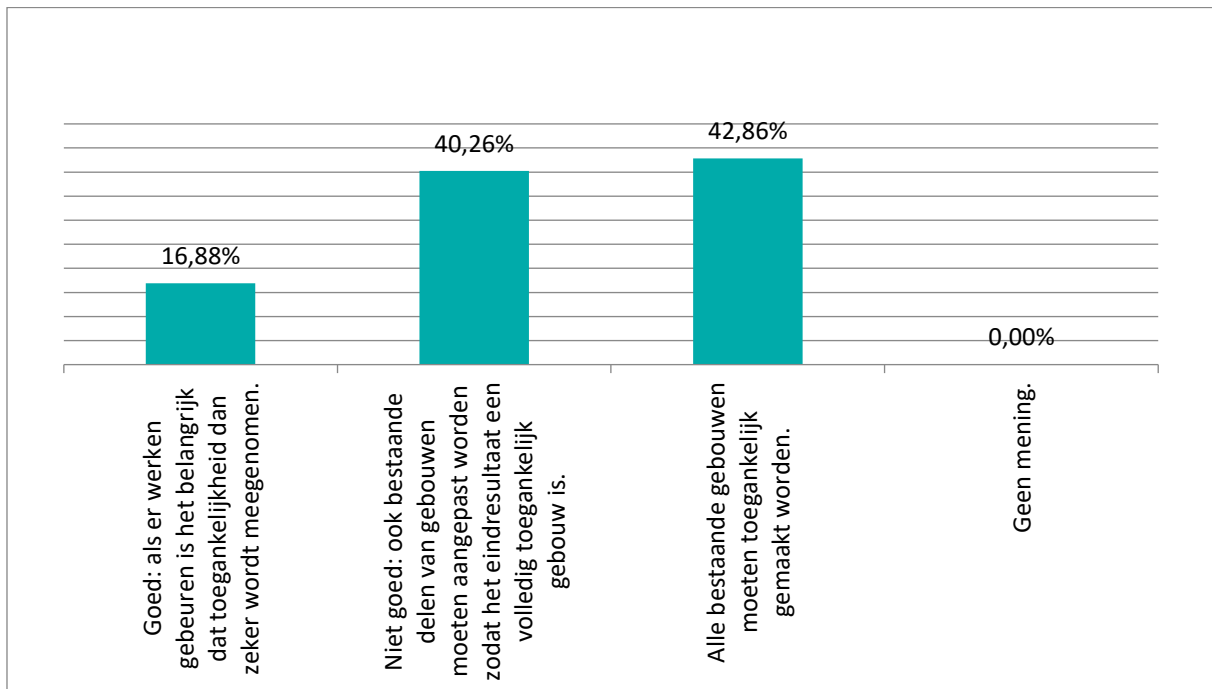
Een knelpunt dat door de gebruikers aangekaart wordt, is de functiewijziging. Bv. een gebouw wordt vergund als fabriekshal en achteraf krijgt de fabriekshal een andere bestemming bv. tentoonstellingsruimte. Een fabriekshal moet niet of slechts beperkt voldoen aan de toegankelijkheidsverordening, terwijl een tentoonstellingsruimte een publieke functie heeft en dus aan meer voorwaarden moet voldoen.

Binnen ruimtelijke ordening kunnen er functiewijzigingen aangevraagd en doorgevoerd worden waarbij de verordening niet meer getoetst wordt, aangezien er geen handelingen meer gebeuren.

Door initieel een minder publiek toegankelijke functie aan te geven, kan er door een functiewijziging toch nog een ontoegankelijk publiek gebouw ontstaan.

Ook ambtenaren geven in de onlinebevraging aan dat ze liever verstrengde voorwaarden zien in het kader van functiewijzigingen.

3.5.3.9 De keten van toegankelijkheid moet bewaakt worden

Grafiek 39: De mening van gebruikers over het feit dat de huidige toegankelijkheidsverordening niet van toepassing is op bestaande delen van gebouwen

De keten van toegankelijkheid, om net de bruikbaarheid van het integrale gebouw te vatten, is geen te behalen doelstelling in de regelgeving.

Gebruikers geven ook aan dat het soms beperkte toepassingsgebied van de verordening, ertoe leidt dat bestaande delen niet aangepast moeten worden. Hierdoor wordt de keten van toegankelijkheid vaak niet gesloten. Ontwerpers erkennen aan dat men hierdoor geen effectieve toegankelijkheid realiseert.

Dit knelpunt is rechtstreeks gerelateerd aan de inbedding in ruimtelijke ordening. Er kunnen geen bijkomende werken opgelegd worden voor die gedeelten waar geen werken gebeuren en dus geen vergunning voor aangevraagd werd. Er is bij de totstandkoming van de toegankelijkheidsverordening wel getracht om minstens steeds de toegang mee te nemen bij handelingen aan een gebouw door art. 9 en 10. Deze geven aan dat als de bestaande toegang tot de publiek toegankelijke delen van een constructie niet voldoet, en er geen handelingen aan gepland zijn, er toch bij uitbreidings- of verbouwingswerken een toegang tot de publiek toegankelijke delen moet voorzien worden die voldoet aan de bepalingen. De garantie dat er steeds een keten van toegankelijkheid wordt gerealiseerd is er echter niet.

3.6 Hoe worden het flankerend instrumentarium geëvalueerd?

Naast de verordening werden er heel wat flankerende initiatieven uitgewerkt:

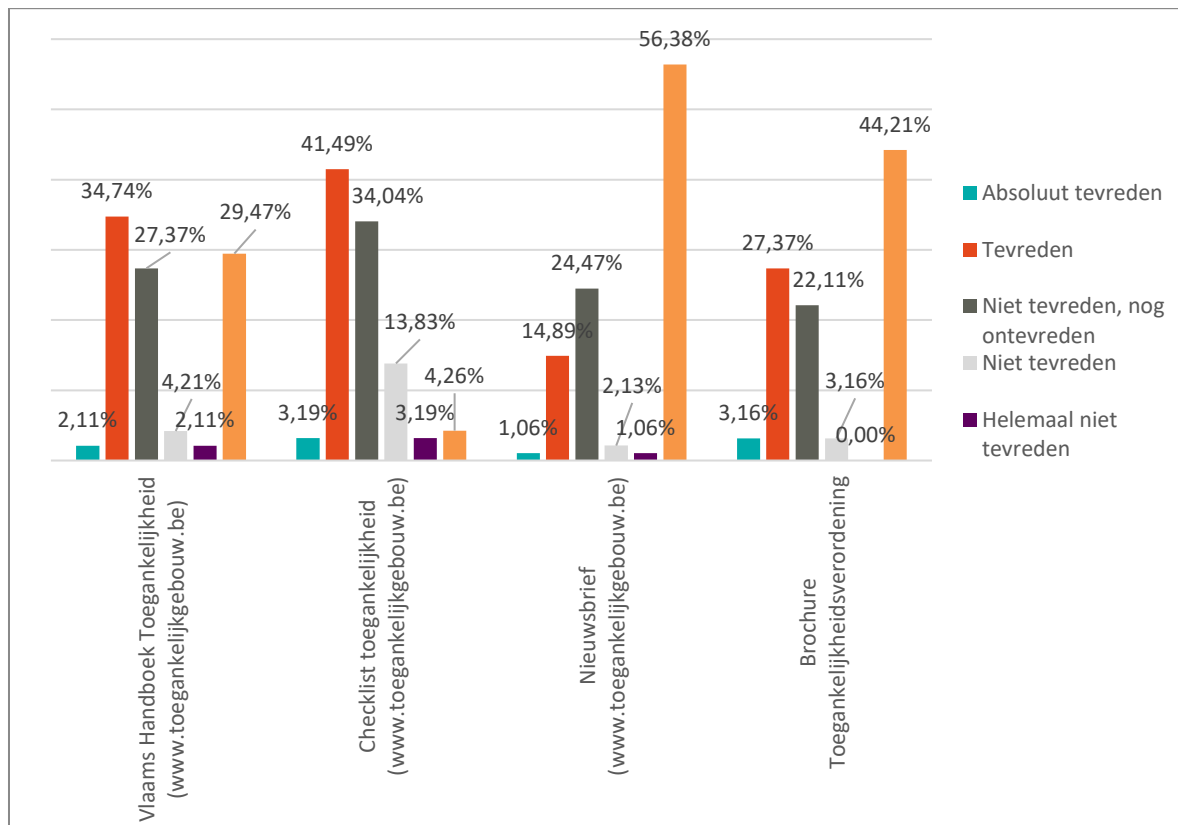
- de website www.toegankelijkgebouw.be met:
  - het Vlaams Handboek Toegankelijkheid
  - Een checklist
  - Een quickscan
  - De integrale tekst van de toegankelijkheidsverordening
- een opleiding voor omgevingsambtenaren
- een opleiding voor architecten
- een brochure met de tekst van de toegankelijkheidsverordening en schema's per toepassingsgebied
- een helpdesk voor infovragen

Deze flankerende initiatieven bevroegen we in de onlinebevraging bij ambtenaren en ontwerpers. We keken ook in welke mate de checklist toegevoegd werd in dossierevaluatie. Op deze resultaten gingen we dieper in tijdens de focusgroepen.

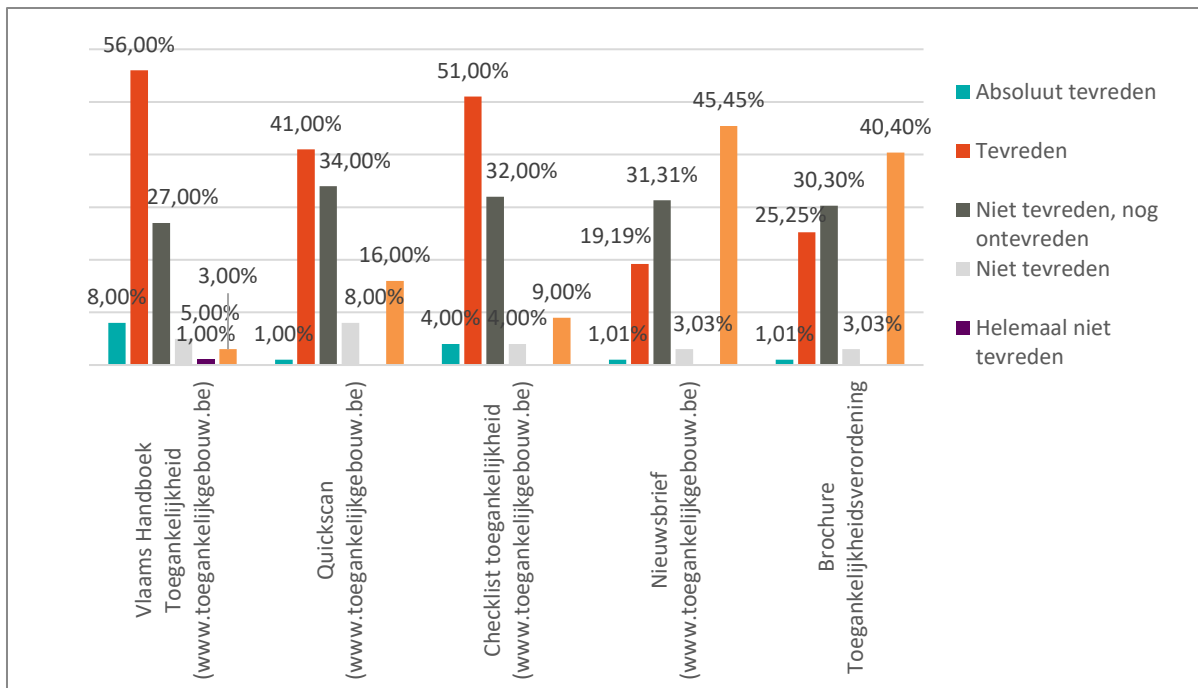
Uit de bevraging van ontwerpers en ambtenaren blijkt dat men over het algemeen tevreden is over het Vlaams handboek Toegankelijkheid (56%), alsook de quickscan (41%) en de checklist (51%).

Frappant is dat bij beide groepen de nieuwsbrief en de brochure onbekend is.

Daarnaast valt het op dat bij de ambtenaren het handboek bij bijna 30% nog onbekend blijkt te zijn. Bij de ontwerpers valt op dat de quickscan relatief (16%) onbekend is.

Grafiek 40: Algemene beoordeling van flankerend instrumentarium door ambtenaren

Grafiek 41: Algemene beoordeling van flankerend instrumentarium door ontwerpers

Hieronder gaan we dieper in op de concrete resultaten per instrument.

3.6.1 Brochure

Ontwerpers hebben een aantal bedenkingen over de brochure:

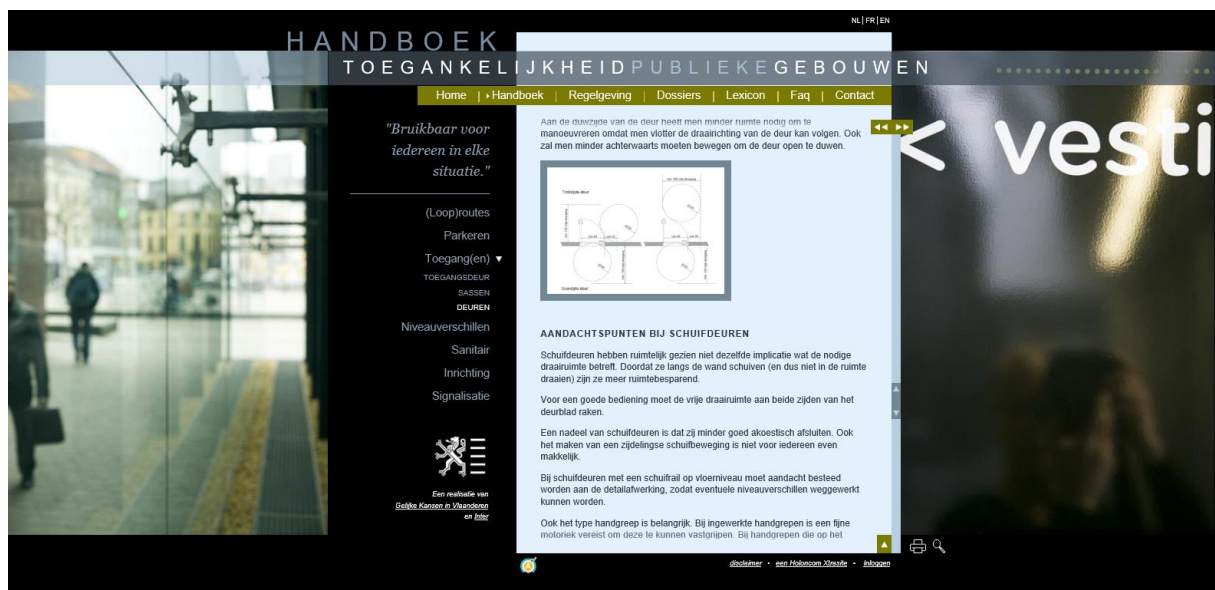
- Deelnemers opteren voor 1 instrument waar men alle info uit kan halen
- Een website heeft de voorkeur op een brochure die niet updatebaar is.
- Tekst versus tekening altijd samen aanbieden
- Een slimme pdf met zoekfunctie kan wel handig zijn.

Voor ontwerpers heeft een slimme pdf met zoekfuncties of slimme website de voorkeur op een niet-updatebare brochure zonder tekeningen.

3.6.2 Handboek (www.toegankelijkgebouw.be) en nieuwsbrief

Heel wat van vragen van ontwerpers en ambtenaren worden initieel al beantwoord in het huidige handboek. Bevraagde ontwerpers en ambtenaren geven echter mee dat de website nood heeft aan een update en moet geherstructureerd worden. Deze is voor hen nog te onoverzichtelijk en moeilijk navigeerbaar. Voorbeelden die dit aangeven zijn o.a. de vraag naar een:

- Een slimme pdf met zoekfuncties of slimme website heeft de voorkeur op een niet-updatebare brochure zonder tekeningen. (ontwerpers)
- Een handboek met meer voorbeelden, tekeningen en uitleg op moeilijke onderdelen, denk aan sanitair. (toeristische verblijfsaccommodaties)
- Betere ondersteuning in duiding van de toepassing in de praktijk (handboek is goed, maar te omslachtig in gebruik) (wonen)

Figuur 5: Een beeld van het handboek met een principetekening van aanbevelingen voor deuren

Uit de open antwoorden van de onlinebevraging, zien we vooral veel vraag naar een praktische vertaling van de wettekst en de toe te passen normen. Dit komt ook terug in de bevraging aan de stakeholders.

Er wordt ook gevraagd de informatie meer op maat te geven van de gebruikers, bv. door de informatie op te splitsen voor ambtenaren (in functie van de dossierbeoordeling) en voor ontwerpers (in functie van ontwerp). Hierbij verwachten ze:

- Duiding van de doelstellingen van de regelgeving (algemeen);
- Sensibilisering in de brede zin (ook ruimer zoals bouwheren en opdrachtgevers);
- Betere en duidelijkere interpretatie van de verordening (zowel voor toepassing als toets door behandelaar RO);
- Verduidelijken van normen door typetekeningen;
- Ondersteunen van de toepassing van de regelgeving in specifieke dossiers (info en tools): stroomdiagrammen/ beslissingsboom, overzicht, eenvoudige taal ...;
- Een duidelijker onderscheid tussen wettelijke bepalingen en aanbevelingen;
- Meer praktische voorbeelden (in concrete dossiers) zoals de website EPB-pedia.

“Zo eenvoudig mogelijke praktijkgerichte handleiding/lijsten/duidelijke schema's/stroomdiagrammen” (ontwerper)

3.6.3 De checklist & quickscan

HANDBOEK
TOEGANKELIJKHEID PUBLIEKE GEBOUWEN

CHECKLIST
Checklist Toegankelijkheid

Waarvoor dient deze checklist?
Het doel van deze checklist is om te helpen bij het opstellen van een aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning. Het is belangrijk dat de aanvraag voldoet aan de eisen van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) en de Wet op de Omgevingsvergunning (Wet OvV). Deze checklist dient als hulpmiddel voor de aanvraag en kan toegevoegd worden aan het aanvraagdossier.

Waar vindt u meer informatie over deze checklist?
Meer informatie met betrekking tot deze checklist kan u vinden op www.toegankelijkheidsboekje.be onder het item 'Regelgeving, Checklist'.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Onderwerp van de aanvraag

Gegevens van de aanvrager en ontwerper

Bouwheer
Naam:
Straat en nummer:
Postcode en gemeente:

Ontwerper
Naam:
Straat en nummer:
Postcode en gemeente:

Gegevens van het goed
Ligging goed:
Kadastrale gegevens:

UITSLUITING TOEPASSINGSGBIED
Voor deze aanvraag is stedenbouwkundige vergunning is de Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening betreffende Toegankelijkheid van 05/06/2009 van toepassing.

SPECIFIEK TOEPASSINGSGBIED
De constructie of delen ervan is bestemd voor een publiek toegankelijke functie en beschikt na de handelingen over 450 m² voor publiek toegankelijke oppervlakte.
Voor deze constructie zijn de bepalingen van de verordening van toepassing op alle publiek toegankelijke delen.

AANVULLEND TOEPASSINGSGBIED
Voor deze aanvraag zijn onderstaande thema's bijkomend van toepassing.

Bestaande toegang
Niet van toepassing

Verbruikruimte
De constructie of delen ervan beschikt over een publiek toegankelijke verbruikruimte die zich uitstrekt over meerdere niveaus.
Indien op één niveau of op een beperkt aantal niveaus alle functies aangeboden worden die ook op de andere niveaus aanwezig zijn, dan zijn de bepalingen van de verordening enkel van toepassing op dit ene niveau of op het beperkt aantal niveaus dat wordt voorzien.

Parkeerplaatsen
Niet van toepassing

Oudeinstromen
Niet van toepassing

Sanitaire voorzieningen
De constructie of delen ervan beschikt over sanitaire voorzieningen waarvoor geldt:
• In elk sanitair blok moet minstens één toilet voldoen aan artikel 12, artikel 30, eerste lid en artikel 31, inzonderheid 1° en 2°, van de verordening.
Bij aparte toiletten, die alleen voor vrouwen of alleen voor mannen bestemd zijn, moet telkens minstens één toilet in elke ruimte voldoen. Tezamen met een sanitair blok ter beschikking is dat zowel bestemd is voor

De checklist is een digitale vragenlijst die ontwerpers kunnen invullen. Dit document kan afgeprint en ondertekend worden en kan als alternatief voor de toegankelijkheidstoelichting toegevoegd worden aan de omgevingsvergunning. Ook voor ambtenaren had dit als doel om de controle van de toegankelijkheidsverordening te vergemakkelijken.

De quickscan is tevens een digitale vragenlijst. Hier kunnen ontwerpers zeer snel afdrukken of hun ontwerp onder de toepassing van de toegankelijkheidsverordening zal vallen

De checklist en quickscan zijn vooral bedoeld voor ontwerpers en ambtenaren. In dit deel brengen we dan ook vooral hun feedback en voorstellen in beeld.

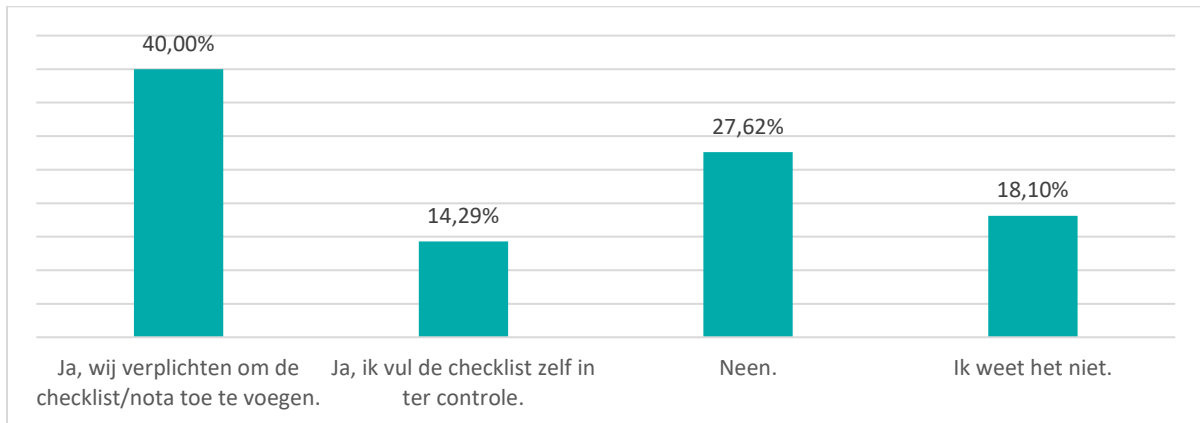
Uit de onlinebevragingen, de focusgroepen en dossierevaluatie blijkt dat de huidige **checklist** niet voldoende ondersteunt tijdens het ontwerp en het vergunningsaanvraagdossier:

- Ontwerpers krijgen geen concreet overzicht van hun project en de geldende normen.
- Ook ambtenaren hebben hier geen voldoende performant instrument mee om de aftoetsing op een snellere of betere manier te doen.
- De checklist wordt vaak niet ingevuld, of fout ingevuld (zie hieronder bij de resultaten van de dossierevaluatie).

Door de komst van het omgevingsloket geven ambtenaren aan om de checklist meer te integreren hierin. Ze willen met het openen van een dossier in het omgevingsloket dadelijk een zicht hebben of de toegankelijkheidsverordening van toepassing is en in welke mate.

Het gebruik van de checklist door ambtenaren

De **checklist** wordt door de ambtenaren als **positief en makkelijk** ervaren, al leggen velen dit niet op. Sommige ambtenaren zijn van mening dat de verplichte aanwezigheid ervan, de ontwerpers wel dwingt om over toegankelijkheid (even) na te denken.

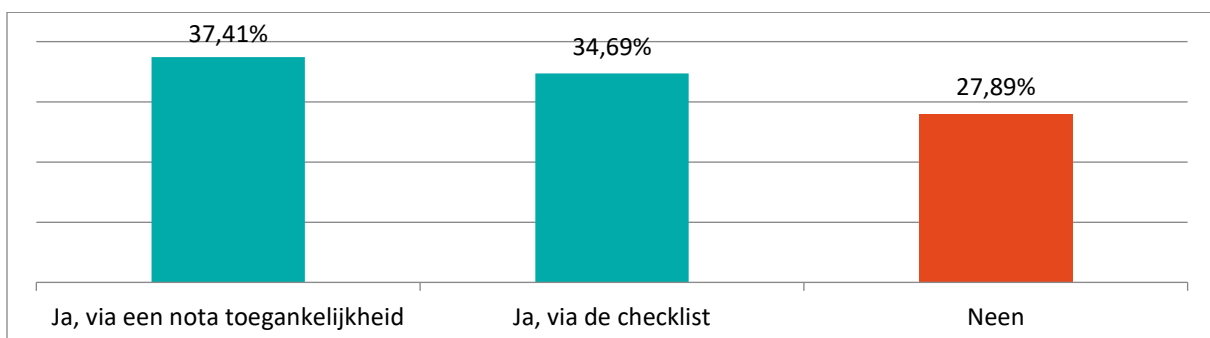
Grafiek 42: Ambtenaren: is de checklist toegankelijkheid of de beschrijvende nota in de dossiersamenstelling een meerwaarde om de toepassing van de verordening te bepalen?

Anderen vinden de checklist dan weer **te summier om de volledige controle** op basis van dit instrument eenvoudig te kunnen doen omdat het niet direct aangeeft aan welke normen moet worden voldaan (afmetingen, hellingsgraad,...) maar enkel verwijst naar de artikels in het besluit.

Heel wat omgevingsambtenaren blijken **met deze verplichte nota geen rekening te houden** om de **volledigheid van een dossier** te beoordelen. Omgevingsambtenaren geven echter aan dat **een ingevulde checklist niet garandeert dat de verordening geïmplementeerd is in het plan**. Ze wordt vaak fout ingevuld.

Dit laatste wordt bevestigd in de dossierevaluatie. Hier heeft iets minder dan 72% van de dossiers een nota of checklist, maar

- daarvan is 19% niet correct ingevuld.
- 42% geeft enkel aan dat het voldoet aan de verordening.
- 10% gaat verder dan de verordening.

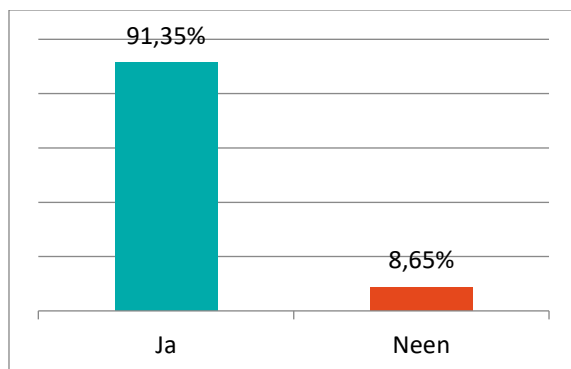

Grafiek 43: Percentage dossiers uit de dossierevaluatie waar er een nota toegankelijkheid of een checklist werd toegevoegd.

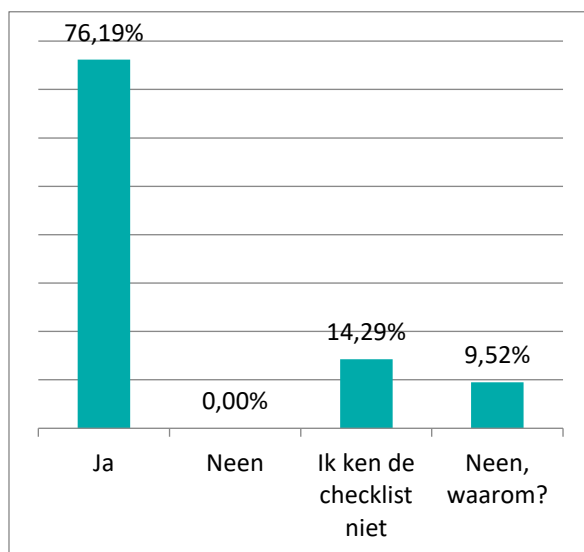
Het gebruik van de checklist (door ontwerpers)

Meer dan 91% van de bevroegde ontwerpers zijn op de hoogte dat er een **checklist of beschrijvende nota** toegevoegd moet worden.

- Meer dan 76% vindt de **checklist** ook een **goed** alternatief voor de nota.
- Iets meer dan 9% vindt dit geen goed alternatief door de onduidelijkheden in de checklist (hoe kan men gemotiveerd afwijkingen, onder welk type gebouw valt een project ...).
  - Zij vragen naar een **duidelijker instrument** zoals een echte aanstiplijst, **inbedding in het omgevingsloket**.
  - Ook **verschillen in toepassing tussen verschillende gemeenten/steden** komt naar voor. Nu is er vaak de keuze wat je indient. In sommige gemeenten/steden verplicht men één specifiek instrument te gebruiken.

Grafiek 44: Ontwerpers: voor publiek toegankelijke gebouwen, moet je bij het vergunningsaanvraagdossier een nota of checklist toevoegen met een beschrijving over de toegankelijkheid. Ben je hiervan op de hoogte?

Grafiek 45: Ontwerpers: is de checklist toegankelijkheid een goed alternatief voor de nota?

Ontwerpers menen dat ...

- een tool om het toepassingsgebied en de normen (die van toepassing zijn op een specifiek project te bepalen, handig is. Ze vinden het wel een tekortkoming dat je als resultaat enkel een lijst krijgt van de normen met de artikelnummers zonder concrete inhoud;
- het niet altijd duidelijk is hoe je de checklist moet invullen en onder welk toepassingsgebied een gebouw valt;
- de checklist best direct toegang kan geven tot toepasbare informatie (bv. link naar voorbeelden en tekeningen op het handboek).

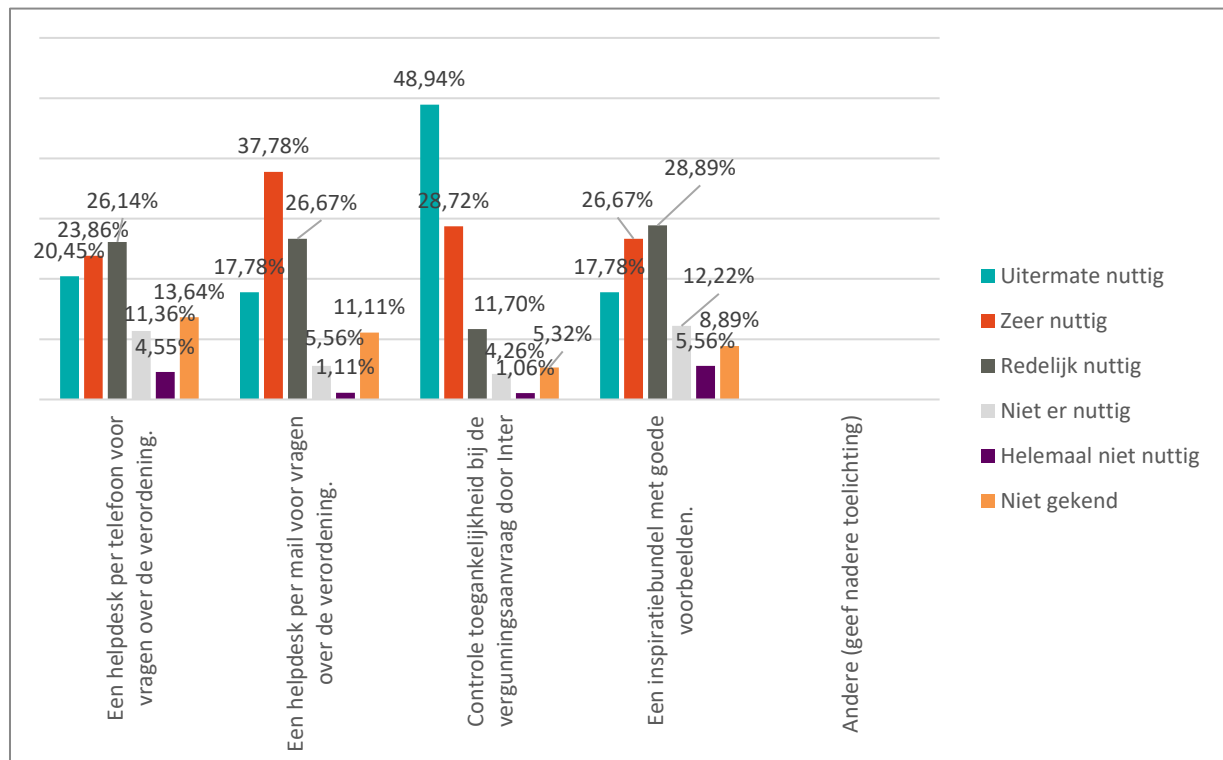
3.6.4 Andere ondersteuningsvormen bij het maken van een toegankelijk ontwerp

Naast het flankerende instrumentarium is er tot op vandaag ook een ander aanbod in dienstverlening (door Inter en Gelijke Kansen) waar ontwerpers en ambtenaren beroep op kunnen doen bij de toepassing van de verordening

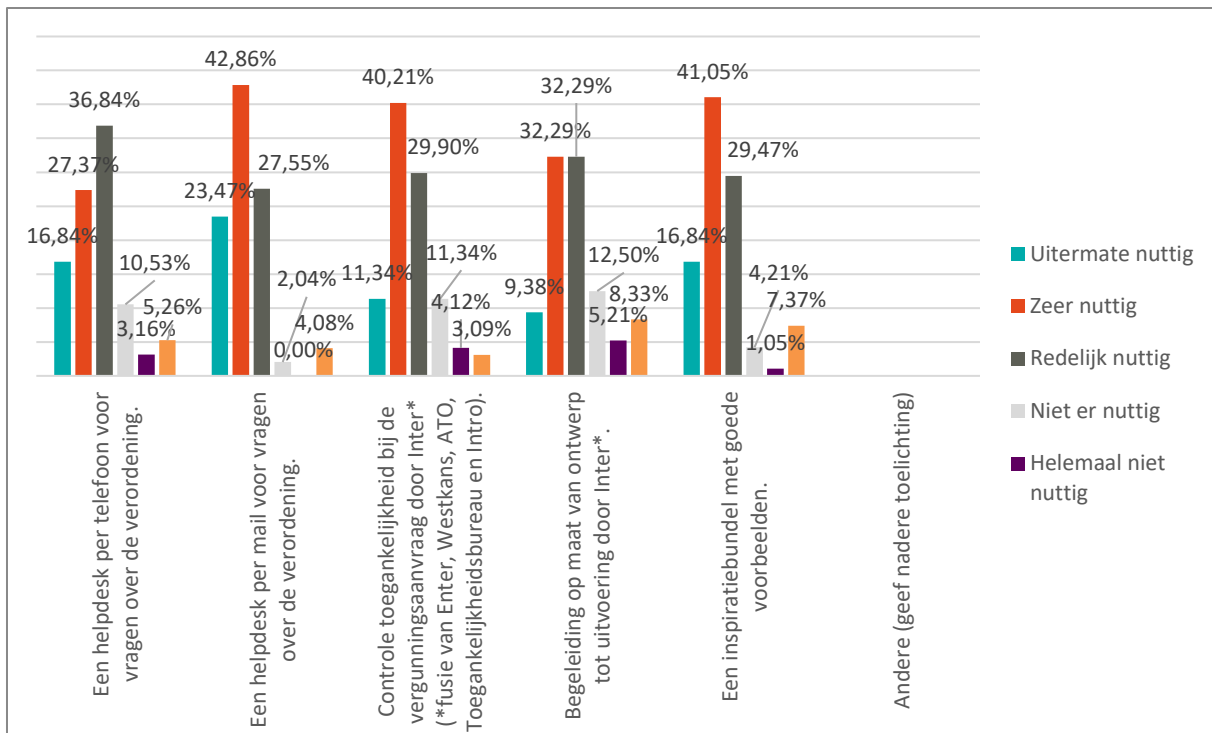
- Telefonische helpdesk
- Helpdesk per mail
- Controle toegankelijkheid bij de vergunningsaanvraag
- Begeleiding op maat van ontwerp tot uitvoering (door Inter)
- Inspiratiebundels over verschillende types gebouwen

Ambtenaren weten deze ondersteuning wel te appreciëren, bijna 49% geeft aan dat helpdesk (per telefoon/mail) en controle toegankelijkheid bij de vergunningsaanvraag uitermate nuttig is.

Ontwerpers vinden vooral een helpdesk (bij voorkeur per mail), de controle toegankelijkheid bij de vergunningsaanvraag en een inspiratiebundel met voorbeelden zeer nuttig. Ook begeleiding op maat wordt door het merendeel als nuttig bevonden.

Grafiek 46: De mate waarin bepaalde dienstverlening nuttig bevonden wordt door ambtenaren

Grafiek 47: De mate waarin bepaalde dienstverlening nuttig bevonden wordt door ontwerpers

3.6.4.1 Helpdesk

Uit de open antwoorden van de onlinebevraging kunnen we de verwachtingen concretiseren; men wil een duidelijk antwoord krijgen op vragen over specifieke projecten. Daarbij verwacht men een snelle service (via telefoon, chat ...).

“Je kan steeds naar de helpdesk bellen voor vragen, hier hebben wij al veel nut uitgehaald om dubieuze verwoordingen, met afbeeldingen op de correcte manier te interpreteren. Voorbeeld deur draairichtingen en opstelruimte kan verkeerd opgevat worden. Dat ook de dikte van de muur een rol speelt is vaak misbegrepen of niet geweten.” (ontwerper)

3.6.4.2 Opleidingen

Bij het in werking treden van de verordening, werd er sterk ingezet op kennisverhoging van ontwerpers en ambtenaren met vormingen in 2010 over heel Vlaanderen. Voor de opleidingen voor ontwerpers werd er samengewerkt met het Netwerk Architecten Vlaanderen (NAV). De ambtenaren werden bereikt via het Atrium Lerend Netwerk. Dit is een informeel en ambtelijk netwerk, waar ambtenaren ruimtelijke ordening over de bestuursniveaus heen met elkaar in contact staan.

Stakeholders geven aan dat deze zeer **waardevol waren, maar sindsdien niet meer herhaald**. Na 2010 werden er enkel vormingen op vraag gegeven (door Inter).

Ontwerpers

Een vrij grote groep van de ontwerpers (30%) ervaart geen nood aan opleiding. Toch wijzen de resultaten van de evaluatie van de dossiers, terreinonderzoeken en bepaalde open antwoorden (vrije invoer) van de onlinebevraging overtuigend uit dat de ontwerpers de toegankelijkheidsregelgeving helemaal niet onder de knie hebben en ze hun kennis daar in dus lijken te overschatten. Een andere verklaring zou kunnen zijn, dat toegankelijkheid niet voldoende interessant bevonden wordt of dat men een verdere uitdieping van de kennis hieromtrent niet noodzakelijk acht.

Ontwerpers zijn nog steeds onvoldoende vertrouwd met personen met een beperking en de thematiek universal design of ontwerpen voor iedereen. (onderwijs)

Onwetendheid en onbekendheid van oplossingen wordt aangehaald als een van de belangrijkste struikelblokken. (cultuur, jeugd, sport)

Als ontwerpers moeten kiezen welk type vorming hun voorkeur draagt, dan blijkt uit de onlinebevraging van ontwerpers hoofdzakelijk de nood aan een **korte opfrissingscursus**. In de open antwoorden en tijdens de focusgesprekken stellen ze echter duidelijke vragen naar een ruimere vorming met een specifieke opleiding over de toepassing:

- Samenwerkingen met overkoepelende organisaties en architectuuropleidingen worden naar voor geschoven (ontwerpers, gebruikers).
  - De samenwerking met **NAV** wordt positief onthaald.
  - Voorstellen worden gedaan om ook met andere groepen zoals **confederatie bouw, orde van architecten, Vlaamse vastgoedfederatie, OVIO** (Onafhankelijke Vlaamse Infrastructuur Ontwerpers) samen te werken om toegankelijkheid meer bekend/gekend te maken;
- **Opleiding van ontwerpers** en meer technische profielen, vanuit een praktische insteek (welzijn).

Ook uit de **casestudies ontwerpend onderzoek** blijkt de noodzaak aan vorming op verschillende gebieden:

- Bekendmaking: de nood aan bekendmaking bleek in één case. Hier gaf de ontwerper aan dat hij niet wist dat er een toegankelijkheidsverordening bestond.
- Basisvorming: de nood aan een basisvorming bleek in 3 cases. Hier gaf men aan dat ze onvoldoende kennis hebben van de regelgeving (bv. niet weten dat een directielokaal publiek toegankelijk is in een school, geen rekening houden met afwerkingsmaten ...).
- De vraag naar verdiepingscursussen komt ook uit 4 cases. Hieruit blijkt de nood aan meer achtergrond over het hoe en waarom van bepaalde normen, informatie over een correcte implementatie, goede voorbeelden en oplossingen in een bepaalde context. Voorbeelden:
  - In een bepaalde case geeft de schooldirectie aan dat het gebruik van een verticale plateaulift geen goede oplossing is in een school (blokkeert door onjuist gebruik). Hadden ze op voorhand meer informatie gehad over de werking, en de voor- en nadelen, had men destijds niet om financiële redenen voor een verticale plateaulift gekozen, maar voor een kokerlift.
  - Bij een volgende case heeft men pro-toegankelijkheid een smalle deur vervangen door een brede deur. Maar men voorziet een deur van 160cm breed die bijgevolg te zwaar is.
  - Bij een andere case heeft men een wel zeer vrije interpretatie van de normen. Men 'vervangt' 3 aangepaste toiletten (in 3 sanitaire blokken) door 1 aangepaste badkamer die ook gebruikt wordt als kleedruimte bij de sporthal. De bouwheer en ontwerper vinden dat er zo een evenwaardig alternatief is om aan de toegankelijkheidsverordening te voldoen.

Aannemers

Uit de cases ontwerpelijk onderzoek zien we dat het vaak nog in de uitvoering fout loopt. Ook voor **aannemers** en uitvoerders moet er een praktische vorming voorzien worden over de goede uitvoering van de normen van de toegankelijkheidsverordening (bv. aangepast toilet inrichting, afwerkingsmaten die gerespecteerd moeten worden). Ook dit werd in het verleden al georganiseerd, maar werd niet meer herhaald.

Ambtenaren

Uit de onlinebevraging van ambtenaren komt hoofdzakelijk de nood aan een **korte opfrissingscursus** naar voren. Uit de focusgesprekken komt toch ook de vraag naar **verdiepingscursussen**:

- Opleiding en overleg tussen ambtenaren bv. over interpretaties (lerend netwerk over toegankelijkheid) (ambtenaren)
- Opleiding/ondersteuning ambtenaren (ambtenaren, gebruikers, ontwerpers)

Architectuuropleidingen

Ook in de **architectuuropleidingen** moet volgens de verschillende stakeholders meer nadruk liggen op het leren ontwerpen met al deze regels, vanaf het begin van het ontwerp en op een leuke manier. Bv. Een inlevingscursus of een ontwerp maken voor persoon met beperking en in contact komen met mensen met een beperking.

3.6.4.3 Controle toegankelijkheid bij de vergunningsaanvraag

Uit de onlinebevraging blijkt, dat zowel ontwerpers als ambtenaren van mening zijn dat een controle bij de vergunningsaanvraag door Inter uitermate nuttig is om de doelstellingen van de verordening beter te bereiken. Heel wat ontwerpers heeft al eens op vrijwillige basis beroep gedaan op een controle bouwaanvraag door Inter (zie [3.3.4](#)).

Heel wat ambtenaren, maar ook ontwerpers en andere stakeholders blijken **voorstander te zijn van een verplicht advies (bij de bouwaanvraag)** door Inter. Enerzijds om de garantie te hebben dat de toegankelijkheid correct opgenomen moet worden, anderzijds omwille van meer pragmatiek die bij sommige dossiers aan de dag moet worden gelegd. Deze problematiek, werd al aangehaald in punt [3.5.3.1](#). Uit de verschillende focusgesprekken komt ook de vraag naar een pragmatisch advies bij de bouwaanvraag van Inter.

- *“Ruimer en ander mandaat voor Inter waarbij een adviseur van Inter vrij moet kunnen denken – ook bij advies toegankelijkheid bij bouwaanvraag.” (ontwerpers)*
- *Ontwerpers zijn niet bang voor willekeur. “Een pragmatische, persoonlijke interpretatie is geen willekeur. Cf. Brandweer: hier krijg je telkens anders advies, maar het doel ‘een brandveilig gebouw’ blijft hetzelfde.” (ontwerpers)*
- *“Intern bij Inter is het wel belangrijk om zo veel mogelijk op 1 lijn te zitten. Inter kan dit beter organiseren dan al de verschillende gemeentes en steden onderling.” (ontwerpers)*
- *“Een aanbod op maat op vlak van dienstverlening van Inter” (ambtenaren): heel wat gemeenten zijn erg geholpen met een controle verordening bij de bouwaanvraag. Er zijn echter een (beperkt) aantal gemeenten die hun taak voor de controle verordening zelf erg ter harte nemen. Eenzelfde dienstverlening dan krijgen van Inter is geen meerwaarde. Zij hebben nood aan meer een consultancy van Inter: beoordeling van afwijkingen, het helpen zoeken naar oplossingen/alternatieven ...*

3.6.4.4 Begeleiding op maat

Uit de focusgesprekken verwacht men veel heil van een **ondersteunende persoon/dienst** die de ontwerper bijstaat **van bij het begin van het ontwerpproces, met het oog op de realisatie van een beter en toegankelijker project (advies op maat van een project)**.

Dit sluit ook weer aan bij de wens tot een pragmatische benadering van de regelgeving toegankelijkheid (zie [3.5.3.1](#)).

*De Vlaamse overheid heeft deze regelgeving geïnitieerd en moet daarom ook blijvend inzetten en investeren in een **goede begeleiding bij de implementatie van de verordening bij bouwprojecten (ambtenaren)**.*

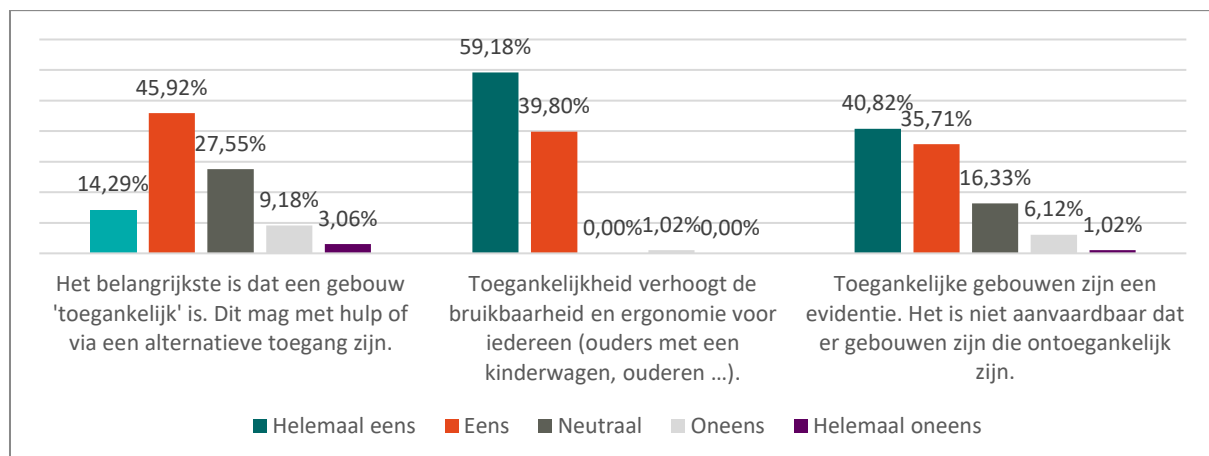
3.7 De evaluatie van de toegankelijkheidsverordening als instrument voor het verhogen van de toegankelijkheid van de leefomgeving in Vlaanderen

We bekeken gedurende het hele onderzoek samen met de verschillende sectoren en met eigenaars/uitbaters en ontwerpers of de huidige verordening een stimulans is om toegankelijkheid te voorzien in een project of wat voor hen een goede stimulans zou zijn om dit wel te doen.

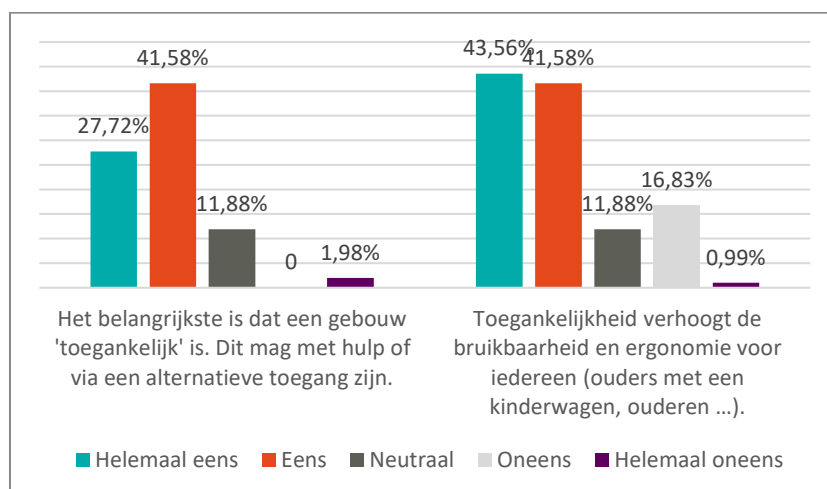
3.7.1 Bewustmaking

Wanneer we ontwerpers en ambtenaren vragen of toegankelijkheid belangrijk is, dan zijn zowel ambtenaren (98,98%) als ontwerpers (85,14%) het (helemaal) eens dat toegankelijkheid de bruikbaarheid en ergonomie verhoogt voor iedereen. Echter als je vraagt of toegankelijkheid met hulp mag zijn, dan antwoorden ze beiden (69,3% ambtenaren, 85,14% ontwerpers) ook dat ze hiermee (helemaal) eens zijn.

We hebben dit nog eens extra afgetoetst bij ambtenaren door te vragen of ze toegankelijkheid als een evidentie zien. 76,53% is het hier (helemaal) mee eens. Bij ontwerpers deden we via het NAV (Netwerk Architecten Vlaanderen) een poll. We vroegen aan ontwerpers of ze toegankelijkheid altijd meenemen in een ontwerp van een publiek gebouw. 86,89% van de respondenten (122 respondenten) gaven aan dat toegankelijkheid deel uitmaakt van een kwalitatief ontwerp.

Grafiek 48: Een aantal stellingen afgetoetst bij omgevingsambtenaren

Grafiek 49: Een aantal stellingen afgetoetst bij ontwerpers

Ze vinden dus allemaal aan dat toegankelijkheid een meerwaarde is in een ontwerp, maar vinden ook dat dit met hulp of op een alternatieve manier mag. Deze resultaten werden bevestigd in de focusgesprekken. Hier kwam de nood aan ondersteuning en bewustmaking, van zowel **ontwerpers, ambtenaren als organisaties/uitbaters op maat en in de taal van de sector, naar voren om de juiste impact te realiseren**. Naast deze doelgroep, blijkt uit de onlinebevragingen en de focusgroepen ook de nood aan het informeren en bewustmaken van **bouwheren, projectontwikkelaars** ... Bij hen primeren vandaag nog steeds de **“eigen prioriteiten” en de economische aspecten op het maatschappelijk belang**.

*Het is bij bouwheren en architecten nog niet doorgedrongen wat **de impact is van een ontwerp op gebruikers met een beperking**. Toegankelijkheid is **teveel op rolstoelgebruikers gericht**. Dit laatste is een gevolg van de verordening die enkel ruwbouwmaten aftoetst. Bij de bouwheren primeert economisch belang op maatschappelijk belang. (ontwerpers)*

*Er is nog altijd een **mentaliteitswijziging** nodig (bang voor stigmatisering). (reca, handel, dienstverlening)*

*Er is jammer genoeg nog te vaak de **perceptie** dat toegankelijkheid nodig is voor die éne rolstoelgebruiker, en de evidentie dat die persoon ook hulp moet vragen. Om diversiteit te bekomen dient die enge perceptie doorbroken te worden. (toeristische verblijfsaccommodatie)*

*Het **bewustzijn** van het thema **groeit** in de betrokken sectoren. (cultuur, jeugd, sport)*

*Belangrijk om niet enkel de architecten te sensibiliseren maar ook de **bouwheren en projectontwikkelaars**. Het **economisch belang** primeert vandaag de dag op het maatschappelijk belang. (Ontwerpers)*

“Sommige bouwheren zijn minder bereid om toegankelijkheidseisen toe te passen in hun project.” (Ontwerpers)

“Sensibiliseringscampagne voor toekomstige bouwers zodat ik als architect niet meer geconfronteerd wordt met weerstand en onbegrip vanwege mijn opdrachtgevers” (ontwerpers)

Ook in de casestudies ontwerpand onderzoek vinden we ook heel wat elementen die aansturen op meer bewustmaking:

- Bij twee cases geeft men aan dat men wel kennis heeft van de normen (bv. bedieningsruimten aan de deur, hellingspercentages ...) maar dat ze dit toch niet consequent toepasten in het ontwerp. Ze gaven aan dat ze dit ‘vergeten’ waren of dat dit net niet uitkwam in het ontwerp. Hieruit blijkt dat de kennis wel aanwezig is, maar men nog niet overtuigd is van de meerwaarde of het nut om dit toe te passen.

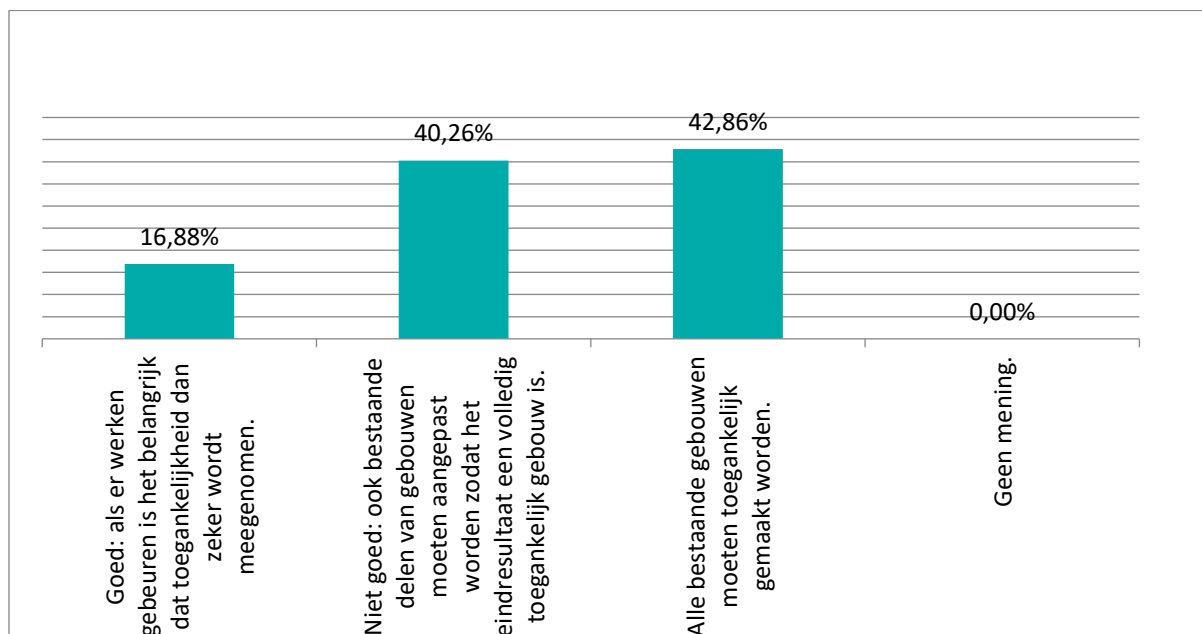
3.7.2 Van de toegankelijkheidsverordening naar integrale toegankelijkheid

Regelgeving is één instrument, maar niet het enige instrument dat zorgt voor een verhoging van de toegankelijkheid van de leefomgeving. Er is meer nodig dan dat.

Uit de onlinebevraging van gebruikers komen heel wat opmerkingen die aantonen dat integrale toegankelijkheid verder gaat, en vervat zit in details, afwerkingen en aspecten van dienstverlening. Dit zorgt ervoor dat de toegankelijkheidsverordening vandaag niet leidt tot **integrale toegankelijkheid**.

Heel veel cruciale toegankelijkheidscriteria zijn niet af te lezen op de bouwaanvraagplannen. Toegankelijkheid voor blinden zit in de buitenomgeving en in de afwerkingsdetails. Die zie je nog niet bij de bouwaanvraag. Samengevat: de verordening moet veel meer criteria bevatten over afwerking en bij oplevering moet daar controle op gebeuren” (gebruikers)

3.7.2.1 Ook bestaande gebouwen moeten toegankelijk zijn

Grafiek 50: De mening van gebruikers over het feit dat de huidige toegankelijkheidsverordening niet van toepassing is op bestaande gebouwen

Meer dan 40% van de gebruikers geven aan dat ook bestaande gebouwen toegankelijk moeten zijn. In de focusgroepen maakt men hierbij de kanttekening dat dit geen evidentie is: het is een uitdaging bij een verouderd patrimonium om toegankelijkheid te vertalen in renovaties.

In de focusgroep onderwijs stelde men voor om een **groeipad te definiëren** voor bestaande gebouwen door een duidelijk **ambitieniveau vast te leggen voor de toekomst (in de tijd en inhoudelijk)** om zo **bestaande infrastructuur** op termijn toegankelijk te maken.

“In principe vind ik dat alle bestaande gebouwen toegankelijk moeten worden gemaakt: een handicap hebben is al lastig genoeg. Vanuit pragmatisch oogpunt lijkt me een aanpassing van de wetgeving dringend zodat bij verbouwingswerken tenminste het eindresultaat een volledig toegankelijk gebouw is.” (gebruiker)

Naast het groeipad, wordt in de focusgroepen gepleit voor een ruimere begeleiding en sensibilisering:

- Er is behoefte aan **concrete voorbeelden van hoe het kan.**
- Er is vraag naar een **lijst van leveranciers** die toegankelijkheidsverbeteringen/oplossingen met kennis van zaken kunnen uitvoeren zowel bij het ontwerp, maar ook bij uitvoering en exploitatie. (reca, handel, dienstverlening)
- **Sensibilisering van eigenaars/uitbaters, die werken doen aan bestaande gebouwen waarvoor er geen bouwvergunning nodig is**, is een aandachtspunt:
  - Bv. In de banksector worden 90% van de renovaties uitgevoerd zonder bouwvergunning en slechts 10% renovaties met bouwvergunning. Men zal in de praktijk (voor de uniformiteit) voor die 10% het concept van de 90% hanteren waardoor de verordening ook daar nu niet correct wordt toegepast. (reca, handel, dienstverlening)

3.7.2.2 *Beter match met variatie in sectoren*

De gebruikers vragen in de onlinebevraging ook meer aandacht voor:

- **de toegankelijkheid voor andere doelgroepen** (blinden, personen met autisme, doven en slechthorenden);
- **akoestiek**;
- **de bereikbaarheid van het gebouw en in zonderheid van het openbaar vervoer**;
- een duidelijke **communicatie** en informatie over toegankelijkheid en een **klantvriendelijk onthaal**.

Als mogelijke oplossing denkt men aan een verfijning van toegankelijkheid naar de verschillende factoren en een inspirerend waarderingskader.

3.7.3 (Financiële) impulsen

Stakeholders uit de sectoren ervaren dat het **economisch belang en de financiële haalbaarheid** nog steeds **primeert** op het maatschappelijk belang. De economische meerwaarde van toegankelijkheid wordt niet gezien, integendeel toegankelijkheid wordt beschouwd als een (financiële en ruimtelijke) meerkost.

Ook in de cases ontwerpend onderzoek lagen economische motieven ten grondslag om niet te kiezen voor (betere) toegankelijkheidsoplossingen. Bv. De keuze voor een verticale plateaulift in een school als budgetvriendelijk alternatief voor een kokerlift, de keuze voor een concept met hellingen om verdiepingen te overbruggen als alternatief voor een lift.

Daarom lijkt het voor de deelnemers van de focusgroepen interessant om in te grijpen op deze motieven door het financieel belonen of stimuleren van toegankelijkheidsinspanningen. Voorbeelden zijn:

- Een **financiële tegemoetkoming voor toegankelijkheidswerken** kan een stimulans zijn en helpen bij de realisatie van de toegankelijkheid.
- **Financiële ondersteuning voor advies toegankelijkheid** zou interessant zijn.
- Een **beloningsbeleid bij controle en handhaving**: controle moet geen pure bestraffing zijn, het kan ook belonend werken. (bv. bij BEN-woningen dat je minder onroerende voorheffing moet betalen)
- **Subsidies en erkenning** zoals het label toerisme voor allen van Toerisme Vlaanderen kan een belangrijke impuls zijn.
- Een **gunningscriteria** voor ontwerpwedstrijden en aanbestedingsdossiers.

4 Conclusies en beleidsaanbevelingen

In dit deel geven we de belangrijkste conclusies weer, waarin we een antwoord geven op volgende specifieke onderzoeksvragen:

1. Hoe vormt 'toegankelijkheid' een maatschappelijke uitdaging en welke opties heeft een overheid om met deze uitdagingen om te gaan?
2. Slaagt de toegankelijkheidsverordening in haar doelstellingen (basistoegankelijkheid alsook hefboom tot integrale toegankelijkheid) te realiseren?
3. Welke zijn volgens de verschillende stakeholders factoren die de effectiviteit van de toegankelijkheidsverordening beïnvloeden?
4. Wat zijn mogelijke voorstellen tot aanpassing van de toegankelijkheidsverordening en welke impact zouden deze aanpassingen hebben?
5. Hoe worden de flankerende beleidsinstrumenten door de verschillende stakeholders geëvalueerd? Welke aanpassingen of vernieuwingen zijn desgevallend nodig?
6. Is de toegankelijkheidsverordening een voldoende geschikt en performant instrumentarium i.f.v. het verhogen van de toegankelijkheid van de leefomgeving in Vlaanderen?

We kijken terug naar de onderliggende besluiten, reiken mogelijkheden tot oplossingen aan ...

Dit alles mondt uit in de beleidsaanbevelingen.

4.1 Conclusies

4.1.1 Slaagt de toegankelijkheidsverordening in haar doelstellingen (basistoegankelijkheid alsook hefboom tot integrale toegankelijkheid) te realiseren?

De resultaten van dit onderzoek tonen aan dat de toegankelijkheidsverordening momenteel niet de gewenste impact heeft op het de effectieve basistoegankelijkheid van nieuwe gebouwen en grondige renovaties. Uit het dossieronderzoek, waarbij 147 bouwaanvragen werden onderzocht waarop de toegankelijkheidsverordening van toepassing is, blijkt dat bij 35 dossiers de toegankelijkheidsverordening in het ontwerp niet volledig correct toegepast is. Deze dossiers werden correct als “gunstig onder voorwaarden” beoordeeld door de omgevingsambtenaar. In theorie is het dus mogelijk dat deze dossiers in uitvoering wel volledig rekening hielden met de voorwaarden en aldus na uitvoering voldeden aan de verordening. De waarschijnlijkheid is echter klein, afgaand op het feit dat omgevingsambtenaren aangeven dat “gunstig onder voorwaarden” in praktijk meestal gelijk staat aan “gunstig” en er geen gevolg wordt gegeven aan de opgelegde voorwaarden. Daarnaast blijkt dat 8 (9) van de 147 dossiers gunstig beoordeeld werden. Maar uit het terreinonderzoek blijkt dan weer dat van deze geen enkel gebouw conform de toegankelijkheidsbepalingen van de verordening werd uitgevoerd.

De regelgeving wordt met andere woorden in belangrijke mate niet of verkeerd toegepast, of de uitvoering stemt niet overeen met de ingediende plannen.

Ook de gebruikers ervaren na het invoeren van de verordening geen opmerkelijke verbetering op vlak van toegankelijkheid. Meer bepaald: stilstand (49,22%), een lichte verbetering (26,98%) als een verslechtering (7,03%) aan.

Op basis van deze onderzoeksresultaten zouden we kunnen besluiten dat de toegankelijkheidsverordening er niet in slaagt zijn doelstelling – basistoegankelijkheid garanderen bij nieuwe gebouwen – te realiseren, en de regelgeving aldus niet zinvol is. Dergelijke conclusie zou te kort door de bocht gaan.

De toegankelijkheidsverordening blijkt toch voor de verschillende stakeholders zeer zinvol te zijn. Het is echter zaak om de toegankelijkheidsregelgeving zo effectief en efficiënt mogelijk in te zetten met het oog op een verhoogde zelfstandige en gelijkwaardige participatie voor mensen met een handicap. Zodat de toegankelijkheidsverordening zijn doelstelling als instrument om basistoegankelijkheid te garanderen kan waarmaken.

4.1.2 Welke zijn volgens de verschillende stakeholders factoren die de effectiviteit van de toegankelijkheidsverordening beïnvloeden?

De verschillende stakeholders geven meerdere redenen waarom de toegankelijkheidsverordening vandaag niet de gewenste effectiviteit behaalt:

- Bij opdrachtgevers leeft een sterke perceptie dat er een aanzienlijke ruimtelijke en financiële kostprijs verbonden is aan een toegankelijk gebouw. Wanneer afwegingen noodzakelijk zijn, geeft men **voorrang aan economische aspecten en de eigen projectspecifieke eisen**.
- Ontwerpers geven aan dat ze over **onvoldoende toegankelijkheidskennis** beschikken om de verordening correct toe te passen en de juiste afwegingen te maken. Dit wordt bevestigd door de terreinonderzoeken en de cases ontwerpelijk onderzoek. Er is vaak onvoldoende inzicht in het waarom van de richtlijnen en het impact die afwijkende afmetingen, en

ogenschijnlijke details hebben op het gebruik van het gebouw en de toegankelijkheid. De richtlijnen en de ketenbenadering worden niet altijd consequent vertaald in het ontwerp. Hier ligt het ontbreken van een juiste attitude en een overtuiging van de meerwaarde aan de basis.

- In het geval van **renovatieprojecten** doen zich vaak wel **grotere moeilijkheden** voor **om de normen van de toegankelijkheidsverordening nauwgezet toe te passen**. Er is nood aan meer flexibiliteit, zonder voorbij te gaan aan het doel nl. een toegankelijk gebouw realiseren.
- Bij **erfgoedprojecten** wordt de **rol** die de toegankelijkheidsverordening toekent aan de **gewestelijke erfgoedconsulent** door zowel omgevingsambtenaren als door de erfgoedsector zelf in vraag gesteld. De vaststelling in de praktijk is dat de **erfgoedconsulent niet de nodige expertise** bezit om de toegankelijkheid van het project te beoordelen.
- Omgevingsambtenaren geven op hun beurt aan over **onvoldoende kennis én onvoldoende tijd** te beschikken om de correcte toepassing van de verordening op het plan te controleren. Alle stakeholders signaleren een effectieve **controle en handhaving als essentiële hefboom** om de toepassing van de toegankelijkheidsverordening te bevorderen. Zij geven aan dat wanneer de kans op een vergunningsweigering klein (of onbestaande) blijft, opdrachtgevers niet geneigd zullen zijn om te investeren (financieel en/of ruimtelijk) in toegankelijkheid. Uit de focusgesprekken bleek op microschaal (binnen enkele gemeenten waar ingezet wordt op een controle van de verordening) dat waar ontoegankelijkheid daadwerkelijk een grond wordt waarop men een vergunning weigert, dit een effect heeft op latere vergunningsaanvragen.
- Ruim 33% van de ontwerpers en ambtenaren heeft al eens op vrijwillige basis beroep gedaan op een advies van Inter bij de vergunningsaanvraag. Ook ambtenaren suggereren een **verplicht advies** door Inter.
- Ook op niveau van de realisatie van het gebouw is controle noodzakelijk om het effect van de verordening te vergroten. De handhaving is op vandaag zeer beperkt. Toegankelijkheid **behoort niet tot de gewestelijke handhavingsprioriteiten** en op het **lokale niveau blijkt onvoldoende expertise voorhanden** voor om nauwgezette controle.

4.1.3 **Moet de toegankelijkheidsverordening aangepast worden en welke impact zouden deze aanpassingen hebben?**

Tijdens het onderzoek werd er met ontwerpers, ambtenaren en gebruikers stilgestaan bij mogelijke verbetervoorstellen van de toegankelijkheidsverordening.

Er is een algemene teneur om de toegankelijkheidsverordening te behouden, maar er zijn wel een **beperkt aantal aspecten** in de huidige toegankelijkheidsverordening die de stakeholders **in vraag stellen**. Volgende niet-limitatieve lijst omvat de meest uitgesproken punten die volgens stakeholders zullen resulteren in een meer passend instrument, meer op maat van de verschillende contexten in de bouwpraktijk zonder afbreuk te doen aan de basistoegankelijkheid:

- Verduidelijkingen van bepaalde termen en interpretaties bv. wat verstaan we onder een type kamer bij toeristische verblijfsaccommodaties (art. 1), vallen private bergruimten bij meergezinswoningen onder de toegankelijkheidsverordening (art. 1), wanneer is een advies nodig (art. 34), de afmetingen van een lift met toegangsdeuren aan aanpalende zijden (art. 21). Acties daarrond sturen op eenvoudige wijze aan op een betere interpretatie en daardoor een betere toepassing.
- Verstrengen van het toepassingsgebied wordt voorgesteld voor:

- **Reca, openbare toiletten en medische dienstverlening** met een publiek toegankelijke oppervlakte kleiner dan 150 m² (art. 3 §3). Bij reca en openbare toiletten zou de toegankelijkheidsverordening van toepassing moeten zijn op het sanitair. Bij medische dienstverlening zouden alle publiek toegankelijke delen moeten voldoen aan de normen.
- Versoepeling van het toepassingsgebied wordt voorgesteld voor:
  - Het **vereiste aantal parkeerplaatsen** (art. 27). De verordening vereist 6% aangepaste plaatsen op de eerste 100, en verder 1 aangepaste per schijf van 50 parkeerplaatsen. Bij grote parkeergelegenheden blijkt de eis te leiden tot een groot aantal onbenutte (want voorbehouden) parkeerplaatsen.
  - De **toegankelijke inkomdeur bij elke kamer** van een toeristische verblijfsaccommodatie (art. 4 §1). Voor alle kamers wordt een toegankelijke inkomdeur vooropgesteld, om naast een verhoogd comfort voor elke logee, de bezoekbaarheid van elk van de kamers te garanderen voor mensen met een handicap. In de praktijk resulteert de vereiste van een toegankelijk inkomdeur in een kleinere badkamer. Een dergelijk algemeen comfortverlies is uiteraard niet het doel van de toegankelijkheidsverordening.
- Verstrenging van de normen die wenselijk zijn voor een betere toepassing voor:
  - Het **sanitair** (art. 31). Bij sanitaire voorzieningen worden nog veel te vaak fouten gemaakt: de inrichting moet verplicht opgenomen worden (geen keuze tussen art. 30 en 31). (toeristische verblijfsaccommodaties, ambtenaren)
  - De **aangepaste kamer** (art. 32). De normen voor de aangepaste kamer (toeristische verblijfsaccommodaties) mogen strenger; niet enkel toegang en sanitair maar ook beter omschrijven wat er in de kamer moet. (toeristische verblijfsaccommodaties)

Gebruikers, maar ook andere stakeholders, geven aan dat de toegankelijkheidsverordening **te beperkt is om integrale toegankelijkheid te realiseren**. De toegankelijkheidsverordening is ingebed binnen de structuren van ruimtelijke ordening. Dit betekent dat er destijds enkel normen bepaald konden worden voor delen van gebouwen waar vergunningsplichtige handelingen aan gebeuren en elementen in het gebouw die op plan afleesbaar zijn. Daarnaast koos men er toen voor om enkel de publiek toegankelijke delen te vatten. Men ervaart daardoor volgende gemiste kansen:

- het voornamelijk bevatten van elementen die de toegankelijkheid voor rolstoelgebruikers realiseren. Voor integrale toegankelijkheid zijn er ook maatregelen nodig voor mensen met **sensoriële of cognitieve beperkingen**.
- het feit dat er **geen keten van toegankelijkheid** (een aaneensluitende toegankelijke route vanaf de toegang tot de essentiële functies van het gebouw) in de regelgeving vervat zit en daarbij het gevoel dat de toegankelijkheidsverordening meer **prioriteiten** moet stellen;
- het feit dat de toegankelijkheidsverordening **geen rekening houdt met mogelijke functiewijzigingen** in een gebouw;
- en de afbakening van het toepassingsgebied tot de algemeen publiek toegankelijke zones, waarbij **personeelsruimtes niet toegankelijk** moeten zijn en ook **woonvoorzieningen** (ondanks een toegankelijke gemeenschappelijke ruimte) **niet toegankelijk of minstens aanpasbaar** moeten zijn.

Ontwerpers en omgevingsambtenaren vragen in het geval van **nieuwbouw**, geen grote aanpassingen aan de toegankelijkheidsverordening. Zij erkennen dat deze maatregelen nodig zijn om een basistoegankelijkheid te garanderen.

In **renovatieprojecten** blijken zich vaak wel **grotere moeilijkheden** voor doen **om de normen van de toegankelijkheidsverordening nauwgezet toe te passen**. Daarnaast zien we dat **van de 147 onderzochte dossiers men in slechts 8 gevallen expliciet om een afwijking vroeg**. Slechts in 3 gevallen past de afwijking binnen de afwijkingsmogelijkheden van art. 33. De andere 5 gevraagde afwijkingen hadden geen motivatiegrond en waren onterecht. We kunnen hieruit concluderen dat de afwijkingsmogelijkheden op vandaag niet bekend zijn. Maar evenzeer moeten we vaststellen dat er voor de afwijkingen in de dossiers op dit moment eigenlijk ook helemaal geen grond bestaat in de toegankelijkheidsverordening. De **afwijkingsmogelijkheden** die de verordening biedt, laten geen alternatieve aanpak toe, zelfs al ligt deze binnen de geest van de regelgeving.

Ontwerpers en ambtenaren pleiten voor een meer 'realistische' ontwerp- en bouwpraktijk en wensen meer functionele eisen waarbij de afwijkingsmogelijkheden flexibeler kunnen ingezet worden. Hierbij sturen ze voornamelijk aan op meer flexibiliteit van de normen én deskundige ondersteuning bij complexe en moeilijke situaties. Een expert toegankelijkheid, die mee nadenkt over hoe de toegankelijkheid optimaal kan gerealiseerd worden binnen een project, rekening houdend met andere aspecten zoals bouwkundige context, erfgoed, duurzaamheid en advies op maat geeft over de implementatie van de bepalingen uit de toegankelijkheidsregelgeving, leidt tot toegankelijke projecten op maat van een bepaalde context. Dit zal ook de frequente vragen naar 'achterpoortjes' (wat moet ik doen om "niet te moeten voldoen") verminderen omdat er dan per project naar de gepaste toepassing van de toegankelijkheidsverordening kan gezocht worden.

Let wel, dit mag, gezien het tekort aan handhaving en controle, wel niet leiden tot verdere uitholling van de verordening. Het mag zeker niet resulteren in een te losse toepassing van de toegankelijkheidsverordening. Zoals we merken is de "attitude" er bij veel ontwerpers nog niet voldoende. We zien in een aantal voorbeelden bij de cases ontwerpmatig onderzoek dat ontwerpers vaak wel de intentie hebben om toegankelijkheid toe te passen, maar dat men toch de normen niet consequent overall toepast of dat men zelf invulling geeft aan de normen (bv. te steile hellingspercentages) waardoor de doelstelling van de toegankelijkheidsverordening niet gehaald wordt. Opvolging en bewaking van de uiteindelijke doelstelling met name een toegankelijke gebouw moet voorop blijven staan.

Hiervoor moet zowel ingezet worden op zowel kennisverhoging van ambtenaren en ontwerpers, het faciliteren en deskundig onderbouwen van de dialoog met de verschillende betrokkenen, als op de interactie en evaluatie door de eindgebruikers.

- Ontwerpers en ambtenaren geven aan dat er, om een dergelijke principe van pragmatiek te laten slagen, nood is aan coördinerende en begeleidende rol. Ze kijken daarvoor naar Inter. Als expertisecentrum toegankelijkheid en Universal Design beschikt Inter over de nodige expertise, er wordt vandaag ook al vaak succesvol samengewerkt.
- Ambtenaren erkennen dat ze, door gebrek aan kennis, tijd, middelen ..., hun rol niet volwaardig kunnen opnemen. Ze zijn vragende partij voor een grotere inzet op een verplicht advies bij de omgevingsvergunning, om zo meer zekerheid te krijgen om dossiers correct te beoordelen.

Voorbeelden die worden aangereikt om dit praktisch te organiseren zijn bv. de oprichting van een kwaliteitskamer toegankelijkheid, het organiseren van structureel overleg tussen omgevingsambtenaren en experts toegankelijkheid, het meer inbedden van de toegankelijkheidsverordening in het omgevingsloket ...

4.1.4 Hoe worden de flankerende beleidsinstrumenten door de verschillende stakeholders geëvalueerd? Welke aanpassingen of vernieuwingen zijn desgevallend nodig?

Over het algemeen zijn zowel de ambtenaren als de ontwerpers tevreden over het aanbod aan flankerende instrumenten.

We zien echter dat het instrumentarium kan geoptimaliseerd worden: gebruiksvriendelijker en meer aansluitend op de concrete noden en dagelijkse werking van de ambtenaren en ontwerpers.

Sinds de inwerkingtreding van de toegankelijkheidsverordening in 2010, hebben ontwerpers en ambtenaren een beter zicht gekregen op de elementen waar ze bij de toepassing tegenaan lopen. Inter heeft ook geleerd uit de ervaring met de verschillende tools die werden aangeboden.

- Het **handboek toegankelijkheid www.toegankelijkgebouw.be** blijkt goed bekend bij ontwerpers (slechts 3% van de respondenten geeft aan het handboek niet te kennen). De grote meerderheid geeft ook aan tevreden te zijn over het handboek (63% scoort het handboek tevreden of absoluut tevreden). Uit de focusgesprekken blijkt het wel nog niet voldoende tegemoet te komen aan hun specifieke noden. Ontwerpers vragen **een gepast en begeleidend instrument** met sterke aandacht voor een slimme zoekfunctie. Er is ook vraag naar het meer duiden van de doelstellingen van de toegankelijkheidsverordening en het meer aanreiken van goede praktijkvoorbeelden en ontwerpschetsen.
- Uit de onlinebevraging, de focusgroepen en de dossierevaluatie blijkt dat de **checklist geen performant instrument** is om opdrachtgevers en ontwerpers een goed zicht te geven op de toegankelijkheidsnormen die op een project van toepassing zijn. Hoewel door het toevoegen van de checklist kan voldaan worden aan de verplichting om een toegankelijkheidsnota bij de vergunningsaanvraag te voegen (zie [3.6.3](#)), verplicht nog maar 40% van de omgevingsambtenaren dit. Ook in de dossierevaluatie zien we dat het gebruik van de checklist en de nota nog evenveel voorkomt. Het grote knelpunt is dat de checklist in de praktijk slechts een formaliteit blijkt te zijn. Wanneer men de checklist gebruikt, is deze immers vaak foutief is ingevuld. Er is vraag naar een andere vorm van checklist die zowel meer ontwerpers ondersteunt in de ontwerpfase, als de ambtenaren in de dossierbehandelingsfase. Dit instrument maakt het best ook deel uit van het omgevingsloket. Zowel ontwerpers als omgevingsambtenaren zien dit instrument het liefst op maat van hun eigen werking (de ambtenaar voor de dossierbeoordeling – de ontwerper om toe te passen bij het ontwerp).
- Frappant is dat bij beide groepen de **nieuwsbrief**, maar ook de **brochure** onbekend is.
- In 2010, toen de toegankelijkheidsverordening in werking trad, werden verspreid over Vlaanderen een **opleidingen** aangeboden aan ontwerpers en stedenbouwkundige ambtenaren. Deze opleidingenreeksen werden als zeer waardevol ervaren. Deze opleidingen werden echter sindsdien niet meer structureel herhaald. Uit de evaluatie blijkt dat er een blijvende nood aan opleiding bestaat en dat we deze best periodiek kunnen herhalen. Er is een gediversifieerd aanbod nodig. Zelf vragen ze hoofdzakelijk naar een korte opfrissingscursus. Wanneer we verder de resultaten van alle sub-onderzoeken bekijken, merken we dat ontwerpers vaak hun kennis overschatten en toch nood hebben aan een goede basisopleiding. Daarnaast is er ook vraag naar verdiepingscursussen.

- Inter verkreeg bij machtigingsdecreet de exclusieve bevoegdheid voor het uitbrengen van de facultatieve en verplichte adviezen in het kader van de toegankelijkheidsverordening (artikels 33 en 34⁹).
  - De lokale besturen die niet vertrouwd zijn met de toegankelijkheidsverordening (en die het gebrek aan tijd en kennis in de onlinebevraging aanklaagden), voelden wel een nood om de controle uit te besteden.
  - Bij lokale besturen die al meer ervaring hebben met het thema toegankelijkheid en de toegankelijkheidsverordening, alsook ontwerpers, wordt deze **adviesbevoegdheid in de praktijk te eng** bevonden. Beide actoren melden niet zozeer de nood aan ondersteuning bij de loutere toepassing of controle op de toepassing van de verordening, maar vragen daarentegen ondersteuning en advies bij die projecten waar de toegankelijkheidsverordening niet zomaar eenvoudig toepasbaar is. Centraal staat de vraag naar pragmatiek om in complexere gevallen (renovaties, verbouwingen) te komen tot een ontwerp dat weet te voldoen aan de geest van de toegankelijkheidsverordening, wanneer men van een letterlijke toepassing moet afwijken (breder dan de huidige afwijkingsmogelijkheid waarbij de plaatselijke omstandigheden of specifieke eisen van technische aard een andere bouwwijze vereisen).
- Op de vraag welke **ondersteuning** wenselijk is krijgen we de volgende antwoorden:
  - Ambtenaren en ontwerpers zijn vragende partij voor een snelle **helpdesk** (per telefoon/chat/mail) voor dossiergebonden vragen en interpretaties. Hierbij moet er wel een duidelijke aflijning zijn tussen een infovraag en een advies. Via een helpdesk worden soms vergaande vragen gesteld waarop het moeilijk antwoorden is zonder het volledige plan te bekijken.
  - Daarnaast willen ambtenaren hulp om hun controlefunctie bij de vergunningsaanvraag uit te oefenen (bijna 49% geeft aan dat beroep kunnen doen op **advies toegankelijkheid bij de vergunningsaanvraag** nuttig is). Ook ontwerpers vinden een advies toegankelijkheid voor het indienen van de omgevingsvergunning zeer nuttig.
  - Bijna 74% van de bevroegde ontwerpers vindt een **begeleiding op maat van ontwerp tot uitvoering** door Inter redelijk tot uitermate nuttig. Ze suggereren hierbij een gratis advies, een laagdrempelige en snelle dienstverlening.
  - Ontwerpers vinden ook een **inspiratiebundel** met voorbeelden zeer nuttig.

4.1.5 Is de toegankelijkheidsverordening een voldoende geschikt en performant instrumentarium voor het verhogen van de toegankelijkheid van de leefomgeving in Vlaanderen? Hoe vormt 'toegankelijkheid' een maatschappelijke uitdaging en welke opties heeft een overheid om met deze uitdagingen om te gaan?

De toegankelijkheidsverordening wordt door het merendeel van de bevroegde stakeholders aanzien als één van de instrumenten die bijdragen aan het verhogen van de toegankelijkheid van de leefomgeving in Vlaanderen. Het is, mits bijsturing, een goede basis en een hefboom om te werken aan toegankelijkheid. Het is echter niet het enige instrument om goed toegankelijke gebouwen en inclusie te bekomen.

Door verschillende stakeholders worden een aantal gemiste kansen gesignaleerd voor een meer effectieve regelgeving. Door het niet werken met functionele eisen, kan de keten van

---

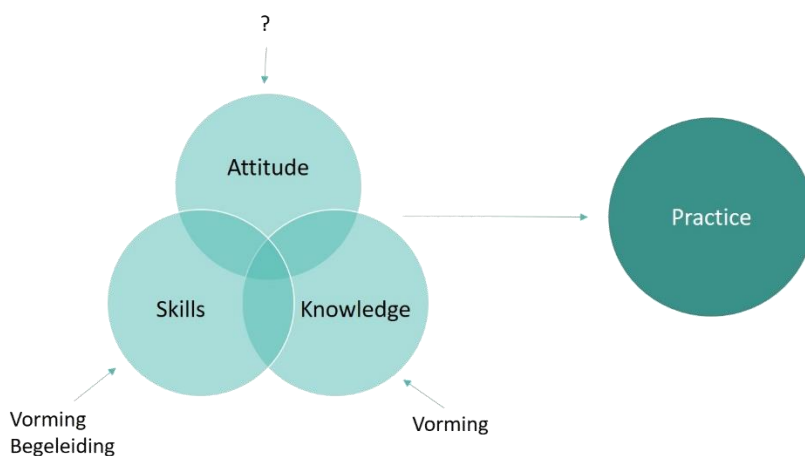
⁹ De vergunningverlenende overheid kan voor de beoordeling over de afwijking beroep doen op een advies van Inter. Daarnaast wordt in twee welomschreven gevallen een verplicht advies van Inter opgelegd: het betreft enerzijds aanvragen waar de overheid als opdrachtgever wenst af te wijken van de vooropgestelde toegankelijkheidsnormen en anderzijds gebouwen(complexen) met een totale publiek toegankelijke oppervlakte van meer dan 7500m² na de werken..

toegankelijkheid en het waarom van richtlijnen verloren gaan en de sensibiliserend effect verminderen. Ook andere conceptuele keuzes, innovatieve inzichten en esthetische oplossingen worden niet gestimuleerd door deze regelgeving. De generieke richtlijnen zijn niet altijd op maat van een specifieke context of een specifieke functie bv. wonen, welzijn, onderwijs ... De som van de elementen van de toegankelijkheidsverordening, maakt daarom nog niet het meest toegankelijke gebouw.

Toegankelijkheid ervaren veronderstelt meer dan een toegankelijk gebouw, ook de dienstverlening in het gebouw, de inrichting, het gebouwmanagement is bepalend. Toegankelijkheid zoals het zich ontplooit naar de gebruikers van een gebouw, is een samenspel van vele factoren en overstijgt de verantwoordelijkheid van een ontwerper of ambtenaar.

De ontwerper speelt evenwel een cruciale rol. Hij kan door een slim en doordacht ontwerp het comfortabel gebruik faciliteren en geen bijkomende hindernissen vermijden: 'good design enables, bad design disables'.

Om daartoe te komen is actie nodig op verschillende terreinen. Daarin zit volgens de bevroegde stakeholders de maatschappelijke uitdaging: het belang van **verdere bewustmaking** van ontwerpers, bouwheren, projectontwikkelaars, etc. omtrent het belang en het nut van toegankelijkheid. Bij opdrachtgevers leeft immers nog een sterke perceptie dat er een aanzienlijke kostprijs verbonden is aan een toegankelijk gebouw. En wanneer afwegingen noodzakelijk zijn in een ontwerp, geeft men **voorrang aan economische aspecten en de eigen project-specifieke eisen op de kennis van de toegankelijkheidsverordening**. We kunnen hier spreken van "the KAP-gap, the Knowledge, Attitude, Practice-gap".

"Knowledge" en "Skills" kunnen we vrij eenvoudig verbeteren door het aanbieden van informatie, maar ook opleiding en begeleiding met focus op de verschillende niveaus van stakeholders (het middenveld, onderwijs, beleid) en het ombuigen van het flankerend instrumentarium naar facilitators, zet in op het verhogen van de bekendheid, algemene kennisverhoging en biedt praktische instrumenten die ook de "Practice" ondersteunen.

Het probleem zit in het deel "Attitude". Gebruikers en stakeholders van sectoren geven aan dat er nog heel wat sensibilisering en overtuigingskracht nodig is om toegankelijkheid volwaardig op te nemen in (bouw)projecten (draagvlak vergroten en obstakels in eerste lijn wegwerken). Stakeholders geven aan te kijken naar succesverhalen en impulsen die echt werken zoals financiële incentives en positieve waardering.

Er is een maatschappelijk draagvlak voor toegankelijkheid maar er wordt nog te weinig actie ondernomen. Uit de onlinebevestigingen zien we dat de respondenten toegankelijkheid belangrijk vinden (bijna 99% van de ambtenaren en iets meer dan 85% van de ontwerpers). Ook uit de focusgesprekken horen we dat iedereen binnen de eigen sector streeft naar integrale toegankelijkheid. Men opteert liever niet voor een fijnmazige vertaling van de richtlijnen voor de verschillende sectoren in de regelgeving. Dit zou immers niet automatisch leiden tot de realisatie van betere toegankelijkheid. Als sluitstuk en geïntegreerde oplossingen kijken ze positief naar toegankelijkheid op basis van een sectorspecifiek waarderingskader (verdergaand dan de huidige opgelegde normen) met de optie om ambitieniveaus op te stellen per sector en accenten te kunnen leggen waar nodig.

*De **kostprijs** van toegankelijkheid blijft een belangrijk element. Toch blijkt dit niet overal te zijn. Binnen de commerciële sector bv. is toegankelijkheid minder een issue – voor shopping centers is toegankelijkheid een **onderdeel van de een verhoging van de potentiële bezoekers**. (focusgesprek wonen)*

*Bouwheren aanspreken en duiden op hun **aansprakelijkheid** (vgl met **veiligheid**) kan een oplossing zijn om meer aandacht te vragen voor toegankelijkheid. (focusgesprek wonen)*

*Noodzakelijk om **de indirecte kosten te benadrukken**: Indien mensen zich goed voelen, kan dit commercieel belangrijk zijn. (Ontwerpers)*

4.2 Beleidsaanbevelingen met duiding

Draagvlak voor toegankelijkheid in theorie, maar onvoldoende resultaat in de praktijk

Een eerste en belangrijke vaststelling uit dit onderzoek is dat de verschillende stakeholders de meerwaarde van toegankelijkheid uitdrukkelijk bevestigen. Ze onderschrijven de principes die ook het Vlaamse Gelijkekansenbeleid en Inter belangrijk vinden, namelijk dat toegankelijkheid:

- een zaak is van en voor iedereen;
- een fundament legt voor een inclusieve samenleving;
- een basisvoorwaarde is om volwaardig deel te nemen aan onze samenleving, zeker als je een handicap hebt;
- het best zo vroeg mogelijk in het ontwerp aandacht krijgt;
- staat of valt met de bruikbaarheid, betreedbaarheid en bereikbaarheid van gebouwen, de zogenaamde keten van toegankelijkheid die uit een aaneensluiting van elementen bestaat.

Tegelijkertijd toont deze evaluatie aan dat er op het terrein onvoldoende winsten worden geboekt om toegankelijkheid te garanderen. De afgelopen jaren werden nog steeds publieke gebouwen vergund en gebouwd die onvoldoende toegankelijk zijn en die niet voldoen aan het minimum aan wettelijke bepalingen van de toegankelijkheidsverordening.

Wat moet er gebeuren om hier verandering in te brengen?

De stakeholders verwachten van de Vlaamse overheid dat ze de eigen regelgeving in de praktijk meer faciliteert en gedurende het hele traject (van informatie, vorming tot handhaving) ter harte neemt. Zo wordt de regelgeving levendig en wordt toegankelijkheid in de praktijk geen dode letter.

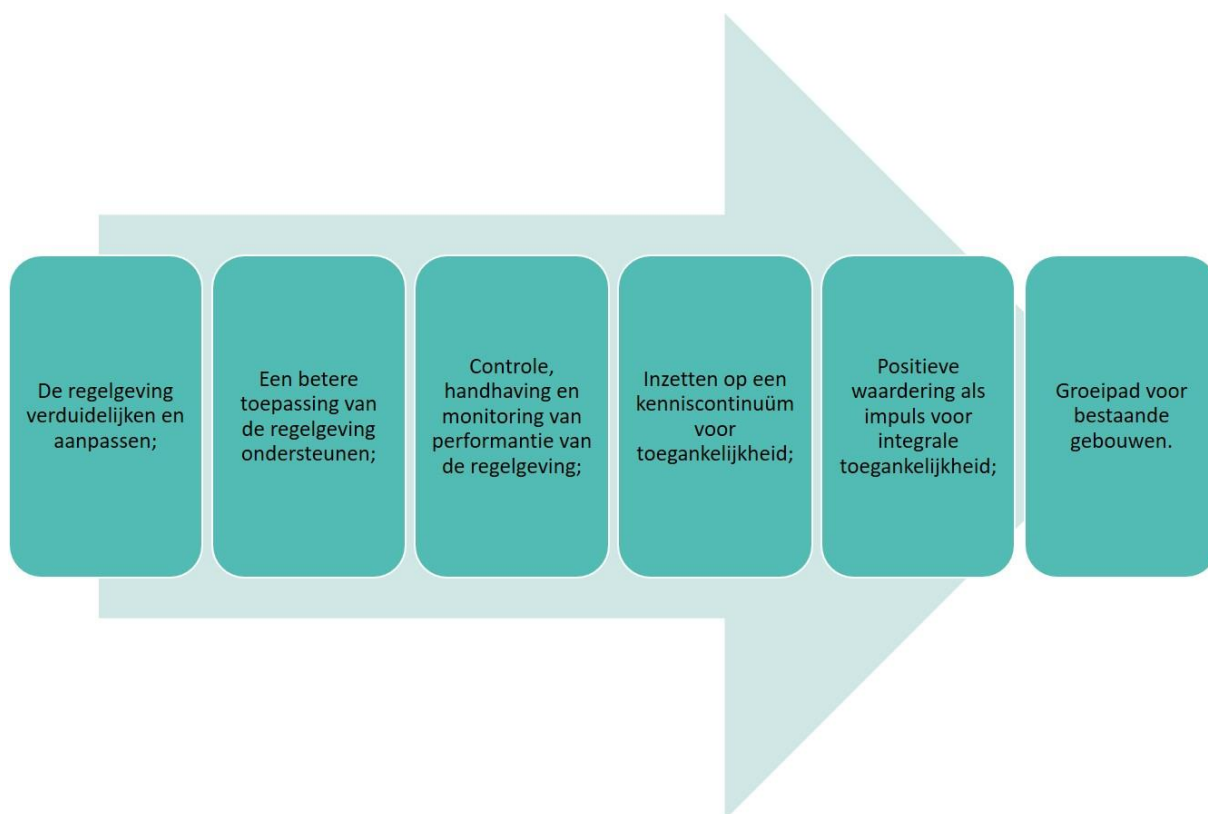
Er is niet één pasklare oplossing hiervoor. De toegankelijkheidsverordening met mogelijke verbeteringen staat niet op zichzelf. Er is werk op verschillende fronten nodig voor een meer effectieve aanpak die resulteert in meer en betere toegankelijkheid.

Tijdens het onderzoek deden stakeholders heel wat verbetervoorstellen. Een gedetailleerde uitdieping van deze voorstellen en een inschatting van hun gevolgen vallen niet onder de draagwijdte van deze onderzoeksopdracht. Er is bovendien ook meer onderzoek nodig en overleg om na te gaan wat de toekomstige visie zal zijn op de toegankelijkheidsverordening om zo de toepassing en effectiviteit ervan te verbeteren.

Wel vatten we het verbeterpotentieel samen in zes aanbevelingen, kansen of opportuniteiten voor het toekomstig beleid. Samen kunnen ze een hefboom zijn om de toegankelijkheid in Vlaanderen een impuls te geven en snelheid te maken op het terrein.

Zes hefbomen voor meer toegankelijkheid

- 1) De regelgeving verduidelijken en aanpassen;
- 2) Een betere toepassing van de regelgeving ondersteunen;
- 3) Controle, handhaving en monitoring van de performantie van de regelgeving;
- 4) Inzetten op een kenniscontinuüm voor toegankelijkheid;
- 5) Positieve waardering als impuls voor integrale toegankelijkheid;
- 6) Een groeppad voor bestaande gebouwen.

Figuur 6: Opportuniteiten als hefboom voor integrale toegankelijkheid

4.2.1 Verduidelijking en aanpassing van de regelgeving

Uit het onderzoek komt geen vraag om grote wijzigingen aan de Vlaamse toegankelijkheidsverordening door te voeren (zie [3.5](#)). Wel kan je van de regelgeving een beter instrument voor toegankelijkheid maken door een aantal verduidelijkingen en aanpassingen op basis van verder overleg en onderzoek.

Verduidelijkingen van de regelgeving

Bepaalde termen en interpretaties hebben een verduidelijking nodig om onjuiste interpretaties en procedurefouten tegen te gaan. Een aantal termen moeten een duidelijke definitie of uitleg krijgen in de toegankelijkheidsverordening zelf of door meer duidelijkheid in de flankerende instrumenten. Die verduidelijkingen kunnen zorgen voor een betere interpretatie, met een betere toepassing als mogelijk gevolg.

Enkele voorbeelden.

- Wat verstaan we onder een kamer bij toeristische verblijfsaccommodaties (art. 1)?
- Vallen private bergruimten bij meergezinswoningen onder de toegankelijkheidsverordening (art. 1)?
- In welke gevallen is volgens art. 34 een advies verplicht?
- Wat zijn de afmetingen van een lift met toegangsdeuren aan aanpalende zijden (art. 21)?

Aanpassingen van de regelgeving

Een aantal **aanpassingen van het toepassingsgebied en de normen** kunnen daarnaast de regelgeving beter laten aansluiten bij de bouwpraktijk, met voor een aantal specifieke functies zoals restaurants/cafés of medische verlening, meer vereisten voor een betere basistoegankelijkheid..

Op basis van de onderzoeksresultaten stellen we deze niet-gelimiteerde lijst van aanpassingen voor:

- **verstrenging van het toepassingsgebied** voor:
  - **restaurants/cafés, openbare toiletten en medische dienstverlening** met een publiek toegankelijke oppervlakte kleiner dan 150 m² (art. 3 §3). Bij restaurants/cafés en openbare toiletten zou de toegankelijkheidsverordening van toepassing moeten zijn op het sanitair. Bij medische dienstverlening zouden alle publiek toegankelijke delen moeten voldoen aan de normen.
  - De afbakening tot de algemeen publiek toegankelijke zones. **Personeelsruimtes en woonvoorzieningen** (met een toegankelijke gemeenschappelijke ruimte) moeten ook **binnen het toepassingsgebied van de toegankelijkheidsverordening vallen**.
- **versoepeling van het toepassingsgebied** voor:
  - het **vereiste aantal aangepaste parkeerplaatsen** (art. 27). De verordening vereist 6% aangepaste plaatsen op voor een eerste schijf tot en met 100 parkeerplaatsen, en daarna 1 aangepaste per schijf van 50 parkeerplaatsen. Bij grote parkeerlocaties blijkt de eis te leiden tot een groot aantal onbenutte, want voorbehouden, parkeerplaatsen.
  - de **toegankelijke inkomdeur bij elke kamer** van een toeristische verblijfsaccommodatie (art. 4 §1). Voor alle kamers wordt momenteel een toegankelijke inkomdeur vereist voor een verhoogd comfort voor elke gast en een gegarandeerde betreedbaarheid van elk van de kamers voor mensen met een handicap. In de praktijk resulteert de vereiste van een toegankelijk inkomdeur meestal in een kleinere badkamer. Een dergelijke mate van comfortverlies is uiteraard niet het doel van de toegankelijkheidsverordening.
- **verstrenging van de normen** voor:
  - het **sanitair** (art. 31). Bij sanitaire voorzieningen worden nog veel te vaak fouten gemaakt. We raden aan de inrichting verplicht op te nemen en de huidige keuze tussen art. 30 en 31 niet te laten bestaan;
  - de **aangepaste kamer** (art. 32). De normen voor aangepaste kamers in toeristische verblijfsaccommodaties mogen strenger. We raden aan om niet alleen duidelijke criteria op te leggen voor toegang en sanitair maar ook voor bepaalde maten, voorzieningen of afwerkingen in de kamer.

Verder overleg en onderzoek nodig naar welke verduidelijkingen en aanpassingen nodig zijn.

We bevelen aan om deze wijzigingen in te voeren op basis van een **onderzoek naar de volledigheid van de lijst, de haalbaarheid en de impact ervan op het terrein** en in **overleg met relevante actoren**.

Voor het behouden en stimuleren van **voldoende draagvlak** voor de toegankelijkheidsverordening bij ontwerpers en opdrachtgevers, is het zinvol om **mogelijke bijstellingen te onderzoeken op**

alternatieven. Die moeten zowel een voldoende mate van toegankelijkheid waarborgen als tegemoetkomen aan de aangehaalde bezwaren¹⁰.

We raden aan om daarvoor in gesprek aan te gaan met **gebruikersorganisaties en de betrokken sectoren.** Het Vlaams Overlegplatform Toegankelijkheid (VLOT) is hiervoor een geschikt instrument. Dit is een overlegplatform voor meer uitwisseling tussen beleid, gebruikers en professionelen. Het wordt gefaciliteerd door Inter.

4.2.2 Ondersteuning van een betere toepassing van de regelgeving

Het onderzoek bracht wel een aantal uitdagingen voor een goede toepassing van de regelgeving aan het licht. Deze hebben te maken met een goede of betere verzoening van de doelstellingen uit de toegankelijkheidsverordening met de uitdagingen voor bouwheren en ontwerpers in de praktijk. Vooral bij renovatie is dit het geval. Hier ontstaat vaak een spanningsveld tussen de structurele contouren van het gebouw, de beschikbare ruimte en de niet altijd pragmatische toegankelijkheidseisen op dit moment. We raden aan om in te gaan op de grote vraag naar mogelijkheden om bij sommige dossiers meer pragmatisch om te gaan met de (rand)voorwaarden van het project en het bereiken van de doelstelling van de regelgeving.

Een aanpassing van de huidige afwijkmogelijkheden en meer flexibiliteit bij advisering kunnen bijdragen aan een betere toepassing van de toegankelijkheidsverordening, samen met een betere begeleiding van ontwerpers en ambtenaren.

De afwijkmogelijkheden stimuleren de geest van de verordening niet.

Voor ontwerpers en opdrachtgevers is het niet altijd eenvoudig om te bepalen of het project onder de toepassing van de toegankelijkheidsverordening valt. Toch vinden de stakeholders de normen op zich over het algemeen vrij eenduidig en duidelijk. Nuances of alternatieve oplossingen blijken soms wel nodig te zijn en moeten kunnen. Een algemene regelgeving kan natuurlijk niet alle nodige nuances vatten.

Momenteel bestaat er al een redelijke marge tot afwijkingen, maar enkel in gevallen waarin de plaatselijke omstandigheid niet toelaat om de toegankelijkheid te realiseren, en wordt er geen alternatieve toegankelijkheid aan gekoppeld. Er wordt met andere woorden niet naar de geest van de toegankelijkheidsverordening gevraagd om in een alternatief te voorzien en er is ook geen mogelijkheid om toegankelijkheid, op een andere manier dan voorzien in de regelgeving, te realiseren daar waar er geen plaatselijke omstandigheid in de weg staat.

Inter is de exclusief bevoegde instantie voor het uitbrengen van de facultatieve en verplichte adviezen onder de toegankelijkheidsverordening. Bij het aftoetsen van de plannen op een juiste toepassing, is ook Inter op dit moment gebonden om dit op een vrij strikte manier te doen. De verordening vereist dit door haar zeer beperkte afwijkmogelijkheden. Dit leidt soms tot een **negatieve perceptie van toegankelijkheid** bij vergunningsaanvragers.

De huidige afwijkmogelijkheden moeten daarom uitgebreid worden in functie van de noden in de bouwpraktijk. Er zijn meerdere opties om tot meer flexibiliteit en pragmatisme te komen:

- Een **tweelagige regelgeving** met aan de ene kant **functionele toegankelijkheidsdoelstellingen** enerzijds en **toegankelijkheidsnormen** anderzijds. De keuze voor vereisten met concrete maatvoering in de huidige verordening werd gemaakt omdat het in Vlaanderen

---

¹⁰ Vanuit de sector reca blijkt het niet evident om bij elke verbouwing van het sanitair ook een aangepast toilet te integreren.

geen traditie is om te werken met bouwstandaarden zoals in bepaalde andere landen, bijvoorbeeld Denemarken. In dat land bevat de regelgeving functionele eisen terwijl voor concrete richtlijnen wordt verwezen naar de Deense bouwstandaard. Omdat de Vlaamse bouwsector toen nog onvoldoende vertrouwd was met richtlijnen voor toegankelijkheid werd ook gevreesd voor een al te ruime interpretatie van functionele eisen. Uit dit onderzoek stellen we een vraag of zelfs een noodzaak vast naar functionele eisen die een meer flexibele inzet van afwijkingsmogelijkheden toelaten. Die functionele toegankelijkheidsdoelstellingen kunnen bestaan uit een beschrijving van de eisen waaraan ontwerpen moeten voldoen, zonder daarbij concrete of rigide normen op te leggen. Hierbij kan dan ook verder gegaan worden dan enkel normen voor fysieke (rolstoel) toegankelijkheid.

- Een specifieke **verfijning van de afwijkingsmogelijkheid (onder artikel 33)** waarbij er in bepaalde gevallen meer flexibiliteit mogelijk is én er gezocht wordt naar evenwaardige alternatieven, waarbij een advies van Inter richtinggevend kan zijn voor de vergunningverlenende overheid.
- Artikel 33 werd expliciet opgenomen om een **afwijking** toe te kunnen staan, als de situatie dit echt niet toelaat of op voorwaarde dat er een alternatieve oplossing is. Ook hier zou de controle op de toepassing van de gedetailleerde toegankelijkheidsnormen kunnen gebeuren door de vergunningverlenende overheid. Maar als een aanvrager een afwijking vraagt van de vooropgestelde normen, dan zou een **verplicht advies** van Inter kunnen worden opgelegd die dan adviseert in functie van functionele toegankelijkheidsdoelstellingen.

Verder onderzoek is nodig om dit verder uit te werken. De **recent gewijzigde regelgeving aangaande sociale huisvesting** kan eventueel voor **inspiratie** zorgen:

- Om de bereidheid te verhogen van private investeerders om nieuwe woningen te bouwen en aan te bieden aan sociale verhuurkantoren, keurde de Vlaamse regering een nieuw normerend kader goed. Met de oprichting van een **kwaliteitskamer** wil men de mogelijkheden geven om op een onderbouwde en doordachte manier afwijkingen toe te laten op de huisvestingsrichtlijnen. Het is in eerste instantie De Vlaamse Maatschappij Voor Sociaal Wonen (VMSW) dat zal adviseren over een concrete aanvraag tot afwijking op de bouwtechnische en conceptuele richtlijnen. Een kwaliteitskamer zal onder meer conceptuele afwijkingsvragen behandelen, los van concrete dossiers.

Toegankelijkheid en de erfgoedwaarde verzoenen

Ook erfgoedprojecten leiden ons tot een vergelijkbare conclusie. De erfgoedsector onderschrijft de noodzaak van het toegankelijk maken van erfgoedsites wel, zeker om hun publieke functie. Ook hier zijn er verschillende pistes:

- Een herziening van de huidige **regeling voor erfgoed dossiers** (art. 2 en 35). Het schrappen van de uitzondering in artikel 2, §2, 3° kan een eerste belangrijke stap zijn om verwarring bij de toepassing van de toegankelijkheidsverordening te vermijden. De bijzondere erfgoedwaarde kan dan beschermd worden via de toevoeging van een bijkomende afwijkingsmogelijkheid.
- Samenwerking en overleg tussen erfgoed specialisten en toegankelijkheidsexperten om te komen tot creatieve en toegankelijke oplossingen. Er kan worden overwogen om **artikel 34** verder uit te breiden en ook in het geval van een **afwijking in functie van erfgoed een verplicht advies** te voorzien. Op die manier kan je vroeg in het proces zoeken naar de maximaal haalbare toegankelijkheid, mét respect voor de erfgoedwaarde. Door een dergelijk

voorafgaand advies te vragen, kunnen we werken in samenspraak met Onroerend Erfgoed en met respect voor haar bevoegdheden.

Evenmin grijpen we daarmee in op de termijn die Onroerend Erfgoed ter beschikking is gesteld voor het uitbrengen van advies. De erfgoedconsulent wordt zo ook ontlast van de beoordeling van het toegankelijkheidsaspect van het project.

Verder overleg en onderzoek nodig naar welke optie het beste is om tot een betere toepassing van de toegankelijkheidsverordening te komen.

Verder onderzoek is nodig om na te gaan hoe een betere verzoening met de bouwpraktijk mogelijk is zowel in bepaalde bouwcontexten, en bij renovaties en erfgoedsettings.

Laat Inter zijn rol van expertisecentrum toegankelijkheid ook bij de toegankelijkheidsverordening waarmaken

Wij bevelen aan om **meer flexibiliteit** toe te laten bij de advisering. Dit kan via een **andere en ruimer mandaat voor Inter** dat toelaat om de toegankelijkheidsverordening beter af te stemmen op de specifieke context van een project, bijvoorbeeld een renovatie.

De **rol en meerwaarde van Inter** situeert zich volgens ons dus in onze begeleiding of advies bij **meer complexe dossiers** of renovatie **dossiers die om afwijkingen vragen** en waarbij het niet vanzelfsprekend is om de huidige toegankelijkheidsverordening toe te passen. Belangrijk daarbij is dat Inter **voldoende pragmatisch** kan handelen, weliswaar **altijd met aandacht voor de geest van de verordening en de noden van gebruikers**. Daarvoor is een centrale focus op de **keten van toegankelijkheid** naar de verschillende functies van het gebouw nodig. Onafhankelijk en gelijkwaardig waar het kan, maar op een alternatieve manier waar het redelijkerwijs niet anders kan.

Andere elementen om rekening mee te houden zijn voldoende ontwerp vrijheid voor ontwerpers en de noodzaak die blijkt voor meer omkadering van omgevingsambtenaren bij de beoordeling van dossiers.

Voorzien van een betere begeleiding en ondersteuning voor ontwerpers en omgevingsambtenaren

Een aantal pistes voor een betere begeleiding zijn:

- de huidige begeleiding verbeteren met de hulp van:
  - een meer doeltreffend en duidelijk begeleidingsinstrument voor ontwerpers en ambtenaren (aangepaste checklist);
  - onderzoek of de procedure eenvoudiger kan verlopen door een inbedding in het omgevingsloket;
  - een goed vormingsaanbod, met een focus op zowel architecten als studenten in opleiding;
- de huidige ondersteuning aanhouden en meer inzetten op niveau van een helpdesk voor ontwerpers/opdrachtgevers, die een korte lijn faciliteert met professionele toegankelijkheidsexperts bij concrete vragen van concrete dossiers.

4.2.3 Controle, handhaving en monitoring van de performantie van de regelgeving

Om de regelgeving te gebruiken als een performant instrument voor meer en betere toegankelijkheid is een effectieve controle en handhaving nodig, in combinatie met monitoring.

Momenteel is de toegankelijkheidsverordening ingebed binnen de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening (VCRO). Dit zorgt momenteel voor een aantal drempels in de praktijk.

Effectieve controle en handhaving door sanctionering ontbreken nog tot op vandaag. De onderzochte dossiers brengen het falen van de controle door de vergunningverlenende overheid aan het licht. Ook de resultaten van de terreinbezoeken zijn duidelijk. Na de uitvoering blijkt geen enkel gebouw uit de dossierevaluatie nog aan de bepalingen van de toegankelijkheidsregelgeving te voldoen. Ook stellen we vast dat er geen enkele controle volgt op uitgevoerde gebouwen, en bijgevolg geen sanctionering, van het niet naleven van de verordening. Het gebrek aan controle geeft bouwheren en ontwerpers als het ware een vrijgeleide om geen rekening te houden met toegankelijkheid.

Nochtans beschouwen de verschillende stakeholders controle en handhaving, samen met - al dan niet financiële - stimulansen, als de belangrijkste hefboomen om in de praktijk tot een verbeterde toepassing te komen.

Opties die we hebben voor de organisatie van de controle en handhaving in Vlaanderen

Doorheen het onderzoek komen er twee pistes naar voren om sterker in te zetten op controle en handhaving. De eerste piste is het behouden van de toegankelijkheidsverordening ingebed in de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening. Wanneer men hiervoor kiest, dan moet er blijvend en sterker ingezet worden op de inhoudelijke controle en handhaving door omgevingsambtenaren. Een tweede piste is om de omgevingsambtenaren ontzorgen en te kiezen voor een regelgeving toegankelijkheid die los staat van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening (VCRO).

- **Als we kiezen voor de eerste optie, dan zien we dat er ondersteunende maatregelen** nodig zijn voor het gebrek aan kennis en tijd die vergunningverlenende ambtenaren vandaag ervaren als de belangrijkste redenen voor onvoldoende controle:
  - bijkomende **vormingstrajecten** om de kennis van de toegankelijkheidsverordening te verhogen en toe te lichten hoe je de controle van een vergunningsaanvraag zo efficiënt mogelijk aanpakt;
  - faciliteren van een juist ingevulde (**vernieuwde**) **checklist** om aan de vergunningsaanvraag toe te voegen om een **vlotte controle** door de vergunningverlener te ondersteunen. Wij bevelen aan om deze checklist **binnen het omgevingsloket** op te nemen. Dit zal ook de verschillende wijzen waarop gemeenten en steden vandaag de instrumenten (toegankelijkheidsnota en checklist) al dan niet hanteren wegwerken zodat er congruentie is op Vlaams niveau.
  - Inbreuken op de toegankelijkheidsverordening behoren niet tot de vastgestelde Gewestelijke handhavingsprioriteiten Ruimtelijke Ordening. Bij de **lokale handhavingsambtenaren** ontbreekt dan weer de expertise om de naleving van de toegankelijkheidsregels te controleren. In eerste instantie kan ook hier **vorming** voor ondersteuning zorgen.

- **Optie twee betekent kiezen voor een meer structurele oplossing** waar er vandaag nog geen kader voor bestaat. Het loskoppelen van een toegankelijkheidsregelgeving van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening, **laat toe om de handhaving door een externe instantie te laten uitvoeren.**
  - Dit spoor kan een optie zijn om binnen een toegankelijkheidsregelgeving mogelijks ruimere normen op te leggen dan louter de op plan afleesbare normen en meer in te zetten op functionele eisen.
  - Dit vraagt de nodige expertise. De adviseurs-architecten van Inter worden genoemd als de meest geschikte kandidaten hiervoor. Ook omgevingsambtenaren kijken nu al vaak naar Inter voor deze expertise.
  - Er werd al eens piste voorgesteld geïnspireerd door de aanpak van **het Vlaams Energie Agentschap (VEA)**. Hierbij zou Inter de controle op de toepassing van de toegankelijkheidsverordening op een gelijkaardige wijze organiseren. Met een **steekproefsgewijs toezicht** op de toepassing van de toegankelijkheidsregels en **boetes** voor het niet respecteren van de minimale normen.
Een vergelijkbare nood aan controle zien we immers ook bij de EPB-aangiften. Het VEA analyseerde alle 120 controles van EPB-aangiften voor woningen die het de afgelopen twee jaar uitvoerde. Daaruit blijkt dat er nog veel ruimte voor verbetering is. In maar liefst 48% van de dossiers ontving de EPB-verslaggever een boete. Het VEA stelde per boetedossier gemiddeld zes fouten vast. In 52% van de dossiers merkte het VEA geen fouten op, hadden de fouten amper of geen invloed op de EPB-resultaten of zorgden de fouten, na verbeteringen, tot een beter eindresultaat. Slechts 16% van de dossiers bevatte geen enkele fout. Enkel een controle ter plaatste van de EPB-verslaggever kan soelaas brengen.
Ook hier denkt men aan alternatieven zoals het beroep doen op professionals die deze taak ter harte nemen voor de bouwheer en zorgen dat zowel wetgeving, kwaliteit van de uitvoering en opvolging van het project bij één en dezelfde persoon onder gebracht worden. Communicatie met de EPB-verslaggever is natuurlijk van groot belang.
  - Verder onderzoek is nodig om na te gaan of en hoe dit kan.

De controle en handhaving op een performante wijze organiseren in Vlaanderen en bijhorend verdiepend onderzoek naar de manier waarop

Wij bevelen aan om controle en handhaving als maatregelen op te nemen. Zo geef je de regelgeving als instrument voor toegankelijkheid meer slagkracht, met een grotere winst op het terrein als resultaat. De grootste of meest effectieve impact zou je bereiken door een **toets op deze niveaus:**

- Een juiste toepassing, procedure en controle op het niveau van de **omgevingsvergunningaanvraag**. Dit is een essentieel deel waarbij men veel strenger moet optreden tegen omgevingsvergunningaanvragen die niet voldoen. Dit is een must om vroeg in het bouwproces de toepassing van de toegankelijkheidsverordening te garanderen. Dit zal tot positieve effecten leiden bij de controle op de uitvoering.
- Een controle op de uitvoering vlak **voor de ingebruikname**. Dit is een must maar vooral bedoeld als laatste “stok achter de deur”. De focus moet uiteraard liggen op het voortraject: de toepassing van de toegankelijkheidsverordening in het ontwerp- en bouwproces.

Verder onderzoek is nodig om na te gaan wat de **meest performante manier** is om deze controle en handhaving in Vlaanderen te organiseren.

Performantie toetsen door monitoring van de toegankelijkheidsverordening

Om de **performantie** van een aangepaste regelgeving en een gedegen handhavingsbeleid na te gaan is het nodig om te **monitoren**. Om de **steekproeven** daarvoor nodig op een **efficiëntere manier** te laten verlopen, moeten de gegevens die opgenomen zijn in het **vergunningenregister** ook informatie kunnen bevatten over de verordening. Uit de dossierevaluatie blijkt dat er momenteel niet bijgehouden wordt of een project onder de toepassing van de toegankelijkheidsverordening valt. Uit de dossieromschrijving in het register kan je dat niet met zekerheid afleiden. Voor monitoring en evaluatie van de toegankelijkheidsverordening in de toekomst raden we aan dit kenmerk op te nemen in het vergunningenregister.

Ook in het kader van het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap zou een dergelijke monitoring nuttig zijn. Alle staten die het VN-Verdrag geratificeerd hebben, zijn het voorwerp van **evaluatie door het VN-Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap**. Die lijst de inspanningen op van de Belgische staat en de verschillende gemeenschappen en gewesten om de verplichtingen die voortvloeien uit het VN-Verdrag na te komen.

4.2.4 Inzet op een kenniscontinuüm voor toegankelijkheid

De overheid leverde veel inspanningen voor flankerende instrumenten als ondersteuning van de toepassing van de toegankelijkheidsverordening. Zo was er de ontwikkeling van www.toegankelijkgebouw.be met hierop de integrale tekst van de regelgeving, een handboek voor toegankelijkheid, een checklist en quickscan, een FAQ-pagina en formulier voor rechtstreekse vragen aan Inter. Daarnaast is er ook de telefonische helpdesk van Inter waar ontwerpers, omgevingsambtenaren en anderen terecht kunnen met vragen.

Er bleek al dat zowel de ambtenaren als de ontwerpers over het algemeen tevreden zijn over het aanbod aan flankerende instrumenten. Maar wij stellen vast dat het instrumentarium niet het gewenste rendement haalt.

Daarnaast toont het onderzoek aan dat stakeholders hun kennis van de toegankelijkheidsregelgeving ruimschoots overschatten – en met uitbreiding hun kennis over goede toegankelijkheidsoplossingen. Dit heeft onder andere foute toepassingen en ad-hoc oplossingen zonder een betere toegankelijkheid in plaats van mooi geïntegreerde toegankelijkheidsoplossingen als resultaat. In aanvulling op de flankerende instrumenten bij de toegankelijkheidsverordening is er nood aan een kenniscontinuüm voor toegankelijkheid dat ondersteuning biedt voor een beter bewustzijn en kennis van toegankelijkheid en dat loopt van de bouwplannen over het ontwerp tot de uitvoering en ingebruikname.

Het opzetten van een kenniscontinuüm voor toegankelijkheid

Daarom raden wij aanvullende maatregelen aan voor een beter bewustzijn en kennis van toegankelijkheid op verschillende niveaus en de flankerende instrumenten op te nemen als deel van een groter kenniscontinuüm.

De inzet op een **kenniscontinuüm** kan bijdragen aan een betere bewustwording, een ondersteuning van de correcte interpretatie en een verbetering van de toepassing van de toegankelijkheidsverordening. Dit continuüm beslaat verschillende aspecten om informatie op een toegankelijke en via gerichte instrumenten naar verschillende stakeholders te brengen:

- **Een brede bewustmaking/sensibilisering bij ontwerpers, ambtenaren en bouwheren**, maar ook projectontwikkelaars, organisaties, uitbaters ... zodat elke actor zijn verantwoordelijkheid op vlak van toegankelijkheid opneemt. Omdat eerdere sensibiliseringscampagnes zoals de Week van de Toegankelijkheid of diverse

inspiratiebundels nog niet de gewenste effecten kennen, bevelen wij sensibilisering op maat en in de taal van de sector aan voor een meer doeltreffende impact. Deze sensibilisering moet rekening houden met het belang van **eigen prioriteiten voor de sector en het grotere doorwegen van economische beweegredenen dan die van het maatschappelijk belang.**

Verder **onderzoek** naar factoren die ontwerpers, bouwheren en andere stakeholders bewustmaken van het belang en de meerwaarde van toegankelijkheid is dus nodig. Daarbij kan men rekening houden met de uitdagingen van de zogenaamde KAP-gap (Knowledge – Attitude – Practice).

Toegankelijkheid moet beter vermarkt worden, de maatschappelijke urgentie én de economische meerwaarde moeten vertaald worden naar bouwheren en ontwerpers:

- **Toegankelijkheid** zou niet als een opgave maar als een **meerwaarde** moeten aanzien worden. Een vanzelfsprekende kwaliteit die wordt erkend door de bouwheer, de ontwerper, de overheid en de gebruikers. De veranderende samenleving (vergrijzing en diversiteit van gebruikers, vermaatschappelijking van de zorg ...) reflecteert in een gewijzigde 'markt'. De groep van gebruikers waarvoor toegankelijkheid noodzakelijk is, neemt onmiskenbaar toe. Ook politiek en maatschappelijk is ontoegankelijkheid niet langer meer aanvaardbaar. Het diepgeworteld vooroordeel dat toegankelijkheid een (te) hoge prijs heeft, moet omgebogen worden tot 'slimme toegankelijkheid brengt op'. Door de businesscase aan te tonen en te focussen op de economische voordelen ontstaat een win-win situatie. Het onderzoek dat de U Hasselt momenteel uitvoert naar de kosten en baten van toegankelijkheid, zal hier al een stuk voeding aan geven.
  - De **businesscase** kan evenwel het best aangetoond worden als men kiest voor een ontwerpstrategie van 'ontwerpen voor iedereen' waarbij specifieke aanpassingen zoveel mogelijk vermeden worden. De transitie van het voorzien van 'extra voorzieningen voor mensen met een beperking' naar 'gebouwen met een inclusieve gebruikskwaliteit voor iedereen' is niet evident. De regelgeving van vandaag, met voorschrijvende maatvoering, vermijdt in eerste instantie ontoegankelijkheid voor personen met een fysieke beperking en vat niet alle gebruikers. Het meer inzetten op functionele eisen en het inspirerend begeleiden van ontwerpers naar universal design kunnen een belangrijke hefboom zijn om verandering te realiseren.
- **Inbedden in onderwijs** om in te gaan op de vraag van verschillende stakeholders om toegankelijkheid te integreren in het curriculum binnen de ontwerpopleidingen. Wij bevelen een basisvorming van toekomstige professionals zoals studenten architectuur aan;
  - Een permanent, periodiek **vormingsaanbod** voor ontwerpers en omgevingsambtenaren.
  - **Inspirerende voorbeelden van ontwerp tot uitvoering:** wij raden een kennisvergroting aan de hand van inspirerende en goede voorbeelden aan bij bouwheren, ontwerpers en aannemers om hen te begeleiden naar een goede uitvoering of een juiste productkeuze. Zo vermijdt je dat aspecten zoals afwerking en inrichting fout blijven lopen door een gebrek aan kennis, bijvoorbeeld de juiste inrichting van een aangepast toilet;

Het flankerend instrumentarium ombuigen tot facilitators

We raden ook een **bijsturing van een aantal flankerende instrumenten** aan. Dit kan bijdragen aan een correctere toepassing van de toegankelijkheidsverordening. Op welke manier de flankerende instrumenten concreet aangepast kunnen worden, of dat er een nieuw instrument moet uitgewerkt worden, vraagt nog verder onderzoek. Voor een optimale afstemming op de noden van architecten in de praktijk kan dit gebeuren in samenwerking met bijvoorbeeld de architectenkoepel NAV, met wie Inter een actief partnerschap heeft, en omgevingsambtenaren. Mogelijke opties voor de aanpassingen zijn:

- **Checklist:** bijsturing naar een afvinklijst waar de ontwerper, op maat van het specifieke project, te zien krijgt welke onderdelen van het gebouw aan welke normen moeten voldoen en dit moet bevestigen. Het is belangrijk dat dit een allesomvattend controleformulier is dat meteen aangeeft of aan alle regels van de verordening is voldaan en kan toegevoegd worden aan de bouwvergunningsaanvraag. De ‘watertoets checklist’ en bijhorende web-module¹¹ zijn een inspirerend praktijkvoorbeeld. Ook voor de omgevingsambtenaren wordt dit op deze manier een meer bruikbaar instrument;
- **Handboek toegankelijkheid:** herwerking tot een makkelijker doorzoekbaar online instrument met focus op de toegankelijkheidsverordening en inspiratie uit goede praktijkvoorbeelden en bijhorende ontwerptekeningen;
- **Helpdesk:** het aanhouden van een helpdesk via telefoon/chat of mail als eerstelijnsaanspreekpunt.

4.2.5 Positieve waardering als impuls voor integrale toegankelijkheid

Uit ons onderzoek kwam naar voor dat de doelgroep van personen met een handicap, maar ook andere stakeholders de toegankelijkheidsverordening als te beperkt ervaren om doeltreffend te zijn voor integrale toegankelijkheid. Om de integrale toegankelijkheid te bekomen, kan mogelijks de toegankelijkheidsverordening aangepast worden (zie ook [4.2.2](#) en [4.2.3](#)).

Uit ons onderzoek blijkt dat vrijwel iedereen overtuigd is dat je een verruiming van de basistoegankelijkheid naar een integrale toegankelijkheid **niet alleen door wettelijke bepalingen** kan bereiken. Een andere optie is op via bijvoorbeeld positieve incentives of waarderingkaders integrale toegankelijkheid in de praktijk te realiseren.

Huidige verordening te beperkt voor integrale toegankelijkheid

Naast de normen voor op plan afleesbare, vergunningsplichtige elementen die voornamelijk de doelgroep van rolstoelers ten goede komen, zijn er ook maatregelen voor mensen met sensorische of cognitieve handicaps noodzakelijk.

Bijkomende struikelblokken in de verordening voor een integraal toegankelijke eindresultaat zijn:

- het ontbreken in de regelgeving van de keten **van toegankelijkheid als vereiste**, met andere woorden, een aaneensluitende toegankelijke route vanaf de toegang tot de essentiële functies van het gebouw);
- het feit dat de regelgeving **geen rekening** houdt met **mogelijke functiewijzigingen** in een gebouw;
- de afbakening van het toepassingsgebied tot de algemeen publiek toegankelijke zones, waarbij **personeelsruimtes niet toegankelijk** moeten zijn en ook **woonvoorzieningen** (ondanks een toegankelijke gemeenschappelijke ruimte) **niet toegankelijk of minstens aanpasbaar** moeten zijn.

¹¹ www.integraalwaterbeleid.be/watertoetsinstrument

Positieve waardering als impuls

De Vlaamse toegankelijkheidsverordening is slechts één van de instrumenten die bijdragen aan een inclusieve samenleving. Het wettelijk kader is nodig, maar heeft ook als instrument beperkingen voor het bereiken van een kwalitatieve omgeving voor de eindgebruiker en in het bijzonder personen met een handicap.

Als antwoord hierop sturen stakeholders aan op **positieve waardering** als sleutel, gekoppeld aan **instrumenten** zoals een **waarderingskader** dat verschillende uitdagingen tegelijk aanpakt:

- De mogelijkheid om verder te gaan dan alleen fysieke toegankelijkheid en de focus op planafleesbaarheid;
- De mogelijkheid om nuances en maatwerk in specifieke contexten en sectoren te vatten voor een fijnmazige vertaling op maat van de noden van een project of een specifieke sector;
- De mogelijkheid om ook in te zetten op het verbeteren van de bestaande infrastructuur door het bepalen van een ambitieniveau en een groeipad;
- De mogelijkheid om het proces van Universal Design te stimuleren zodat ook de uitvoering, gebruikte materialen, afwerking enzovoort aangepakt wordt.

Vandaag zijn er al heel wat vormen van waarderingskaders die in beperkte of grotere mate toegankelijkheid mee opnemen. Het is een mogelijkheid om deze verder aan te vullen en telkens randfactoren mee te geven die belangrijk zijn voor een bepaalde sector. De sector van restaurants en cafés geeft bijvoorbeeld aan dat uitbaters wel inspanningen willen doen, maar geen voorstander zijn van een label terwijl men bij kantoorgebouwen dan weer wel specifiek koos voor een label.

Mogelijke opties zijn:

- Het toekennen van een **kwaliteitslabel** aan goed toegankelijke gebouwen als een stimulans op zich;
- **Financiële ondersteuning**: als overheid via **subsidies** tussenkomen in de kosten om de omgeving toegankelijker te maken;
- **Financiële voordelen**: bijvoorbeeld gebouwen die een bepaald kwaliteitsniveau behalen zoals het A+ toegankelijkheidslabel voor gebouwen een tijdelijke en gedeeltelijke vrijstelling van de onroerende voorheffing toekennen, naar analogie met de energieprestatieregelgeving. De koppeling aan het label met de bijhorende eindcontrole zou de focus leggen op de effectief gerealiseerde toegankelijkheid. Met het label wordt daarenboven aandacht besteed aan integrale toegankelijkheid voor alle doelgroepen;
- Stimulerende **fiscale maatregelen**: bijvoorbeeld een algemeen verlaagd btw-tarief voor aanpassingswerken die leiden tot een verhoogde toegankelijkheid van het gebouw of een fiscale aftrek voor deze kosten;
- **Accreditatie of erkenning van ontwerpers** met kennis en ervaring in universal design en toegankelijkheid

Inspelen op de nood aan **vermarkten van toegankelijkheid** bv. door het aanbieden van een platform waar goede projecten kunnen gedeeld worden en waar bouwheren en ontwerpers zich kunnen onderscheiden, door het uitreiken van prijzen voor voorbeeldprojecten, enz.

Stimulansen voor integrale toegankelijkheid

Wij bevelen aan om na te gaan op welke manier deze integrale toegankelijkheid die gebruikers als eindresultaat wensen in de praktijk kan ingevoerd worden, al dan niet met aanpassingen aan de verordening.

Daarnaast moet er per sector bekeken worden hoe een positieve waardering een stimulans kan zijn voor integrale toegankelijkheid.

4.2.6 Groeipad voor bestaande gebouwen

De doelgroep van mensen met een beperking kaart – terecht – ook het belang van een toenemende **toegankelijkheid van het bestaande gebouwenpatrimonium en de bestaande publieke omgeving** aan.

VN Verdrag

Het **Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (IVRPH)** legt de ratificerende staten in art. 9 onder meer op om de nodige maatregelen te nemen om minimale standaardregels en richtlijnen voor toegankelijkheid te ontwikkelen en te controleren op naleving. Vlaanderen voldoet hieraan door de Vlaamse toegankelijkheidsverordening.

Dit VN-Verdrag is voor de rechten van personen met een handicap is echter ook van toepassing op bestaande gebouwen, met inbegrip van scholen, huisvesting, medische voorzieningen en werkplekken. Artikel 9.1 beschrijft hoe we toegankelijkheid moeten begrijpen:

“Teneinde personen met een handicap in staat te stellen zelfstandig te leven en volledig deel te nemen aan alle facetten van het leven, nemen de Staten die Partij zijn passende maatregelen om personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen de toegang te garanderen tot de fysieke omgeving, tot vervoer, informatie en communicatie, met inbegrip van informatie- en communicatietechnologieën en -systemen, en tot andere voorzieningen en diensten die openstaan voor, of verleend worden aan het publiek, in zowel stedelijke als landelijke gebieden. Deze maatregelen, die mede de identificatie en bestrijding van obstakels en barrières voor de toegankelijkheid omvatten, zijn onder andere van toepassing op:

- gebouwen, wegen, vervoer en andere voorzieningen in gebouwen en daarbuiten, met inbegrip van scholen, huisvesting, medische voorzieningen en werkplekken;
- informatie, communicatie en andere;
- diensten, met inbegrip van elektronische diensten en nooddiensten.”

Actieplan gebouwen Vlaamse overheid

Vanuit het Regeerakkoord¹² ondernam het Agentschap Facilitair Bedrijf al stappen richting toegankelijkheid van bestaande publieke kantoorgebouwen met hun actieplan 2015-2019. Om de integrale toegankelijkheid van de publieke kantoorgebouwen in kaart te brengen en te verbeteren werd in samenwerking met het Inter het kwaliteitslabel voor publiek toegankelijke kantoorgebouwen ontwikkeld. Het label werd op het vastgoedforum in november 2015 gelanceerd.

De lancering van het label maakte een concreet plan van aanpak nodig om de graad van toegankelijkheid in kaart te brengen en te verbeteren. Met het plan van aanpak wilde het Facilitair Bedrijf voor de volgende jaren concrete richtlijnen uitstippelen om de toegankelijkheid van publieke kantoorgebouwen van de Vlaamse overheid stelselmatig te optimaliseren. Deze zeer ruime en vage doelstelling dient nader gedefinieerd en afgebakend te worden om tot duidelijke richtlijnen en prioriteiten te komen waardoor op termijn de toegankelijkheid van publieke kantoorgebouwen verbeterd kan worden.

Dit gaat enkel over de gebouwen in eigen beheer van de Vlaamse Overheid, en dan nog met een sterke focus op kantoorgebouwen.

---

¹² “We maken werk van een integraal toegankelijke samenleving. Toegankelijke gebouwen, vervoer, informatie, communicatie, voorzieningen en diensten zijn daarvoor een essentiële voorwaarde. De Vlaamse Overheid neemt haar voorbeeldfunctie op vlak van toegankelijke gebouwen, informatie en communicatie op.” (Regeerakkoord p. 127, §3)

Andere landen geven het voorbeeld

Er bestaan in andere landen bijvoorbeeld ook actieprogramma's en maatregelen die hierop inspelen. Een aantal voorbeelden zijn:

- Een alternatief vinden we in recente regelgevende initiatieven in het **groot-hertogdom Luxemburg**. Daarbij stelt men wel via een bindende regelgeving toegankelijkheidseisen voorop voor bestaande infrastructuur. De overheid zal daarbij wel ondersteunend optreden, met tegemoetkomingen die oplopen tot 50% van de kosten die nodig zijn voor de gevraagde toegankelijkheidsaanpassingen. Dit op voorwaarde dat het bouwplan gecertificeerd is door een toegankelijkheidsexpert.
- **Frankrijk**: Frankrijk heeft een uitgebreid regelgevend kader uitgewerkt om de toegankelijkheid van de publieke infrastructuur te verbeteren. De cruciale wet hierover werd uitgevaardigd in 2005: 'wet voor gelijke kansen en rechten voor personen met een handicap'. Deze berust op 2 belangrijke principes:
  - Er moet rekening gehouden worden met alle soorten handicaps, al dan niet tijdelijk. Mensen met een mobiliteitsbeperking zijn niet alleen mensen met een handicap, maar alle gebruikers hebben hier baat bij.
  - de ganse keten van verplaatsing moet toegankelijk gemaakt worden: de bebouwde omgeving, de wegen, de inrichting van het publiek domein, vervoerssystemen en hun intermodaliteit (transport over spoor, weg, lucht, zee en rivieren)

Daarna volgden een reeks decreten en verordeningen die de concrete uitvoering vastlegden. Bestaande publieke gebouwen die niet voldoen aan de wettelijk bepaalde toegankelijkheidsregels, moeten een meerjarig actieplan opmaken (**ADAP**: Agenda d'Accessibilité Programmée), waarbij redelijke aanpassingen binnen de 3 tot maximaal 9 jaar gepland worden. Deze actieplannen moeten vastgelegd worden in een nationaal register. Er zijn sancties voorzien bij niet nakoming van de regels zoals terugvordering van de subsidies, aanmaning, intrekken van vergunningen en bij recidive zelfs gevangenisstraf.

Een ambitieniveau en groeipad voor Vlaanderen

We raden aan om ook voor Vlaanderen verder te onderzoeken hoe er een **duidelijk ambitieniveau**, maar ook een **gefaseerd groeitraject** voorop gesteld kan worden voor bestaande gebouwen.

In zo'n scenario is het uiteraard van essentieel belang dat zowel private als overheidssectoren zich engageren voor een betere toegankelijkheid van hun bestaande patrimonium. In het kader van dit onderzoek vestigen we de aandacht op de voorbeeldfunctie van de Vlaamse overheid daarbij. Waarbij zij al minstens kunnen starten met het verder zetten en uitbreiden van hun actieplan voor hun eigen gebouwpatrimonium. Het label toegankelijk gebouw kan hier het instrument zijn om de huidige stand van zaken te kennen en ambities te formuleren.